

ОСВІТНІ ТРЕНДИ

професійного розвитку
педагогічних працівників в умовах
неформальної освіти

КНИГА 2

**Збірник навчально-методичних матеріалів
для педагогічних працівників**

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«Центр професійного розвитку педагогічних працівників»
Ужгородської міської ради

Навчально-методичний посібник

Освітні тренди професійного розвитку педагогічних працівників в умовах неформальної освіти

*Збірник навчально-методичних матеріалів
для педагогічних працівників та консультантів ЦПРПП*

КНИГА 2

Ужгород
2022

Авторський колектив посібника: працівники Центру професійного розвитку педагогічних працівників Ужгородської міської ради: *Наталія БАРАН, Валерія БЕРЕЖНА, Ірина ДАНЬКІВ, Роман МОЙСЮК, Ольга ЮРИК.*

Рецензенти:

Кут Василь Іванович, кандидат технічних наук, доцент, завідувач кафедри інформатики та фізико-математичних дисциплін факультету ІТ УжНУ.

Розлуцька Галина Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Освітні тренди професійного розвитку педагогічних працівників в умовах неформальної освіти: збірник навчально-методичних матеріалів для педагогічних працівників та консультантів ЦПРПП / під редак. І. З. Даньків. – Ужгород, ЦПРПП, 2022, – 170 с. – Електрон. аналог друк. вид.

Векторні зображення: Freepik.com.

У посібнику подано матеріали, у яких розкрито різні моделі інноваційних освітніх технологій професійної підтримки педагогічних працівників із питань впровадження компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного підходів до навчання здобувачів освіти і нових освітніх технологій; підвищення рівня майстерності вчителів, їх фахової та інноваційної компетентності; створення гнучких інформаційних технологій для розкриття творчого потенціалу педагогів та пошук ефективних шляхів організації освітньої діяльності.

Видання містить інформацію про сучасні освітні тренди, альтернативні школи, включає матеріали з досвіду роботи працівників ЦПРПП Ужгородської міської ради.

Навчально-методичний посібник рекомендовано педагогічним працівників та особам, зацікавленим у розвитку освітньої галузі.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
I. Інтерактивна школа сучасного педагога м. Ужгорода:	6
1.1. Практика формування в учнів навичок самооцінювання та взаємооцінювання <i>(Валерія БЕРЕЖНА)</i>	7
1.2. Практичні прийоми реалізації проєктного навчання <i>(Валерія БЕРЕЖНА)</i>	16
1.3. Гейміфікація контенту на уроці <i>(Роман МОЙСЮК)</i>	21
1.4. Навчання через дію. Практика діяльнісних методик НУШ <i>(Ольга ЮРИК)</i>	30
1.5. Нова українська школа: модель ключових компетенцій 4 «К» <i>(Ольга ЮРИК)</i>	42
1.6. Право на гру: чому це важливо для гармонійного розвитку дошкільнят? <i>(Ольга ЮРИК)</i>	55
1.7. Я в соціумі. Соціальний розвиток дітей в умовах закладу дошкільної освіти <i>(Ольга ЮРИК)</i>	62
II. Школа інформаційно-цифрової компетентності педагогів м. Ужгорода:	74
2.1. Використання сучасних месенджерів в освітньому процесі <i>(Наталія БАРАН)</i>	75
2.2. Тонкощі роботи з платформою LIVE WORKSHEETS <i>(Наталія БАРАН)</i>	82
2.3. STEM – освіта: сучасний підхід з використанням інноваційних технологій <i>(Наталія БАРАН)</i>	87
2.4. Як споживати інформацію безпечно <i>(Роман МОЙСЮК)</i>	95
2.5. Спільна робота з документами <i>(Роман МОЙСЮК)</i>	104
2.6. Використання віртуальної дошки при он(оф)лайн навчанні <i>(Роман МОЙСЮК)</i>	112
2.7. Ефективне використання Word та Excel у роботі вчителя <i>(Роман МОЙСЮК)</i>	121
2.8. Персональний блог – ефективний освітній інструмент сучасного вчителя <i>(Роман МОЙСЮК)</i>	124
III. Школа професійної адаптації молодого педагога м. Ужгорода:	131
3.1. НУШ – ключова реформа МОН України <i>(Валерія БЕРЕЖНА)</i>	132
3.2. Стратегії, техніки та технології формування позитивного професійного іміджу вчителя <i>(Валерія БЕРЕЖНА)</i>	138
3.3. Чек-лист вчителя нового покоління: середня та старша школа в системі НУШ <i>(Валерія БЕРЕЖНА)</i>	151
IV. На замітку педагогу	156
4.1. Алгоритм визнання педагогічною радою результатів підвищення кваліфікації <i>(Ірина ДАНЬКІВ)</i>	157
4.2. Сертифікація – інструмент удосконалення професійної майстерності педагога <i>(Ірина ДАНЬКІВ)</i>	166

ПЕРЕДМОВА

Друге видання посібника враховує тенденції розвитку освіти, що впроваджуються в освітній процес, зокрема концепцію «Нова українська школа». Адже сучасна освіта вимагає від педагогів постійного вдосконалення. У компонентній формулі Нової української школи провідне місце відводиться педагогу нової форми, що перебуває в авангарді суспільних перетворень: інноватору, умотивованому, компетентному, кваліфікованому, який має свободу творчості, академічну свободу й розвивається професійно та вчиться впродовж життя, має навички координації та взаємодії.

Центр професійного розвитку педагогічних працівників Ужгородської міської ради відповідає за професійний розвиток педагогів міста Ужгород та сприяє професійному розвитку педагога в пошуку інноваційних освітніх технологій; професійної підтримки педагогічних працівників з питань впровадження компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, інклюзивного підходів до навчання здобувачів освіти і нових освітніх технологій; підвищення рівня майстерності вчителів, їх фахової та інноваційної компетентності.

Сьогодні педагоги мають можливість удосконалювати інформаційно-цифрову компетентність (**Школа інформаційно-цифрової компетентності педагогів м. Ужгорода**), щоб краще орієнтуватися у цифрових технологіях, що забезпечують компетентнісний підхід педагога щодо його освітньої діяльності, й отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб.

Інтерактивна школа сучасного педагога м. Ужгорода допомагає удосконалювати професійні компетентності педагогічних працівників та підвищувати ефективність їх діяльності. Створено сучасне практичне освітнє середовище з інноватики, де слухачі Школи підвищують свій професійний рівень.

Діяльність **Школи професійної адаптації молодого педагога м. Ужгорода** створює сприятливі умови щодо максимально швидкого включення молодих спеціалістів в освітній процес. Під час засідань Школи слухачі ознайомлюються з інноваційними процесами в освіті, з педагогічним досвідом та визначення шляхів їх творчого використання в практичній діяльності. Попередження типових помилок, протиріч та труднощів в організації навчальних занять, пошук шляхів їх подолання та формування індивідуального стилю творчої діяльності молодих педагогів – це основні завдання Школи для молодого педагога.

Отож, у навчально-методичному посібнику розміщено матеріали щодо проведених вебінарів, що знаходяться в онлайн-записі на YouTube-каналі Центру професійного розвитку педагогічних працівників Ужгородської міської ради:

<https://profcenter.com.ua/nashi-vebinary/>

У виданні, що складений на основі набутого досвіду та реалізований у форматі різних методичних заходів у 2022 році, представлені різні моделі освітніх трендів, що допоможуть учителю набути нових умінь, отримати навички застосування інноваційних освітніх технологій.

Навчально-методичний посібник рекомендовано педагогічним працівникам та особам, зацікавленим у розвитку освітньої галузі.

Інтерактивна школа сучасного педагога м. Ужгорода

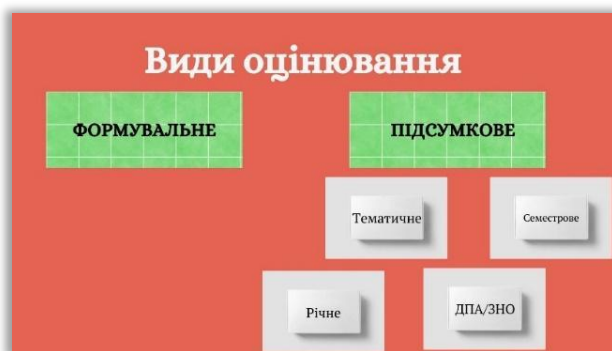

перспективності, диференційованості та конфіденційності, а також плановості, чіткості, прозорості, відкритості, доброзичливості [1]. Основними функціями оцінювання є формувальна, діагностувальна, мотиваційно-стимулювальна, розвивальна, орієнтувальна, коригувальна, прогностична, констатувальна, виховна [2]. Відповідно до мети оцінювання пріоритетними є формувальна та діагностувальна функції оцінювання. З урахуванням мети оцінювання змінено підходи до вираження оцінки: оцінювальне судження (вербальна оцінка), оцінювальне судження із зазначенням рівня результату (рівнева оцінка). Вербальну і рівневу оцінки можуть виражати як усно, так і письмово. Процес навчання та його результати рекомендується характеризувати доброзичливими, лаконічними, чіткими, об'єктивними, конкретними оцінювальними судженнями. Об'єктами оцінювання є результати навчання учня, у тому числі процес їх досягнення ним [2]. Відповідно до пункту 22 статті 1 Закону України «Про освіту» результати навчання – це знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, виміряти і оцінити, та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів [1].

Метою оцінювання є створення сприятливих умов для розвитку талантів і здібностей кожного учня/учениці, формування у нього/неї компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей та потреб, а також визначення ступеня якості освітнього процесу та шляхів підвищення його ефективності. В цілому оцінювання рекомендовано розглядати як процес отримання даних про стан сформованості результатів навчання учнів, аналіз отриманих даних та формулювання на його основі суджень про об'єкт, який оцінюють [2].

Сьогодні маємо різні види оцінювання. Зокрема, формувальне, яке здійснюється у процесі навчання та виявляє сфери, де необхідне покращення. Воно має на меті ідентифікувати недоліки й усувати їх, допомагати учням вчитися один в одного. Також є підсумкове оцінювання, яке може бути у вигляді тематичного, семестрового, річного оцінювання, це може бути оцінка ДПА та ЗНО [2].

Формувальне оцінювання є одним із основних видів оцінювання результатів навчання учнів. Формувальне оцінювання є невід'ємною складовою освітнього процесу та ціннісним орієнтиром здійснення оцінювання навчальних досягнень учнів.

Якщо детально розглянути сутність оцінювання, то відмінності між формувальним та традиційним – очевидні. Яка ж різниця між ними? Найперше – різниця у меті. Метою формувального оцінювання є оптимізувати та покращити процес навчання. Метою традиційного оцінювання – є оцінити результати навчання.

Об'єктом формувального оцінювання є уміння, навички, об'єктом традиційного – знання. Хто ж здійснює оцінювання? Формувальне здійснює вчитель, сам учень та однокласники між собою. Традиційне здійснює вчитель. Коли здійснюється оцінювання? Відповідь проста: безперервно, щодня,

поурочно [6]. Особливості формувального оцінювання закладені в його сутності: воно націлене на визначення індивідуальних досягнень кожного учня; не передбачає порівняння навчальних досягнень різних учнів; широко використовується описове оцінювання; застосування зрозумілих критеріїв оцінювання учнів; учні стають свідомими учасниками процесу оцінювання і навчання; забезпечення зворотного зв'язку – чого учні навчилися, як учитель реалізував поставлені навчальні цілі, якого рівня вони наразі досягли та в якому напрямку їм потрібно рухатися далі. Ось цей зворотний зв'язок насправді дуже важливий. Важливим є й те, щоб він був якісним та своєчасним.

Якісний зворотний зв'язок мотивує на досягнення результату, спонукає ставити нові цілі, більш якісно відпрацьовувати навички, дає можливість м'яко вказати на слабкі місця, зберегти контакт і взаємодію, будувати партнерські відносини, привчає до культури позитивної взаємодії [6]. Отримуючи такий зворотний зв'язок, людина звикає так само реагувати на дії інших: не оцінювати або знецінювати, а бачити, підсилювати та мотивувати. Як же зробити коментування оцінки якісним зворотним зв'язком, що сприятиме розвитку учня, а не викликатиме супротив або безсилля? Алгоритм дуже простий: обговорюючи з дитиною результати її роботи, вчитель послідовно має дати відповідь на кілька запитань:

1. Що вдалося? Що вийшло добре?
2. Що варто додати, змінити, зробити інакше?

Спершу обов'язково слід зазначити, що вдалося. Навіть якщо це одна літера з десяти або пів речення з усього тексту. Дитина має на щось спиратися, має

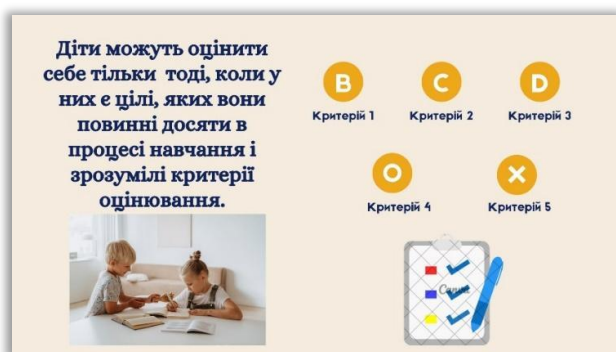
розуміти, що її зусилля не знецінюються, їх помічають інші, має усвідомити, що конкретно вона змогла цього разу [3].

Найактивніше особистість формується у процесі самостійно організованої діяльності (праці, самонавчання, самовиховання, самооцінювання) під кваліфікованим педагогічним керівництвом. Те, як учні оцінюють самих себе залежить від уміння оцінювати інших [6]. Саме тому ці дві форми оцінювання тісно пов'язані між собою. Використання формульованого оцінювання передбачає застосування прийомів самооцінювання або взаємооцінювання. Ці прийоми сприяють підвищенню ефективності формульованого оцінювання, адже коли учні володіють навичками само- та взаємооцінювання, то питання надійності та неупередженості оцінювання не виникають. Дуже важливо передавати контроль над процесом навчання самій дитині, допомагаючи їй розвинути здатність до самоконтролю, складовою якої є навички до самооцінювання. Як почати рухатися в цьому напрямі? Розглянемо два можливі шляхи:

- трансформувати щоденне оцінювання дітей учителем у якісний зворотний зв'язок;
- системно запроваджувати рефлексію як невід'ємний елемент у процес навчання [6].

Останнє можливо тільки в разі зміни балансу між роллю педагога й учня на уроці. Від уроку, на якому головну роль відведено вчителю, слід переходити до уроку, на якому головним є учень. Дитина тільки тоді матиме що оцінювати, коли сама буде активним учасником уроку. Школярі не мають вроджених навичок оцінювання, тож педагог має бути терплячим, аби навчити цього учнів. Його завдання – підтримувати, заохочувати, мотивувати, давати впевненість у своїх силах та дозволяти робити й виправляти помилки.

На початку роботи кожен педагог має ознайомити дітей із цілями та змістом свого предмета, а також з тим, що і як відбуватиметься на уроках упродовж навчального року. У класі мають бути правила поведінки та комунікації, причому дітей потрібно залучати до активного обговорення та ухвалення цих правил.

Отже, діти можуть оцінити себе тільки тоді, коли у них є цілі, яких вони повинні досягти в процесі навчання і зрозумілі критерії оцінювання. Учні, які можуть реально оцінити себе, отримують чітку картину власних досягнень і почуваються впевненіше [6]. Крок за кроком учні повинні навчитися оцінити власну компетентність, реагувати у відповідь, сприймати оцінку інших та

обговорювати її. Бажано, аби кожен учень встановив для себе цілі, які б хотів досягти за певний період. Для цього потрібно відповісти на деякі запитання:

- У чомі полягає моя навчальна ціль?
- Що я вже вмію?
- Що мені потрібно робити, аби досягти навчальної цілі?
- Де я «перебуваю» зараз?
- Над чим мені варто попрацювати?
- Що мені слід змінити у своєму способі навчання [6]?

Процедура само/взаємооцінювання має певний алгоритм. Вона складається з наступних елементів:

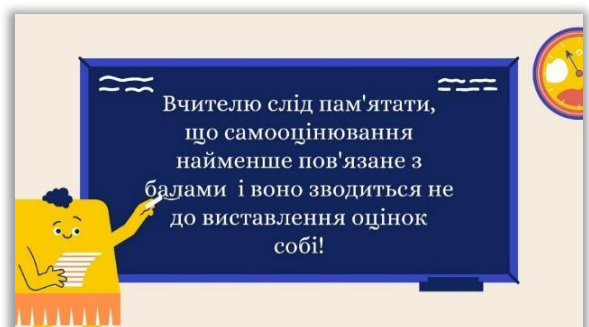
1. Розроблення вчителем чітких критеріїв оцінювання.
2. Створення необхідного психологічного настрою учнів на аналіз власних результатів або отримання коментарів від свого однокласника.
3. Забезпечення умов, коли критерії оцінювання учням відомі, і вони самостійно зіставляють з ними свої результати, роблячи при цьому висновки.
4. Складання учнями власної програми діяльності на наступний етап навчання з урахуванням отриманих результатів [5].

Вчителю для розвитку навичок само/взаємооцінювання в учнів потрібно регулярно нагадувати учням про цілі та критерії оцінювання, планувати при проведенні навчальних занять час для самооцінювання та взаємооцінювання, оприлюднювати мету навчального заняття, критерії оцінювання навчальних

досягнень.

Вчителю слід також пам'ятати, що самооцінювання найменше пов'язане з балами і воно зводиться не до виставлення оцінок собі! Розвиток навички самооцінювання – один із принципів формуального оцінювання. Адже за допомогою цієї навички учні можуть краще управляти власним навчанням. На що може бути спрямоване самооцінювання? Найочевидніша відповідь – на будь що, що визначає сам учень. Але учителям

важливо зосереджувати увагу дитини не лише на успішності, а й на самопізнанні. Самооцінювання може бути спрямоване на: інтерес до навчання, результати навчання, навчальний поступ в межах певних умінь, поведінку, зокрема, під час групової роботи, особистісні досягнення [6].

Практика самооцінювання має бути спрямована на розвиток реальної самооцінки учня. У психології взагалі розрізняють реальну (адекватну) та нереальну (завищену або занижену) самооцінку. Реальна самооцінка дає можливість не тільки критично ставитися до себе, а й адекватно визначати свої можливості та сприймати досягнення. А отже, бачити свої сильні сторони. Саме до цього вчителі мають спрямовувати своїх учнів. Оцінювати самих себе, це вміння не тільки знаходити власні помилки, але й визначати власні перемоги [6]. Для того, щоб самооцінювання було успішним, має втілитися 3 передумови: учні мають бути мотивовані, самооцінювання має здійснюватися за чіткими критеріями, завершувати самооцінювання слід чітким зворотним зв'язком від учителя або однокласників.

Існує багато технік самооцінювання. Розглянемо спочатку декілька варіантів усного самооцінювання. Усне самооцінювання може супроводжуватися сигналами рукою. Вчитель заздалегідь домовляється з учнями про використання сигналів. Варіантів може бути безліч. Наприклад, я все розумію і

можу пояснити – підняти великий палець вгору, я все ще не розумію – великий палець відвести вбік, я не впевнений – помахати рукою. Так поки вчитель пояснює матеріал учні можуть подавати сигнали – розуміють вони чи ні. З огляду на подані сигнали вчитель може запитати, що саме незрозуміло, у чому учні відчувають невпевненість, а що зрозуміли і можуть пояснити. Отримавши відповіді педагог може вирішити: розглянути тему повторно, навести додаткові приклади чи продовжити навчання. Ще одна техніка – Бесіда. Вона передбачає індивідуальну бесіду, упродовж якої учень обговорює з учнями власний рівень володіння певними вміннями. Висновок про це учні роблять на основі виконаного завдання, визначаючи при цьому свої сильні та слабкі сторони. Формувальне оцінювання спрямоване на пошук сильних сторін. Проте не слід забувати про пошук і вирішення й проблемних моментів [6].

Наприклад техніка «трихвилинна пауза». Вчитель озвучує початок

трихвилинної паузи. Упродовж цього часу учні обдумують поняття, ідеї уроку, пов'язують із попереднім матеріалом, знаннями, досвідом, а також визначаються із незрозумілими моментами. На дошці записують незавершені твердження, пропонують учням вибрати 2-3 з них, і просять озвучити або записати з власним завершенням. Наприклад: «Я змінив чи змінила своє ставлення до..., Я дізнався чи дізналася більше про..., Я здивувався чи здивувалася тому, що..., Я відчув чи відчула...» тощо [6].

Ще одна дієва техніка, яка може бути як усною, так і письмовою, «тижневий звіт». Наприкінці тижня учні відповідають на питання «Чого я навчився? Що для мене залишилося незрозумілим? Що б я запитав в учнів, якби був вчителем?» Для цієї техніки можна використати бланк для самооцінювання [6].

Самооцінювання завжди відбувається до того, як роботу оцінюватиме вчитель. Одна з письмових технік – однохвилинне есе. Її використовують, щоб учні могли дати зворотний зв'язок про вивчене з теми. Для написання есе вчитель може запитати «Що із того, що ви довідалися сьогодні є найважливіше? Які питання залишилися для вас незрозумілими?»

Наступна техніка – ведення щоденників. Це класичний та ефективний спосіб для учнів подумати про власні почуття, думки та питання щодо розвитку міжособистісних навичок. Щоденник може допомогти учням обміркувати їхній досвід і пов'язати його зі змістом навчального матеріалу. Учитель пропонує учням нотувати власну поведінку, слова й навести думки, які вони не озвучували. Учні також можуть записувати інтерпретацію своєї поведінки. Аналізувати, як вона співвідноситься з особистісними навичками, що вони хочуть розвинути. Але треба бути уважним: такі записи мають бути конфіденційними. Вся особиста інформація зі щоденника має бути недоступною для інших. Учні також слід це розуміти. Дуже часто щоденники містять ідеї, базовані на власному досвіді. Вони є приватними за своєю сутністю. Тож вчителям варто надавати свій зворотний зв'язок теж письмово, а не усно при інших дітях [6]. Перераховані техніки є найпоширенішими у контексті самооцінювання. Що ж зі взаємооцінюванням?

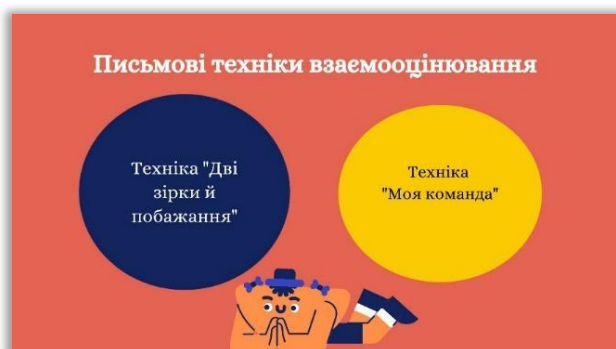
З розвитком в дітей умінь здійснювати самооцінювання, доцільно їх вчити і взаємооцінюванню. Важливо формувати в учнів саме вміння коректно висловлювати думку про результат роботи однокласників. Варто також їх вчити, як давати поради щодо покращення цього результату. Взаємооцінювання активізує навчальну роботу. Воно сприяє розвитку критичного мислення, формуванню адекватного ставлення до зауважень та рекомендацій, а

також зміцнює товариську та відчуття значущості кожного учня у колективі [4].

Про що потрібно сказати учням перед взаємооцінюванням? Взаємооцінювання – це партнерська взаємодія, коли учні допомагають один одному покращувати свої навчальні результати. Взаємооцінювання не передбачає порівняння себе з іншими, воно означає порівняння власного поточного рівня успішності із попередніми показниками. Правила взаємооцінювання досить прості. Вчитель має сформулювати чіткі критерії для взаємооцінювання, учні мають виявляти повагу до партнера, коректно добирати слова і способи побудови коментарів, активно слухати. Основною метою взаємооцінювання є відзначення сильних і слабких сторін інших робіт, і таким чином аналіз власного прогресу [4].

Взаємооцінювання між однокласниками можна здійснювати усно або письмово, у парі або у групі. Насамперед, розглянемо декілька усних технік. Одна з них – взаємоперевірка. Запропонуйте парі учнів обмінятися зошитами та перевірити виконане завдання за зразком або певними критеріями. А потім спільно

обговорити сильні та слабкі сторони в роботі одне одного. Наступна техніка «Я й моя команда». Група учнів виконує певні завдання. Вчитель пропонує кожному учневі визначитися з власним внеском у спільну роботу. Потім діти отримують зворотний зв'язок від інших учасників групи [6].

Важливими учасниками освітнього процесу є і батьки. Що ж вони повинні знати про оцінювання? Співпраця з батьками відіграє надзвичайно велику роль, адже саме вони є експертами щодо зростання та розвитку своїх дітей, тоді як вчителі є фахівцями з викладання та навчання. Отже, на початку навчального року педагоги мають ознайомити батьків із цілями та змістом кожного предмета, пояснити шкільну практику та методи роботи, розказати про форми та методики оцінювання, зазначити, що в оцінюванні беруть участь як самі діти, так і їхні батьки, та пояснити, як це відбуватиметься. Рекомендується 1-2 рази на рік (за рішенням вчителя та адміністрації школи) проводити обговорення досягнень учня з його батьками [2]. У таких бесідах батьків ознайомлюють з результатами роботи учнів за попередній період, усним та письмовим оцінюванням його досягнень, самооцінюванням.

Як правило, такі зустрічі проводять разом із самим учнем. Дитині дають можливість висловитися та поділитися своїми враженнями та думками щодо навчання. Завдання педагога – забезпечити комфортну для всіх та дружню

атмосферу. Батькам також потрібна змога обговорити з учителем своє бачення того, як навчається їхня дитина. Педагог, звісно, ділиться і своїми спостереженнями, проте експерти рекомендують йому більше слухати, ніж наполягати на своїй думці [3]. Тим не менш, під рукою на зустрічі з батьками варто мати документальні результати роботи учня – зошити, тестові та контрольні роботи, вироби та творчі завдання, зокрема й цифрові (презентації, анімації, зроблені учнем, тощо). Якщо зустріч проводить класний керівник, він зазвичай збирає інформацію від вчителів-предметників, щоби батьки отримали загальну картину щодо успіхів дитини.

Список використаних джерел

1. ЗАКОН УКРАЇНИ «Про освіту» 2145 -VIII від 05.09.2017.
2. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-ocinyuvannya-rezultativ-navchannya-uchniv-1-4-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>
3. Баранова І. Оцінка і самооцінювання: інструменти контролю чи розвитку? – Режим доступу: <https://www.criticalthinking.expert/usi-materialy/otsinka-i-samootsinyuvannya-instrumenty-kontrolyu-chy-rozvytku/>
4. Взаємооцінювання як елемент формувального оцінювання НУШ. – Режим доступу: <https://teach-hub.com/vzajemootsinyuvannya/>
5. Головіна О. Навіщо та як учням оцінювати себе. Закордонний досвід. – Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/navishho-ta-yak-uchnyam-otsinyuvaty-sebezakordonnyj-dosvid/>
6. Самооцінювання та взаємооцінювання І Онлайн-курс «Оцінювання без знецінювання» – Режим доступу: <https://www.youtube.com/@EdEraEducation>

[Дивитися на YouTube](#)

Одним із основних завдань сучасної школи є формування та розвиток ключових компетентностей учнів. Важливим складовим елементом концепції нової української школи є використання проєктного методу під час навчального процесу. Що таке проєкт? Що розуміють під поняттям «проєктне навчання»? В загальноприйнятому розумінні, проєктне навчання – метод, який передбачає здобуття учнями певної суми знань, а також формування у них умінь та навичок пошукової діяльності, яка тісно пов'язана з практикою та вирішенням реальних життєвих проблем. Варто підкреслити, що метод проєктів завжди орієнтований на самостійну діяльність учнів.

Метод проєктів – це педагогічна система, яка має певну сукупність взаємопов'язаних засобів і принципів, необхідних для створення організованого та цілеспрямованого педагогічного впливу на формування особистості учня. На практиці цей метод розглядається як інновація, метою якої є створення для дитини умов,

за яких вона оволодіє вміннями активно здобувати, оновлювати та розвивати свої знання, зможе їх творчо застосувати [3].

Проєктна діяльність може перетворити будь-який колектив у згуртовану команду, члени якої зможуть спільно працювати над вирішенням навіть найскладніших завдань. Такий формат навчання передбачає залучення учнів до систематизації та набування знань, створення власних продуктів. Він розвиває навички критичного мислення, співпраці, спілкування, міркування, синтезу та стійкості в умовах обмеженого часу та визначеної мети [2].

Проєктно орієнтоване навчання має певні ознаки, зокрема: усвідомленість – дитина має виконувати завдання осмислено, опираючись на здобуті знання та набутий досвід; результативність – визначною складовою будь-якого проєкту

має бути кінцевий продукт, тобто результат матеріальний або інтелектуальний; практичність – робота над проектом має бути активною, кожна гіпотеза має бути перевірена практичним шляхом [2].

Метою проектного навчання є створення педагогом таких умов навчання, за яких школярі можуть якнайкраще реалізувати свій творчий та інтелектуальний потенціал і отримати особистий досвід успішної проектної діяльності [3].

Оскільки навчання – це соціальна активність, яка відбувається в межах учнівських груп, культури та минулого досвіду, через проектне навчання учні мають можливість використовувати не лише знання з навчальних дисциплін, а й вчитися вести перемовини, ухвалювати спільні рішення, нести відповідальність відповідно до ролі в навчальній команді й разом інтерпретувати результати своєї діяльності. Це також дає можливість вчителям побачити учнів у новому світлі, допомагати їм розвивати вроджені здібності в новий спосіб, що не вдається часом у традиційній системі уроку. Крім того, часто проектне навчання реалізується через міждисциплінарні зв'язки, що виходять за межі програми одного конкретного предмету. Це значно розширює можливості вчителя і сприяє креативності, а учні часто мають завдання, у процесі вирішення яких отримують практичні навички, непередбачені в теоретичній частині навчального процесу. Тобто навчання відбувається природним шляхом, ненав'язливо, адже ціль – не вивчити, а виконати завдання, отримати результат, що дійсно мотивує дітей [3].

Переваги такого підходу до навчання є очевидними, адже учні мають можливість проходити всі етапи так званого виробництва: від ідеї, створення моделі майбутнього продукту до його реалізації. Для вчителів же це можливість вибудувати позитивну історію стосунків з учнями за нових умов та підібрати учням ролі, підкресливши їхню індивідуальність та природні таланти. Поруч з очевидними перевагами не нівельовані й ризики, адже немає гарантії виконання навчальної мети та досягнення результатів. Але раціонально спланувавши навчальний процес ці ризики можна мінімізувати.

Класифікувати проекти можна за різними ознаками, залежно від цілей і задач навчання. За кількістю учасників: індивідуальні, парні, групові. За тривалістю: короткотривалі – від двох до шести годин (або уроків); середньої тривалості – від тижня до місяця; довготривалі – від одного до кількох місяців. За характером

контактів: серед дітей однієї вікової групи, серед дітей різновікової групи. За характером координації: з безпосередньою координацією, з прихованою координацією. За предметно – змістовним наповненням: монопредметні, міжпредметні, надпредметні (позапредметні). За домінуючою діяльністю: прикладні, рольові (ігрові), інформаційні, мистецькі, дослідницько – пошукові [2].

Щодо структурування проєктів, тут можемо говорити про модель 5-П (проблема, планування, пошук, продукт, презентація). Плануючи навчальний проєкт потрібно визначити навчальні цілі. Плануємо саме «що» і «як», а не «коли». Важливим є окреслити, як відбуватиметься публічна презентація результатів проєкту. Для зручності планування можна скористатися таблицею, яка допоможе систематизувати та структурувати інформацію. Планування роботи – це створення навчального середовища, що сприяє виникненню в учнів бажання брати участь

ПЛАНУВАННЯ ПРОЄКТУ			
Назва: Навчальний проєкт:		Тривалість:	
Бачення навчального дисципліни:		Клас:	
Ключові моменти			
Навчальні цілі	Критерії оцінювання виконання завдання	Специфікація	
Завдання проєкту (роль учня, мета, основне завдання)	Сценарій	Результат	
Продукти (результати проєкту)	Індивідуальні:	Командні:	
Презентація результатів проєкту			

у проєктній діяльності, усвідомити її задачі, передбачити цілі задуму [2]. Психологічними механізмами при цьому є механізми творчої діяльності (передбачення, прогнозування, висування припущення, уявне моделювання, інтуїтивне обґрунтування тощо.) Засобами такої діяльності стануть методи стимулювання

і мотивації навчання, а саме: навчальна дискусія, створення проблемної ситуації, «коло ідей», «мозковий штурм», метод висування і перевірки припущення, навчальне заохочення та ін. Поєднання різних методів сприяє виробленню вміння застосовувати різні прийоми в процесі подальшої пошуково-дослідницької діяльності [3].

На етапі виконання проєкту метою є відтворення певного способу діяльності в процесі розв'язання поставлених задач. Провідним психологічним механізмом є механізм продуктивної діяльності. Серед методів, які використовують на цьому етапі: частково – пошуковий метод, дослідницький, навчальний експеримент, аналіз нової інформації, порівняння фактів, навчальне моделювання та конструювання, комбінування способів розв'язання проблеми, ділова гра, взаємонавчання тощо. Велику роль відіграє вміння педагога створити осередок для активізації продуктивної пошукової діяльності учнів та вміння ініціювати творчий процес у всіх учасників навчальної ситуації [3].

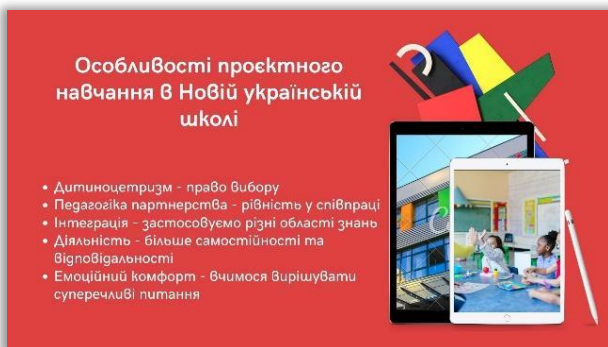
Метою завершального етапу роботи над навчальним процесом є оцінювання діяльності учасників. Варто зауважити, що діяльність залишається

незавершеною, якщо далі не йде оцінка та самооцінка, що особливо важливо в проектній діяльності.

При залученні учнів до проектної роботи потрібно враховувати ряд суттєвих нюансів: вікові та психологічні особливості учнів; підтримка та консультація учнів, у яких бракує досвіду; організаційна допомога при презентації проєктів [2].

На підготовчому етапі важливо виробити в учнів мотивацію до дослідницької роботи, оскільки особистий інтерес учнів сприяє усвідомленому підходу до виконання проєкту в цілому. Цей етап є найскладнішим, адже саме в цей період учні з допомогою вчителя вчаться аналізувати джерела, ефективно спілкуватись як між собою, так і з дорослими, обговорювати різного роду проєкти. На цьому етапі доцільним є проведення з учнями практичних занять зі складання анкет, опитувальників, написання листів. Слід провести спільне обговорення зібраних джерел, проаналізувати отриману інформацію, застосовуючи прийоми розвитку критичного мислення. Принциповим є колективне обговорення учнями всіх рішень, що приймаються на основі узгодження їхніх інтересів, використовуючи різноманітні методи групової роботи [3].

При виборі теми проєкту, вчителю варто орієнтуватися на певні критерії: чи буде цей проєкт для учнів дійсно захоплюючим; чи є можливість в учнів успішно реалізувати задуманий проєкт; чи буде мати практичний результат виконане завдання; чи зумовить виконаний проєкт у процесі його реалізації подальшу серію проєктів.

Виконання проєкту передбачає декілька послідовних етапів: вибір теми проєкту; висунення попередніх ідей; вибір найкращої ідеї; планування проектної діяльності; оцінка та самооцінка проєкту; презентація проєкту.

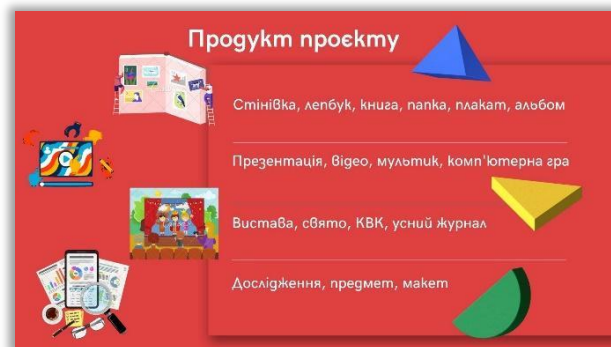
Учні відрізняються один від одного не тільки різним рівнем підготовленості до засвоєння знань. Кожен із них володіє більш стійкими індивідуальними особливостями, які повинні враховуватися вчителем. Водночас ці індивідуальні особливості накладають свої вимоги на організацію навчального процесу. Нехтування індивідуальними особливостями учнів при навчанні призводить до виникнення в них різного роду труднощів, ускладнює шлях досягнення поставлених цілей. При цьому вчитель виступає не як керівник, а як фасилітатор, тобто як людина, яка створює сприятливі умови для самостійного та осмисленого навчання, активізує та стимулює допитливість та пізнавальні мотиви учнів, організовує групову навчальну роботу, підтримує прояви оперативних тенденцій, надає учням різносторонній

навчальний матеріал [3]. На всіх етапах виконання проєкту вчитель консультує, мотивує, спостерігає за діяльністю учнів.

Результатом проєктної діяльності є презентація та захист її кінцевого продукту. Успіх проєкту суттєво залежить від оформлення його результатів. Неодмінною умовою роботи над проєктом є презентація матеріалів дослідження перед широкою аудиторією. Успішне представлення результатів дослідження може дати поштовх для подальшого розв'язання проблеми. Завданнями етапу презентації матеріалів дослідження є інформування аудиторії про важливість обраної проблеми, представлення практичної діяльності в ході реалізації проєкту, ознайомлення з її результатами [3].

Роботу над проєктом не можна вважати ефективною без аналізу учнями ходу та результатів своєї діяльності на різних етапах його дослідження, тобто проведення рефлексії. На завершальному етапі проєкту доцільно організувати обговорення, під час якого учні матимуть змогу оцінити проєктну діяльність у цілому та особистий внесок кожного в загальну справу, виявити недоліки діяльності та обговорити шляхи їх подолання [3].

Зміни у суспільному житті відбуваються постійно. Метод проєктів – один з найкращих, щоб підготувати учнів до реального життя та викликів, які в ньому постійно постають.

Список використаних джерел

1. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Нова українська школа. – Режим доступу: <https://nus.org.ua>
3. Освіта в Україні та закордоном. – Режим доступу: <https://osvita.ua/>
4. Цифрова освіта. Дія. – Режим доступу: <https://osvita.diia.gov.ua/all-digital-week>

[Дивитися на](#) **YouTube**

«Гра – величезне світле вікно, через яке в духовний світ дитини вливається життєдайний потік уявлень, понять про навколишній світ.

Гра – це іскра, що запалює вогник допитливості і любові до знань»

В. О. Сухомлинський

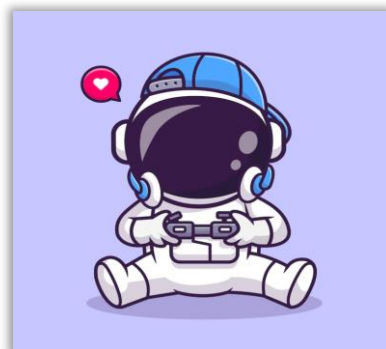
Гра в освітньому процесі завжди була важливою складовою. Її у своїй педагогічній практиці використовували видатні педагоги. Сучасна освіта посилено використовує інформаційно-комп'ютерні технології та використовує багато різних методів та підходів реалізації активного навчання, одним із яких є – **гейміфікація** (або ігрофікація). Це **використання ігрових підходів для неігрових процесів**.

Інструменти гейміфікації можна зустріти будь-де. Наприклад, в кав'ярні, коли ми збираємо наліпки, щоб отримати шосту (чи десятую) каву в подарунок. Також методики гри можуть мотивувати нас заповнити свій профіль у соцмережах на 100%.

Гейміфікація в освіті допомагає достукатися до сучасних дітей, які звикли грати в комп'ютерні ігри та спілкуватися в соціальних мережах, оскільки в класичних освітніх методиках часто забувають про те, що навчання має приносити радість, воно може і має бути цікавим.

Чи пам'ятаєте, як ви гралися в дитинстві, коли ви забували про все на світі, бо потрібно було знайти скарб чи придумати несподіваний хід, щоб виграти?

Під час таких ігор розвивалися ваше мислення, навички та здібності. Так влаштований мозок людини: коли драйв і позитивні емоції, інформація засвоюється краще.

Історія одного успіху

Лі Шелдон, професор Університету Індіани, створив власний курс, при цьому він відмовився від оцінок та запровадив систему «балів досвіду».

Академічні оцінки студентів визначаються кількістю балів, які підраховують наприкінці курсу.

Іншими словами – все залежить від того, як вони «пройшли рівень».

Оскільки протягом курсу неможливо отримати погану оцінку, кожний виклик приносить студентам радість.

Методи гейміфікації націлені на залучення природних людських інстинктів: конкуренцію, досягнення, статус, самовираження тощо. Стратегію гейміфікації складає винагородження (заохочення) за виконані завдання: бали, відзнаки або рівні, індикатор прогресу, віртуальна валюта.

Якщо говорити про гру в цілому, то вона вирішує кілька **потреб гравців**:

- потреба в автономії – я сам вибираю, грати чи ні; я вибираю, у що грати і як досягати успіху.
- потреба в компетентності – я розібрався і впорався. Я переможець!
- потреба у визнанні – я можу поділитися результатом з друзями та іншими користувачами.

Щоб задовольнити ці потреби, варто:

- запропонувати винагороду за кожне завдання – це можуть бути бали, наліпки тощо;
- стимулювати здорову конкуренцію. Конкуренція мотивує багато кого, проте декого, навпаки, лякає (порівняння з іншими або невисока позиція в рейтингу);
- передбачити різні види взаємодії: один проти одного, команда проти команди, команда проти проблеми;
- надати можливість ділитися результатами і досягненнями як в грі, так і за її межами (наприклад, в соцмережах або на дошці пошани в класі);
- давати швидкий зворотний зв'язок на правильні і неправильні дії.

Гейміфікація навчання є ефективною, оскільки:

Підвищує цікавість та прискорює опанування теми. Коли ми навчаємось граючи, то максимально занурюємось у процес. Наприклад, гейміфікація на уроках англійської мови полегшує опанування складних тем, адже нова інформація сприймається легше, коли ми практикуємось та відтворюємо знання в парі чи групі.

Забезпечує миттєвий зворотний зв'язок. Учні одразу розуміють, чи потребує тема повторного вивчення, чи є вже достатньо засвоєною.

Сприяє соціалізації. Завдяки парним чи груповим ігровим форматам, учні, що мають складнощі із налагодженням соціальних зв'язків, легше адаптуються в колективі.

Заміняє застарілі системи оцінювання. Найкраща система в оцінці знань сьогодні – система *level*, як в комп'ютерній грі – коли учні мають можливість відчувати як і наскільки вони виростили та на якому рівні знаходяться.

Спрощує та робить цікавою домашню роботу. У якості домашнього завдання можна запропонувати учням пройти квест або вікторину, заповнити кросворд чи створити власний.

Прихильники ігрових методик відзначають, що при гейміфікації учні глибше залучаються в процес і краще запам'ятовують матеріал. Критики вважають, що ігри можуть завдати незворотної шкоди внутрішній мотивації – не буде бонусів, не буде і мотивації до навчання.

То як же правильно діяти? Як інтегрувати сучасні навчально-виховні методики? Звісно, простіше дати інформацію, показати все учням і піти далі, зекономивши при цьому свій час. Проте, упроваджуючи гейміфікацію в сучасній освіті, ми охоплюємо різні її сфери. Це дозволяє розглядати гру як методи навчання й виховання, як форму виховної роботи, як уміння учнями досягати поставлених цілей, керувати своїми емоціями та раціонально, правильно використовувати власний час. Бали, рейтинги, досягнення чи квести – усе це частина гейміфікації, яку ми вже давно використовуємо в освітньому просторі як важливу складову розвитку особистості.

Підходи до використання ігор:

1. Створити гру на основі навчального матеріалу.
2. Використовувати готові ігри в аудиторії.
3. Запровадити ігрові елементи в навчальний процес.

Якщо використовувати **гейміфікація при очному навчанні**, то найпростіший спосіб – додати в процес бонусні бали, флешкартки чи вікторини. Для групових взаємодій можна використати квести.

Під час **дистаційного навчання** гейміфікація зробить онлайн-зустрічі не лише інформативними, але й цікавими.

Сторітелінг

В основі більшості ігор лежить історія, яка залучає користувача до процесу гри. Важливо пам'ятати про це під час гейміфікації навчання.

- **Опишіть сюжет гри:** деталі, персонажів та їхні наміри, а також місця дії.
- **Ефективно подавати інформацію** у формі діалогу між персонажами.
- Ставте перед школярами **конкретні ігрові цілі**.
- Придумайте випробування і **правила ігрового світу**.

Гейміфікація без гаджетів

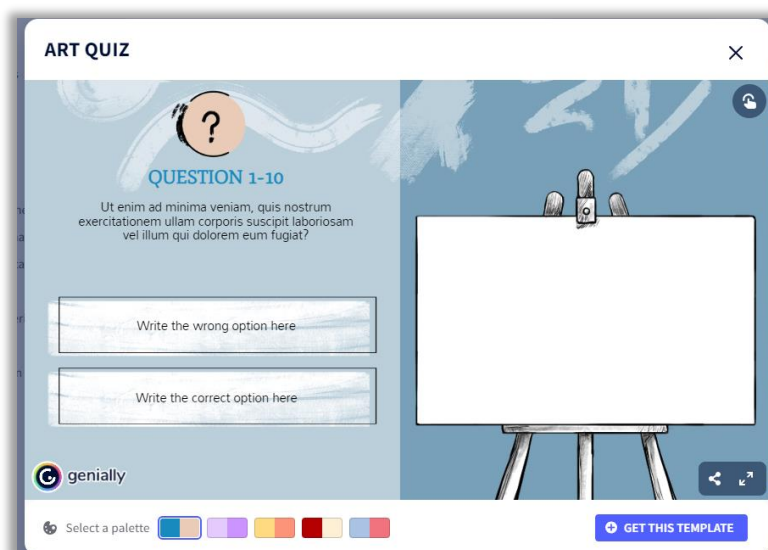
В такому випадку можна використати різні мовленнєві чи рухові зарядки, швидку гра на асоціації, усне повторення матеріалу в ігровій формі або дебати для закріплення матеріалу. Таким чином можна з легкістю розрядити атмосферу, коли діти втомилися або ще не встигли включитися у навчальний процес. Гра приверне їх увагу, яку згодом можна направити на вивчення теми уроку.

Програми, платформи та сервіси для гейміфікації контенту

Щоб повністю гейміфікувати елементи навчального процесу, можна використовувати інструменти, які дають доступ до ігор на кмітливість, дозволяють створювати інтерактивні завдання, квести та історії.

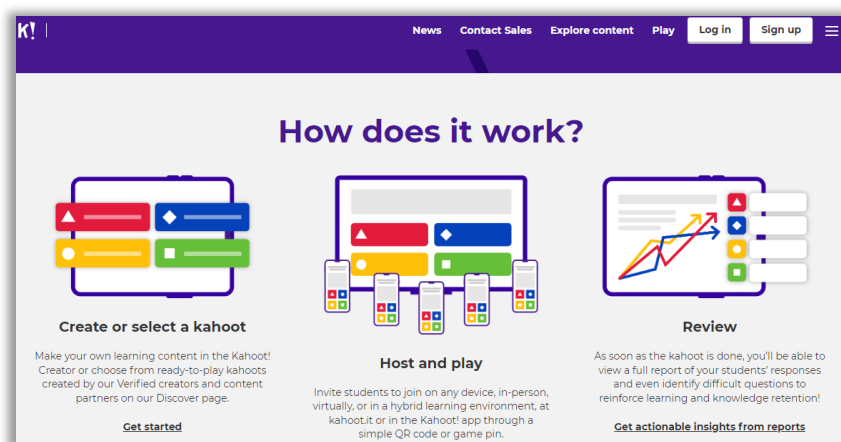
Гейміфіковані домашні завдання сприятимуть підвищенню інтересу школярів до їхнього виконання.

Існує чудовий ресурс – **genially**. На ньому можна створювати захопливі квести із загадками, ребусами, всім необхідним для повторення та закріплення лексичного і граматичного матеріалу.

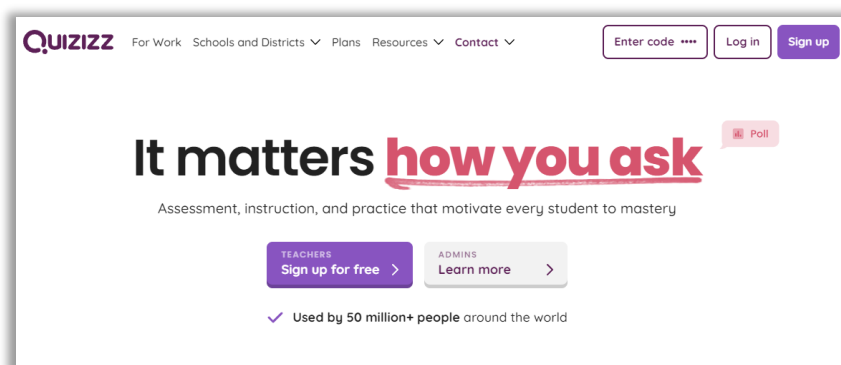
[Genially](https://genially.com)

Kahoot – популярний сервіс для створення вікторин і тестів. Можна генерувати власний контент або використовувати матеріали інших користувачів.

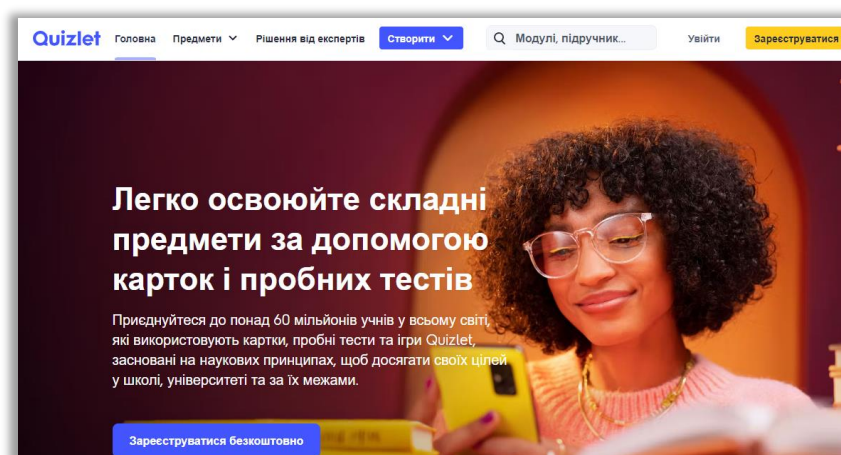
[Kahoot!](#)

Quizziz – платформа для створення вікторин та флешкарток. Містить додаткову систему бонусів, режим домашнього завдання, а також меми.

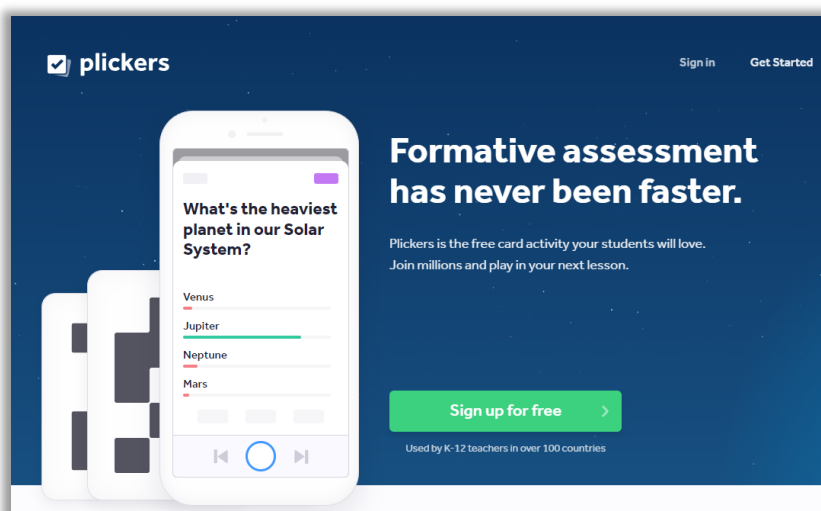
[Quizziz](#)

Quizlet Live – найкращий застосунок для групової комунікації учнів. Можна грати в командах від 6 осіб.

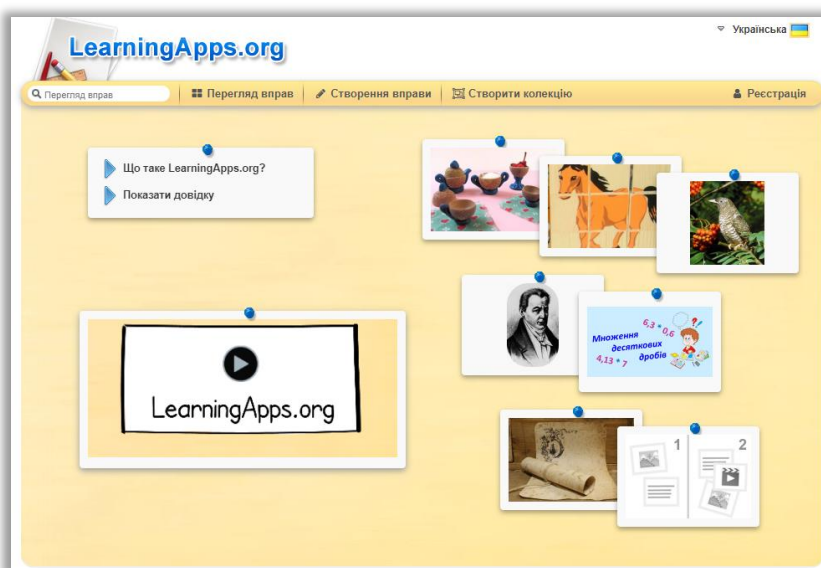
[Навчальні інструменти, картки та рішення з підручників | Quizlet](#)

Plickers - це додаток, що дозволяє миттєво оцінити відповіді всього класу і спростити збір статистики. Працює із застосуванням QR-кодів.

[Plickers](#)

LearningApps.org – онлайн-сервіс, який дозволяє створювати інтерактивні вправи. Він є конструктором для розробки різноманітних завдань з різних предметних галузей для використання і на заняттях, і самостійно.

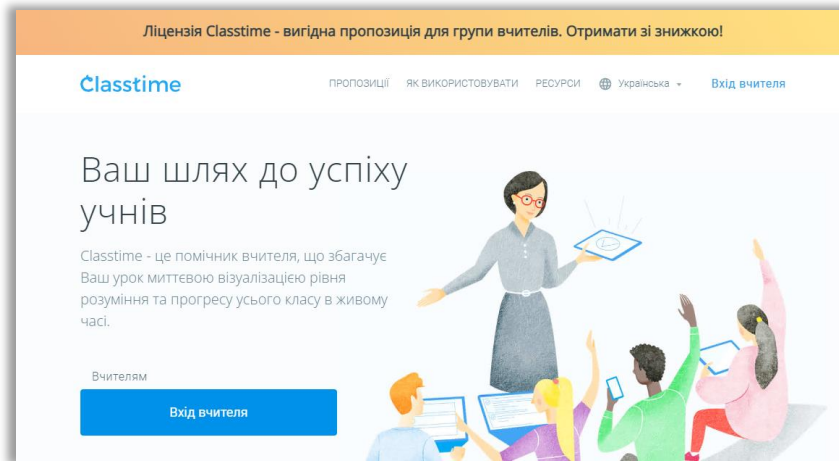

[LearningApps](#)

Classtime – це онлайн-сервіс для миттєвих тестів, які можна проводити як під час уроку, так і давати на домашнє завдання. В Classtime основний фокус – співпраця. Командні ігри – проєкт, що дає учням ціль, яку вони можуть досягнути лише разом.

Командні ігри Classtime реалізують три **форми гейміфікації**:

1. змагання стає ігровою мотивацією;
2. гра «без переможця»;
3. візуалізується мета.

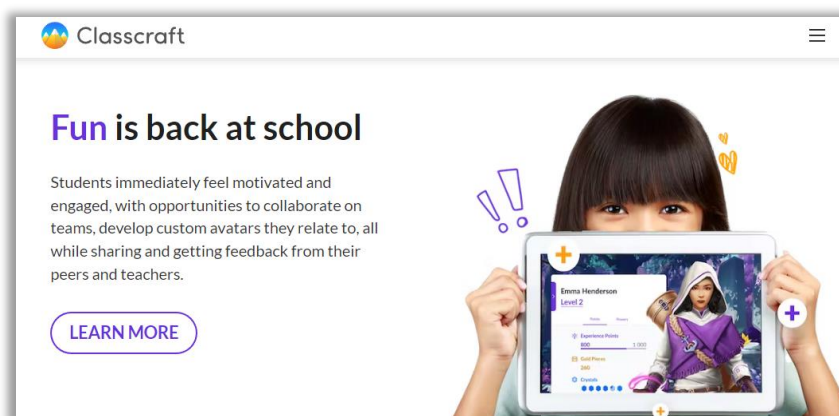
<https://www.classtime.com/uk/>

ClassDojo - інструмент для управління цілими групами учнів, який допомагає педагогам покращити поведінку учнів у своїх класах. Учитель сам обирає які види дій він вважає «корисними» і за які учні отримують нагороди.

[Перетворіть свій клас на спільноту](#)

Classcraft – безкоштовна освітня рольова онлайн гра, в яку вчитель і учні грають під час опанування освітнього матеріалу.

[Classcraft](#)

CodeCombat – це багатокористувацька браузерна гра, яка дозволяє навчитися програмувати й вивчати мови JavaScript і Python.

[CodeCombat](#)

World Peace Game — це практична політична симуляція, яка дає гравцям можливість досліджувати зв'язки між світовою спільнотою через призму економічної, соціальної та екологічної криз і неминучої загрози війни. Мета гри – вивести кожну країну з небезпечних обставин і досягти глобального процвітання з найменшою кількістю військового втручання.

[World Peace Game](#)

Є багато способів урізноманітнити навчання, зробити його цікавим та веселим. Гейміфікація однозначно допоможе заохотити дітей до навчання та зробити атмосферу на уроці комфортною та дружньою. Гра – це один із способів мотивації, але все ж не універсальний засіб. Варто пам'ятати, що **гейміфікація без якісного освітнього контенту працювати не буде.**

Список використаних джерел

1. Гейміфікація як процес розвитку особистості в школі. – Режим доступу: https://bristarstudio.com/uk/blog/gamification%20_and_%20school
2. Гейміфікація в освіті. – Режим доступу: <https://osvitanova.com.ua/posts/2596-heimifikatsiia-v-osviti>
3. Гейміфікація та ігрове навчання: у чому різниця та як використовувати? - Management.com.ua. – Режим доступу: <https://www.management.com.ua/be/be550.html>
4. Гейміфікація у навчанні: як перетворити урок на гру. – Режим доступу: <https://buki.com.ua/news/scho-take-geimifikatsiia/>
5. Гейміфікація, медитація і автономія учнів: лайфхаки для вчителів. – Режим доступу: <https://osvitanova.com.ua/posts/5109-heimifikatsiia-medytatsiia-i-avtonomiia-uchniv-laifkhaky-dlia-vchyteliv>
6. Гейміфікація в онлайн-навчанні: як зацікавити школярів? | Шкільне життя. – Режим доступу: <https://www.schoollife.org.ua/gejmifikatsiya-v-onlajn-navchanni-yak-zatsikavyty-shkolyariv/>

[Дивитися на](#) **YouTube**

Пріоритетом Нової української школи є створення умов для якісної освіти, що ґрунтується на засадах компетентнісно-діяльнісного підходу. Саме такий підхід сприятиме формуванню особистості школяра, який усвідомлюватиме важливість навчання протягом усього життя, буде прагнути до самовдосконалення власної особистості та досягне успіху. Про «навчання через діяльність»

говорив Дж. Дьюї, на важливість впровадження в навчальний процес діяльнісного підходу наголошували Ю. К. Бабанський, Л. В. Занков, І. Я. Лернер та інші. В умовах реформування української школи все частіше про це говорять вітчизняні теоретики та практики. [1] Практики та науковці наголошують, що компетентнісний підхід

пропонується розглядати поряд із діяльнісним. Адже «...серед обов'язкових результатів освіти можна виокремити ті компетентності здобувачів, які можуть бути сформовані тільки через діяльнісний компонент освітнього процесу...».

Нова українська школа – середовище інтегрованого навчання, де діти можуть розвивати навички, які стануть їм у пригоді в реальному житті більше, ніж теорія з підручника. При цьому, їх розвиток відбувається через виконання практичних дій, виконаних у різних форматах та видах. Такий підхід отримав назву діяльнісного, а його ідеї знайшли розвиток в основах Державного стандарту початкової освіти НУШ. [2]. Державний стандарт початкової освіти ґрунтується на засадах компетентнісно-діяльнісного підходу, що реалізується в основних освітніх галузях.

Діяльнісний підхід – це така організація навчально-виховного процесу, за якої головна увага приділяється активній, різнобічній, продуктивній, максимально самостійній навчально-пізнавальній діяльності учнів. Суттю діяльнісного підходу є розвиток особистості учня на основі засвоєння ним способів

дослідження і оволодіння знаннями та вміння застосовувати їх на практиці. Діяльнісний підхід – спосіб реалізації ідей та змісту НУШ. Реалізація діяльнісного підходу в освіті через сучасні технології дає змогу спрямувати освітній процес на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь здобувачів освіти, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти і командної роботи, успішну інтеграцію в соціумі та самореалізацію. [3]

Діяльнісний підхід – це переосмислення та зміна підходів педагогів від схеми «пояснив, закріпив, перевірів» до «відкритого завдання – запитання – роботи в команді – власного пошуку – обґрунтування власної думки – радості від процесу навчання і відповідальності за те, що я можу, хочу, буду, знаю і вмію». [2]

Розуміючи важливість якісної реалізації діяльнісного підходу, вчителі Нової української школи намагаються побудувати освітній процес так, щоб максимально залучити учнів до різних діяльностей і підбирають такі прийоми та методи навчання, які дають можливість ефективно працювати як індивідуально, так і парі чи групі. Хоч варто зазначити, що така організація уроку, де дитина перебуває весь час в різних діяльностях, що змінюють одна одну, потребує від педагогів більшого часу на підготовку до уроків та визначення порядку зміни різних видів діяльностей, більших зусиль щодо організації учнів у класі, збільшення методичних ресурсів уроку та й, безумовно, фізичної та емоційної витривалості. Крім того, нові освітні виклики, чи то дистанційне навчання, чи навчання під час війни, ускладнюють це і без того непросте завдання педагога. Водночас, вчителі постійно перебувають у пошуку способів реалізації діяльнісного підходу і подолання освітніх викликів, що постійно змінюються: проводять онлайн-досліди, реалізують з учнями навчальні проекти, організовують групові взаємодії в онлайн-режимі, проводять щоденні діяльності в укріпті тощо.

Щоб успішно впроваджувати діяльнісний підхід необхідно розуміти суть поняття «діяльність».

Діяльність – це специфічно людська форма ставлення до навколишнього світу, змістом якої є доцільні зміни і перетворення речей і явищ залежно від людських потреб. Характеристика діяльності – регульованість свідомою метою, суспільна природа, спрямованість на перетворення життєвого середовища. Структура будь-якої діяльності розглядається за принципом єдності свідомості і діяльності. Знання можливо засвоїти лише в процесі їх використання в діяльності, тому що засвоєння знань відбувається одночасно із засвоєнням способів дії з ними.

відбувається одночасно із засвоєнням способів дій з ними. Отже, актуальним є вислів Бернарда Шоу «Якщо просто вчити людину чому-небудь, то вона ніколи нічого не навчиться».

Структура діяльності – це мотиви, цілі, дії, засоби діяльності.

- Мотиви – близькі, далекі; особистісні, суспільні.
- Цілі – близькі, далекі; особистісні, суспільні.
- Дії (операції) – зовнішні, предметні, внутрішні, розумові.
- Засоби діяльності – вміння, навички. [4]

Діяльність можна розрізняти по спрямованості:

- ✓ на об'єкти зовнішнього світу,
- ✓ на іншу людину,
- ✓ на самого себе.

Відповідно предмета буває: ігрова діяльність, навчальна діяльність, трудова діяльність і т. д.

Діяльнісний підхід в Новій українській школі – це потужний інструмент, що передбачає:

- спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості;
- застосування теоретичних знань на практиці;
- формування в учнів здібностей до самоосвіти і командної роботи, успішну інтеграцію в соціумі і професійну самореалізацію.

Практики діяльнісного підходу

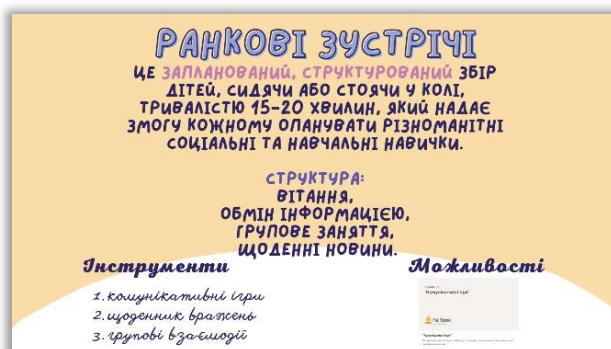
1. **Ранкові зустрічі** - це запланований, структурований збір дітей, сидячи або стоячи у колі, перед початком навчального дня, тривалістю 15-20 хвилин, який надає змогу кожному опанувати різноманітні соціальні та навчальні навички та створити позитивну атмосферу в учнівському колективі на весь навчальний день у школі.

Структура ранкової зустрічі передбачає:

- ➔ вітання,
- ➔ групове заняття,
- ➔ обмін інформацією,
- ➔ щоденні новини.

Розглянемо детальніше чотири основні компоненти ранкової зустрічі:

1) *Вітання*. Учні разом із вчителем (асистентом учителя, якщо він є) розміщуються в колі. Усі діти вітаються, і це забезпечує розуміння, що вони є

важливими членами групи. Всі звертаються один до одного на ім'я, що допомагає створити атмосферу дружби та приналежності до групи. Вітання створює спокійний настрій і врівноважений стан для наступного елементу зустрічі.

2) *Групове заняття*. Розпочинається після спокійного обмірковування інформації. У класі створюється відчуття єдності, радості через виконання пісень, участі в іграх, коротких і швидких заняттях. Ігри та заняття, позбавлені елементів суперництва, кооперативні за суттю, враховують індивідуальний рівень розвитку певних навичок дітей. Такі групові заняття, здебільшого, пов'язані з навчальною програмою чи темою, яка в цей час вивчається в класі.

3) *Обмін інформацією*. Учні висловлюють свої думки, обмінюються ідеями та пропонують важливі для них теми для обговорення. Діти мають змогу дізнатися щось один про одного. Обмін інформацією допомагає розвивати навички, які дають змогу навчатися впевнено говорити й слухати. Кожна дитина може поставити запитання чи прокоментувати, а учень, який повідомляє інформацію, відповідає на запитання та коментарі товаришів.

4) *Щоденні новини*. Це коментування письмового оголошення, яке щодня вивішується на відповідному стенді чи дошці. Письмове оголошення налаштовує учнів на те, що має вивчатися цього дня, а також дає можливість обмірковувати події та навчання попередніх днів. Щоденні новини допомагають дітям тренувати навчальні навички, що сприяють розвиткові математичних та мовленнєвих навичок. Щоденні новини можуть містити різноманітні завдання (заповнення календаря, перегляд розкладу виконання робіт, створення графіка погоди), що активізує початок індивідуальної роботи або діяльність у центрах активності. [5]

Дієвими методичними інструментами для організації ранкових зустрічей можуть слугувати:

- ♦ *комунікативні ігри* (Наприклад; «На що схожий настрій?», «Комплімент», «Що в торбинці?», «Знайди друга» та інші);
- ♦ *щоденник вражень* (спеціальний освітній простір, де дитина вчиться висловлювати власну думку (малюнками або словами), а також отримує гарний практикум з письма, можливість відчувати себе письменником);
- ♦ *групові взаємодії* (слід пам'ятати, що на початку навчального року, незалежно від віку учнів, учителі мають вибирати прості, відкриті заняття (наприклад, зробити свій внесок у спільну аплікацію), що створюють відчуття довіри та самоконтролю (наприклад, робити що-небудь по черзі і спільно вирішувати проблеми).

2. Дослідницька діяльність у цілому – це така форма організації роботи, яка пов'язана з вирішенням учнями дослідного завдання з невідомим заздалегідь

результатом. Головною метою цієї діяльності є освітній результат, спрямований на навчання учнів, розвитку них дослідницького типу мислення. Методологія дослідницької діяльності – сукупність навчально-пізнавальних прийомів, які дозволяють знайти відповідь на те чи інше проблемне питання, стимулюють самостійну пошукову діяльність учня, забезпечують гармонійний розвиток особистості, з обов'язковою презентацією отриманих результатів. Дослідження – це, перш за все, прояв цікавості. Воно веде дітей до власних маленьких відкриттів, але лише після того, як у них народжуються питання і відповіді на них; а ми – педагоги, виступаючи в ролі помічників, направляємо їх пошук в потрібне русло, сумніваємося або переконуємося разом з дітьми. Дослідницький процес – це «результат роботи самосвідомості особистості, боротьби різних потреб і прийняття рішення задовольнити ту з них, яка, на думку суб'єкта, вданій конкретній ситуації має найбільшу об'єктивну і суб'єктивну цінність».

Основні етапи дослідницької діяльності школярів.

1. Постановка проблемного питання -найважливіший і «творчий» етап процесу пізнання, формулювання питання «що я хочу дізнатися?» Безпосередньо тема вербалізується при підготовці звіту про виконану роботу і розкриває сутність дослідження під час презентації результатів.

2. Чітка постановка мети дослідження дає можливість точно уявити, що учень збирається зробити, яких результатів досягти при виконанні роботи.

3. Визначення об'єкта дослідження залежить від мети роботи, реальних можливостей учня.

4. Формулювання робочої гіпотези. Гіпотеза є невід'ємною частиною поставленої мети. Як правило, гіпотеза закладає структуру роботи, дозволяє поетапно, а не хаотично просуватися до досягнення мети. У процесі проведення дослідження висунута гіпотеза повинна бути верифікована. Гіпотеза не може бути лише емпіричною, вона вимагає експериментального підтвердження.

5. Виявлення конкретних завдань, вирішення яких дозволить досягти поставленої мети. Завдання дослідження не можуть збігатися з його метою. Завдання є своєрідною програмою, вони конкретизують мету, задають послідовність дій для підтвердження або спростування гіпотези.

6. Пошук і вивчення літератури з теми дослідження, тобто проведення первинного відбору інформаційних джерел. Даний етап необхідний для знаходження вже накопичених знань за обраною тематикою, складання термінологічного банку, порівняння підходів різних авторів.

Як правило, первинна робота з джерелами завершується підготовкою короткої характеристики того, що відомо про досліджуване явище, яку позицію

займає той чи інший автор. Огляд літератури дозволяє досліднику структурувати наявні джерела.

7. Вибір методів дослідження залежить безпосередньо від мети роботи, наявної матеріально-технічної бази.

8. Планування і виконання власних досліджень повинно проводитися в суворій відповідності до вимог обраних методів.

9. Представлення результатів дослідження можливо за допомогою таблиць, схем, діаграм – так можна візуалізувати виявлені властивості, співвідношення, закономірності. В даному випадку необхідно чітко розмежовувати проміжні висновки і узагальнення, необхідні для ілюстрації закономірностей.

10. Верифікація гіпотези дозволяє підтвердити істинність припущень, а також може скорегувати початкові тези. Найчастіше для перевірки гіпотези доцільно здійснити контрольне спостереження і/або експеримент. Новий результат співставляється з раніше отриманим результатом. При збігу результатів ймовірність істинності гіпотези зростає. Розбіжність результатів дозволяє засумніватися в гіпотезі, вказує на необхідність її уточнення.

11. Формулювання висновків. Висновки – це структуровані, коротко викладені результати проведених досліджень. У висновках лаконічно представляються результати роботи. При цьому відбувається підтвердження справедливості гіпотез; також можливе приведення контрприкладів для демонстрації помилкових припущень. Висновки не можуть суперечити цілям, завданням і гіпотезі дослідження.

12. Презентація результатів проведеного дослідження. Форма звітності визначається вимогами заходу, де планується представляти роботу. [6]

Дослідницька діяльність може бути реалізована через:

- спостереження,
- досліді,
- експерименти,
- евристичну бесіду.

Цікавими є розташовані у вільному доступі на каналі YouTube короткі відеоролики із демонстрацією виконання простих дослідів та експериментів, які можуть бути доречними для використання вчителем як під час очного навчання, так і під час дистанційного.

Адже організовувати дослідницьку діяльність віддалено складніше, і тому корисними будуть візуалізовані демонстрації дослідницької діяльності. До прикладу, у ролик <https://youtu.be/z-R3DShHbkA> продемонстровано надзвичайно цікаві досліди з водою, повторити які захоче кожна дитина.

Мультфільми завжди викликають в дітей позитивні емоції, а якщо ці мультфільми ще і «корисні», то вони можуть служити і для вчителя, щоб допомогти йому в організації дослідницької діяльності учнів. Телеканал ПЛЮСПЛЮС створив унікальний проект під назвою «Світ чекає на відкриття». В кожній серії пізнавального проекту діти дізнаються щось нове і цікаве про цей світ. Кожного з нас впродовж життя оточує безліч речей, до яких ми настільки звикли, що не можемо уявити собі життя без них. Однак, кожен з цих речей хтось колись винайшов, і канал

ПЛЮСПЛЮС пропонує малечі дізнатись, кому ж ми завдячуємо усіма зручностями і винаходами. Його унікальність полягає в тому, що уся інформація подається у легкій та зрозумілій формі – дітям буде цікаво дізнаватись про людей, які змінили цей світ. [7]

3. Можливості LEGO - технології для реалізації діяльнісного підходу

У Новій українській школі застосовують уже випробувану в багатьох країнах світу методику з використанням конструкторів LEGO. Метод конструювання підходить для більшості предметів, що вивчаються в початковій школі, та допомагає формувати правильне уявлення про навколишній світ у тривимірному просторі. Використання методу урізноманітнює уроки, робить їх більш цікавими, а матеріал доступним, в учнів формуються всі ключові компетентності, які необхідні сучасному учневі Нової української школи.

Використання LEGO дозволяє поглянути на шкільні предмети по-новому. За допомогою конструктора LEGO вирішуються завдання освітньої діяльності за наступними напрямками:

- ♦ Навчання правильному і швидкому орієнтуванню в просторі.
- ♦ Розвиток дрібної моторики рук, стимулювання в майбутньому загального мовленнєвого розвитку і розумових здібностей.
- ♦ Отримання та розширення математичних знань про лічбу, форми, пропорції, симетрії.
- ♦ Розширення уявлень про навколишній світ, архітектуру, транспорт, ландшафт.
- ♦ Розвиток уваги, здатності зосередитися, пам'яті, мислення.

- ♦ Навчання уяві, творчому мисленню.
- ♦ Оволодіння умінням подумки розділити предмет на складові частини і зібрати з частин ціле.
- ♦ Навчання спілкуванню один з одним, повага до своєї та чужої праці.

«Шість цеглинок» – це ігри-завдання із набором з шести цеглинок LEGO® DUPLO® певних кольорів (червоного, помаранчевого, жовтого, зеленого, блакитного та синього). Для роботи за цією методикою учні та учитель мають індивідуальні набори з шести цеглинок. «Шість цеглинок» – це інструмент та практичний засіб, який дає змогу реалізувати ігрові та діяльнісні методи навчання у НУШ.

LEGO – одна із інноваційних технологій, яка дає можливість створити нове освітнє середовище, підвищує мотивацію дітей до навчання, сприяє формуванню навичок наукової діяльності та винахідництва, допомагає втілювати положення Нової української школи, сприяє досягненню основних цілей навчання. [7]

4. Щоденні діяльності у НУШ

«Щоденні 3» та «Щоденні 5» – унікальні техніки, які допоможуть втримати увагу учнів і зроблять уроки продуктивнішими та цікавішими. Моделі «Щоденні 3» (математика) і «Щоденні 5» (читання і письмо) – це набори щоденних видів діяльності. Завдяки їм діти навчаються бути самостійними під час читання, письма й вивчення математики, а учитель має можливість працювати з учнями індивідуально та у малих групах.

Основними компонентами моделі «Щоденні 3» є такі:

- Математика самостійно.
- Математика разом.
- Математичне письмо.

Компоненти «Математика самостійно» і «Математика разом» передбачають використання кінестетичної практики і базуються на діяльності з маніпулятивними предметами.

Така діяльність залучає дітей до математичних ігор, як самостійних, так і з партнерами. Компоненти маніпулятивних предметів можуть передбачати

використання комп'ютерів, калькуляторів або планшетів як засобів для самостійної роботи.

Компонент «Математичне письмо» — це час, коли учні виражають свої думки і розуміння у процесі роботи над певними математичними завданнями або математичним змістом: виразами, цифрами і числами, задачами. Основними компонентами моделі «Щоденні 5» є такі:

- Читання для себе.
- Письмо для себе.
- Читання для когось.
- Робота зі словами.
- Слухання.

Модель «Щоденні 5» розроблена з метою навчити учнів розвивати власну витривалість та самостійність під час виконання кожного з її компонентів. Це забезпечує активну участь дітей у читанні та письмі упродовж тривалого часу.

5. Проектна технологія

Функціональною технологією формування ключових компетентностей учнів, як свідчить зарубіжний і вітчизняний досвід, є проектна технологія.

Ідея проектного навчання, що виникла на початку ХХ століття (Дж. Дьюї, У. Х. Кільпатрік) була витіснена з поля вітчизняної педагогічної актуальності разом з її перевагами. У той же час у школах США, Великої Британії, Бельгії, Ізраїлю, Фінляндії, Німеччини, Італії, Нідерландів вона набула широкого поширення і популярності завдяки раціональному поєднанню теоретичних знань з їх практичним застосуванням для розв'язання конкретних проблем довкілля у спільній діяльності школярів.

Сьогодні в Україні відбувається відродження проектної технології. Проектна форма навчання широко використовується в сучасній освіті. Основна цінність проектної технології навчання полягає в тому, що вона орієнтує учнів на створення певного матеріального або інтелектуального продукту, а не на просте вивчення певної теми. На шляху до мети школярі мають актуалізувати або здобути нові необхідні знання, радитись з учителем і між собою, виконувати індивідуально чи в групах пізнавальну, дослідницьку, конструкторську та іншу роботу. Структура освітнього проекту включає: назву проекту; цитату, гасло чи іншу форму представлення проекту; мету і завдання проекту; учасників проекту; умови реєстрації в проекті; строки реалізації проекту; етапи проведення проекту;

умови участі в проєкті (організаційні, технічні, інші); особливості проведення проєкту, види діяльності учнів; форми взаємодії організаторів проєкту з його учасниками і іншими суб'єктами; критерії оцінки робіт окремих учасників, всього проєкту; діагностичну і оцінювальну групу; результати проєкту, їх оцінку, нагороди; можливе продовження і розвиток проєкту; автори, координатори, адміністратори, організатори проєкту.

Під час організації навчального проєктування вчитель виконує такі функції: допомагає учням у пошуку джерел, необхідних їм у роботі над проєктом; сам є джерелом інформації, координує весь процес роботи над проєктом; підтримує і заохочує учнів, підтримує постійну роботу учнів над проєктом.

Проєктна технологія, при дотриманні чіткої методики її проведення, не тільки є найкращим прикладом технології діяльнісного підходу, але й незамінним інструментом мотивації учнів, формування необхідних їм в майбутньому м'яких навичок та самостійності школярів.

6. Кооперативне навчання (робота у групах)

Для реалізації діяльнісного підходу в навчанні побудова змісту предмета й добір методики навчання мають забезпечувати зв'язок між способами діяльності учасників педагогічного процесу й засвоєними знаннями, формуванням теоретичного мислення, розвитком розумових сил і здібностей учнів. Цим вимогам повністю відповідає інтерактивна інноваційна технологія кооперативного навчання.

Кооперативне вчення, також кооперативне навчання (нім. Kooperatives Lernen) – метод навчання учнів, що оснований на співробітництві учнів у групах. При такому підході учні досягають успіхів у навчанні, лише за умови ефективної взаємодії між собою.

При використанні методів кооперативного навчання учні зіштовхуються з необхідністю вербалізації своїх думок і аргументації своїх висловлювань. Вони вчаться дивитися на поставлену проблему з іншої точки зору та працювати з думками, які часто розходяться зі своїми власними.[10]

Користуючись кооперативними стратегіями навчання, можна отримати багато переваг. Ось переваги, які ви можете помітити після виконання спільних навчальних завдань у класі:

- ✓ Кооперативне навчання – це весело, учні будуть насолоджуватися і вчитися набагато мотивованіше.
- ✓ Кооперативне навчання є інтерактивним, тому учні змінюються, вони стають активними учасниками власного навчання.

- ✓ Кооперативне навчання дозволяє дискусії та розвиває критичне мислення, таким чином діти дізнаються більше і краще запам'ятають те, чого навчилися протягом більш тривалого періоду часу.
- ✓ Кооперативне навчання вимагає, щоб школярі навчилися працювати разом, Це важлива навичка для вашого особистого та професійного майбутнього.

Але, перш за все, кооперативне навчання – це універсальна технологія, яка забезпечує принципи діяльнісного підходу в Новій українській школі.

Узагальнюючи викладене, можна зробити висновок, що діяльнісний підхід до навчання в Новій українській школі передбачає таку побудову освітнього процесу, де дитина перебуваючи в активних діяльностях, виконуючи практичні завдання здобуває необхідний досвід та знання, вчиться критично мислити, аналізувати, узагальнювати, робити висновки, презентувати продукт своєї діяльності, проводити рефлексію виконаної діяльності.

При цьому педагогам слід враховувати принцип «ідеального» розподілу навчальної діяльності – максимальна ефективність роботи школярів досягається завдяки мінімальним діям вчителя.

Ця концепція передбачає трансформацію:

- ➔ позиції вчителя: до школярів із запитанням, а не з відповіддю;
- ➔ позиції учня: пізнання світу, а не пасивне сприйняття інформації;
- ➔ навчальної дії: створення учнем певного образу (слова, малюнка, схеми, плану);
- ➔ оцінювальної дії: «Я вмію! У мене вийде!»;
- ➔ емоційно-ціннісної оцінки, яка висловлює світогляд: «Я вважаю, що...»[11]

І найголовніше – використання діяльнісного підходу в Новій українській школі виконує найважливіше перспективне завдання сучасної освіти – формування навички навчатися протягом життя – самостійно ставити цілі та проєктувати шляхи їхньої реалізації, контролювати та оцінювати свої результати.

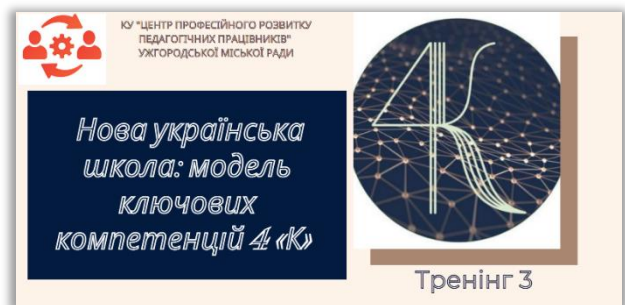
Список використаних джерел

1. Компетентнісно-діяльнісний підхід до організації освітнього процесу в умовах нової української школи. – Режим доступу:
<https://cutt.ly/83a3lvR>
2. Більше, ніж гра: діяльнісний підхід у Новій українській школі. – Режим доступу:
<https://osvita.ua/school/method/85081/>
3. Реалізація діяльнісного підходу до навчання в контексті впровадження сучасних технологій НУШ. – Режим доступу:
<https://ed.poippo.pl.ua/handle/022518134/971>
4. Психологія творчості особистості. – Режим доступу:
https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/3prishak_psihologiya_ch1/1271.html
5. Ранкова зустріч: що це і навіщо. – Режим доступу:
<https://nus.org.ua/articles/rankova-zustrich-shho-tse-i-navishho/>
6. Методичні рекомендації щодо організації дослідницької діяльності учнів. – Режим доступу:
https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2020/07/metod_rek2020.pdf
7. Світ чекає на відкриття. – Режим доступу:
<https://1plus1.video/mir-zhdet-otkrytij/1-sezon>
8. Використання LEGO – технології в освітньому просторі нової української школи. – Режим доступу:
<https://genezum.org/library/vykorystannya-lego--tehnologii-v-osvitnomu-prostori-novoi-ukrainskoi-shkoly>
9. Технології критичного мислення. – Режим доступу:
<https://genezum.org/library/tehnologii-krytychnogo-myslennya>
10. Кооперативне навчання. – Режим доступу:
<https://uk.wikipedia.org/w/index.php?curid=1475410>
11. 15 прийомів для реалізації діяльнісного підходу до навчання учнів 5-х класів НУШ. – Режим доступу:
<https://naurok.com.ua/post/15-priyomiv-dlya-realizaci-diyalnisnogo-pidhodu-do-navchannya-uchniv-5-h-klasiv-nush>

[Дивитися на](#) **YouTube**

Виклики часу зумовили розроблення концептуальних засад реформування освіти. Нова українська школа (НУШ) – це ключова реформа Міністерства освіти і науки, провідною ідеєю якої є підвищення якості освіти. Головна мета НУШ – створити школу європейського зразка, що буде давати учням не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті. Серед ключових компонентів формули НУШ: новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації дитини в суспільстві.

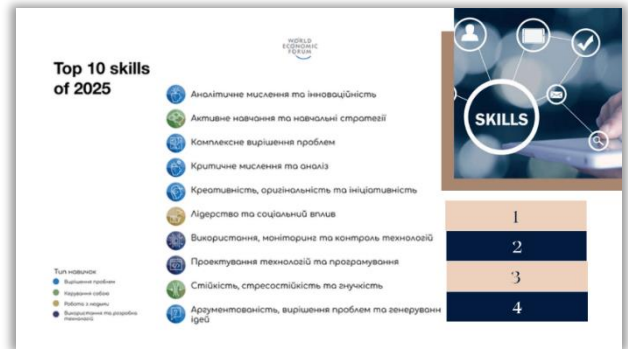
Актуальність обраної теми впливає із самої ідеї Нової школи: НУШ зорієнтована на компетентності, визначені «Рекомендаціями Європейського парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя». Новий державний стандарт початкової загальної освіти ґрунтується на домінантних принципах, впровадження яких забезпечить створення нової атмосфери довіри й взаємоповаги між учасниками освітнього процесу. В сучасному розумінні НУШ, поняття «освіта», «освітній процес» змінюються і охоплюють навчання, виховання і розвиток. Саме розвивально-виховний процес, що розглядається невід’ємною складовою всього освітнього процесу, спрямовано на формування ключових компетентностей [1]

Таким чином, коли мова йде про систему ключових компетенцій, то розуміємо чітку структуру певних навичок, формування яких забезпечує реалізацію компетентнісного підходу до навчання у Новій українській школі.

Формування компетенцій. Освітній тренд чи потреба сьогодення?

Система освіти базувалася на цінностях індустріальної епохи, коли «три кити» освіти – читання, письмо і лічба – могли підготувати дітей до роботи на

фабриці чи в бюрократичному апараті. Освіта орієнтувалася на професійні навички, шкодячи при цьому креативності, уяві та емоційному інтелекту. Ці навички не тільки «м'які», як деколи про них кажуть, – це навички майбутнього. Тому гостро постала проблема реформування освіти, підпорядкування її вимогам сучасності. Саме через це було визначено ТОП-10 навичок майбутнього, серед яких важливе місце відведено критичному мисленню, креативності, комунікації та співпраці з іншими.

Чому так важливо формувати саме ці ключові компетентності? Нині у світовій практиці ефективність освіти пов'язують з реалізацією компетентнісного підходу, оскільки саме він забезпечує практичні, не відірвані від реального життя знання, які реалізуються через практичні навички, справді необхідні кожному з нас у повсякденному житті.

НУШ зорієнтована на компетентності, визначені «Рекомендаціями Європейського парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя».

Формула 4-«К» – це педагогічна ідея (озвучена Олександром Елькіним. Олександр Елькін – Голова Ради ГО «ЕдКемп Україна» (www.edcamp.org.ua). В основі формули 4-«К»: залежність якості сформованості ключових компетентностей від чотирьох «К»:

- Критичне мислення
- Комунікація
- Командна робота
- Креативність.

Критичне мислення – це наукове мислення, суть якого полягає в ухваленні ретельно обміркованих та незалежних рішень. Головним чином йому притаманні такі властивості, як усвідомленість та самовдосконалення. Критичне мислення – це необхідна навичка і життєво важливий ресурс сучасної людини.

Комунікація – це процес обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між двома або більше особами, спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів з метою передавання та одержання інформації.

Командна робота (кооперація) – це об’єднання зусиль спрямованих на розв’язання проблемної ситуації чи спільного виконання важливого завдання спеціально підбіраною групою людей.

Креативність – творча, новаторська діяльність; новітній термін, яким окреслюються творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей і що входять в структуру обдарованості як незалежний фактор. Фактично креативність – це синонім слова «творчість».

Технології важливі, і вони можуть принести значно більше користі, якщо ними керуватимуть люди з даним набором навичок. Задля добробуту майбутніх поколінь ми повинні включити формулу 4-«К» в систему освітніх інституцій та зробити основою для навчання та розвитку. [2]

Підготовка педагогічних кадрів до реалізації Формули 4- «К».

Важливо, щоб педагоги мали практичні інструменти реалізації підходу 4-«К». Але, перед усім необхідно визначити, чи готовий вчитель до роботи за цією педагогічною формулою. Тому попередньо пропонується провести певні заходи з вивчення цього питання та спланувати подальшу роботу з педагогами з посилення мотивації щодо застосування у роботі цього підходу.

Критичне мислення — (дав.-гр. критική τέχνη — «мистецтво аналізувати, судження») — це наукове мислення, суть якого полягає в ухваленні ретельно обміркованих та незалежних рішень. Головним чином йому притаманні такі властивості, як усвідомленість та самовдосконалення. [3]

Для чого розвивати критичне мислення?

Навички критичного мислення, які популяризують у ХХІ столітті, дають змогу не потонути в інформаційній лавині, не піддатися різного роду маніпуляціям, допомагають приймати зважені рішення, ефективно їх вирішувати та відстоювати їх. Критичне мислення допомагає нам в пошуку нових шляхів розв'язання проблем.

Розвиток критичного мислення є важливим як для дітей, так і для дорослих, бо у світі, де має місце інформаційна війна та фейкові новини, важливо вміти розпізнавати інформацію, аналізувати джерела і мотиви, приймати зважені рішення. В період розвитку інформаційних технологій цінується вміння професійного пошуку необхідної інформації, здатність її проаналізувати, оцінити та застосувати. [4]

Етапи розвитку критичного мислення та уроку з його формування

Голова Фондації критичного мислення Лінда Елдер розробила власну концепцію розвитку критичного мислення, що складається з шести етапів. У ній вона чітко описала поступовий розвиток мисленнєвих навичок та пріоритетів.

➤ ЕТАП ПЕРШИЙ: НЕУСВІДОМЛЕНЕ МИСЛЕННЯ

Під час неусвідомленого мислення можуть несвідомо розвинутися певні навички мислення, але вони не будуть застосовуватися послідовно, оскільки відсутній самоконтроль думок.

➤ ЕТАП ДРУГИЙ: ЗАРОДЖЕННЯ МИСЛЕННЯ

На етапі зародження мислення з'являється початкове розуміння необхідності концептуалізації, припущень, різних точок зору та параметрів оцінки мислення – ясності, точності, чіткості, актуальності, логічності...

➤ ЕТАП ТРЕТІЙ: ПОЧАТКОВЕ МИСЛЕННЯ

Починається модифікація мислення, яка не зачіпає глибинні рівні. На цьому етапі починають застосовувати стандарти: ясність, точність, чіткість, актуальність, логічність... З'являється початкове розуміння егоцентричного мислення. Люди починають цінувати критику їхнього мислення.

➤ ЕТАП ЧЕТВЕРТИЙ: МИСЛЕННЯ, ЩО РОЗВИВАЄТЬСЯ

На четвертому етапі люди здатні критикувати власний план систематичних змін, реалістично конструювати мисленнєві здатності. З'являється навичка регулярно моніторити власні думки. Люди можуть ґрунтовно описати сильні і слабкі сторони власного мислення, намагаються позбутися егоцентризму.

➤ ЕТАП П'ЯТИЙ: ПРОФЕСІЙНЕ МИСЛЕННЯ

Професійному мисленню характерний не тільки активний аналіз мислення у всіх важливих сферах життя, але і глибинне розуміння процесів. Розвивається здатність вправно мислити у найважливіших питаннях, але бракує послідовності мислення у всіх вимірах.

➤ ЕТАП ШОСТИЙ: ДОВЕРШЕНЕ МИСЛЕННЯ

Налагоджується систематичний підхід до мислення, стабільний моніторинг, ревізія та моделювання стратегій для постійного покращення мислення. Критичне мислення – свідоме та інтуїтивне. Відбувається дедалі глибше проникання у процеси мислення. На цьому етапі люди мають ґрунтовне розуміння якостей власного мислення. Усі необхідні інтелектуальні якості у них глибоко інтегровані. [5]

Сучасний урок, зокрема урок з використанням технології розвитку в учнів критичного мислення, відповідно до останніх психологічних досліджень, будується за таким алгоритмом.

➤ *Виклик, або Вступна частина уроку*

Вступна частина уроку, яку називають «викликом» триває зазвичай перші 5–7 хвилин. За цей час слід актуалізувати опорні знання, пов'язані з темою уроку; сформувати зацікавленість у процесі навчання.

➤ *Осмислення, або основна частина уроку*

Основна частина уроку триває до 30 хвилин. За цей час учитель організовує активну діяльність учнів, зокрема спонукає їх досліджувати, осмислювати матеріал, відповідати на раніше поставлені запитання, ставити свої і шукати на них відповіді тощо.

Головне завдання учнів — «конструювати» знання і навички, формувати власне ставлення до теми.

➤ *Рефлексія, або підбиття підсумків*

Третій етап уроку – вважається найважливішим для розвитку критичного мислення в учнів, бо його основними завданнями є узагальнення, систематизація (але не відтворення!) вивченого й рефлексія щодо процесу і результатів навчальної діяльності. [6]

Розподіл методів розвитку критичного мислення на уроці

Частина уроку	Методи	Примітки
ВСТУПНА	- Кластер - Бортовий журнал - Дерево передбачень - Асоціативний куш - Таблиця «З-Х-Д» (Знаємо–Хочемо дізнатися – Дізналися) - Мозковий штурм - Робота в парах	Методи цієї частини передбачають завдання, що займають мінімум часу для виконання. Не передбачають коментування чи виправлення помилок учнів; іноді (як «З-Х-Д») лише починаються в цій частині.
ОСНОВНА	- Робота в парах та малих групах - Формулювання визначення поняття через найближчий рід та вид - Карта понять - Тонкі й товсті запитання - Бортовий журнал - Т-таблиця - Концептуальна таблиця - Дискусія - Займи позицію - Кубування - Коло ідей - ПРЕС - Запитаймо один одного - Кластер - Читання в парах і узагальнення в парах - Читання з маркуванням - Картографування тексту чи інформації (майнд-меппінг) - Навчаючи вчуся - Запитай в автора - Таблиця «З-Х-Д» («Знаємо – Хочемо дізнатися – Дізналися»)	Перша половина названих методів оптимальні для першого етапу цієї частини уроку: читання й узагальнення в парах, формулювання визначення поняття, читання з маркуванням та інші. Решта методів – для другого етапу, бо вимагають від учнів вже знайомства з матеріалом – дискусія, кубування, ПРЕС та інші.
ПІДСУМКОВА	- Сенквейн - Дискусія - Бортовий журнал - Концептуальна таблиця - Таблиця «З-Х-Д» («Знаємо – Хочемо дізнатися – Дізналися») - Шкала думок - ПМЦ («Плюс, Мінус, Цікаво») - ПРЕС - Займи позицію	На цьому етапі, окрім названих, використовуються також методи само- та взаємооцінки, як от: Аркуші самооцінки, Мішень, Одне слово, Смайлики та інші.

На кожному з цих етапів уроку пропонується система методичних прийомів та технік, щоб ефективніше реалізувати завдання кожної частини уроку.

Учителів важливо обрати для себе найдієвіший, який працюватиме з учнями конкретного класу, який забезпечить розвиток критичного мислення конкретної дитини.

Комунікація

Базові комунікативні навички допомагають зав'язувати, підтримувати та розвивати стосунки з людьми, продуктивно підтримувати розмову, ефективно поводити себе в критичних ситуаціях.

Комунікація – це передача інформації, обмін знаннями та емоціями, що допомагає налагоджувати контакти, щоб задовольняти потреби, виконувати життєві та професійні завдання.

З чого розпочати розвиток комунікаційних навичок?

Хочеш навчитися якісно спілкуватися - навчися в першу чергу слухати співрозмовника. Важливо розвивати емпатичне (емпатійне) слухання – тип слухання, що ґрунтується на емпатії.

Емпатія - це співчуття, співпереживання, вміння поставити себе на місце іншого, проникнення в суб'єктивний світ іншої людини, так що емпатичне слухання – це «співчутливе» слухання. Ця здатність дозволяє нам поставити себе на місце нашого співрозмовника і глибоко проаналізувати як його наміри, так і потреби, а також його внутрішню емоційну реальність: можливі страждання або розчарування, що його цікавить, його спонукання.

Емпатичне слухання, без сумніву, є однією з найнеобхідніших навичок для спілкування, оскільки синхронізує нас з комунікативним середовищем, встановлює здорові стосунки, забезпечує синергію.

Правила емпатичного слухання:

1. Налаштуватися на слухання:

на якийсь час забути про свої проблеми, звільнити душу від власних переживань і постаратися відсторонитися від готових установок і упереджень щодо співрозмовника. Тільки в цьому випадку зрозуміти те, що відчуває ваш співрозмовник, «побачити» його емоції.

2. У реакції відобразити переживання, почуття, емоцію, що стоять висловлюванням, але зробити це так, щоб продемонструвати співрозмовнику, що його почуття не тільки правильно зрозуміло, але і прийнято.

3. Тримати паузу:

після вашої відповіді співрозмовнику зазвичай треба помовчати, подумати; не заважайте додатковими міркуваннями, роз'ясненнями, уточненнями. Пауза необхідна людині для того, щоб розібратися в своєму переживанні.

Важливими для розвитку навичок комунікації є комунікативні вправи. Вони є провідними у методиці формування комунікативної компетентності учнів

та передбачають залучення учнів до активної комунікативної діяльності. Необхідною їх складовою є конкретна мовленнєва ситуація.

Комунікативні вправи – це простий і ефективний спосіб навчити людину встановлювати контакт і впевнено спілкуватися. Прикладами комунікативних вправ можуть бути:

- «Хто я?»
- «Вгадай по губам»
- «Передай одним словом»
- «Зіпсований телефон»/ «Плітки»
- Бесіда в різних положеннях
- Вправа «Скло»
- Вправа «Карусель»
- Ефективні-неефективні висловлювання
- Вправа «Зірка» (знаменитість)
- Сторітелінг

Уміння ефективно спілкуватися – один із найголовніших чинників успіху в будь-якій сфері сучасного життя. Побудувати кар'єру, завести надійних друзів, влаштувати своє особисте життя, домогтися успіху і визнання неможливо без уміння ефективного спілкування.

Комунікативна компетентність є надійним фундаментом здорових міжособистісних стосунків і професійного успіху. Вдосконалення навичок міжособистісного спілкування може відкрити перед людиною нові можливості. Коли ми правильно і точно висловлюємо свої думки, наша позиція стає зрозумілою іншим людям. Тому, ймовірно, що нам вдасться досягти взаєморозуміння.

Ефективна комунікація – це обмін повідомленнями, під час якої співрозмовники демонструють взаємну повагу, і той, хто слухає, сприймає з повідомлення саме те, що має на увазі мовець. [7]

Етапи ефективної комунікації

- ✓ *Мета.* Більшість людей починають комунікацію, не розуміючи власних цілей. Варто щоразу запитувати себе, яка мета спілкування, що ви хочете почути чи отримати у відповідь.
- ✓ *Спостереження.* Зберіть інформацію, яка допоможе вам у спілкуванні.
- ✓ *Довіра.* Це вкрай важливий ресурс, без якого неможлива успішна взаємодія.
- ✓ *Стан.* Чому всі говорять про емоційний інтелект та як його у собі розвинути? Фокусуйтеся на емоціях співрозмовника та не давайте волю власним.

- ✓ *Перемикач.* Важливо зрозуміти, яка одна фраза врешті зможе вплинути на конкретну людину і «перемкнути» її на ваш бік.

Мабуть, кожен з нас задумувався, що ж допомагає встановити ефективну комунікацію? Існує простий та універсальний прийом, полегшить спілкування. «Я – висловлювання» дозволяє досягти максимальної ясності і ввічливості мовлення. Забезпечуючи ефективну комунікацію, воно знижує ризик виникнення конфліктів. Формула побудови «Я – висловлювання» досить проста. Факт – Ставлення – Причина – Альтернативна поведінка – Мотив.

увага до співрозмовника		1.
невимушені розмови		2.
знаходження загального		3.
використання словника співрозмовника		4.
відкриті жести		5.

Що допомагає встановити ефективну комунікацію?

Як porozумітися?

- Виражайте думки ясно і конкретно.
- Використовуйте «Я-висловлювання».

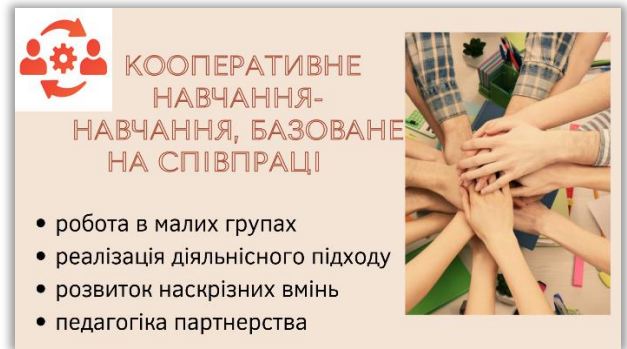
Командна робота або кооперація

Вперше термін «команда» почав застосовуватися в лексиконі спортсменів, будучи складовою частиною в побудові їх тайм-менеджменту. На даний момент це поняття значно розширило сферу свого застосування і є актуальним для багатьох сфер.

Отже, команда – це термін, яким позначають невеликі групи (від 3 до 12 осіб), що мають яскраво виражену цільову спрямованість і інтенсивну взаємодію між членами групи. Виходячи з цього, командна робота – це ефективна і продуктивна практична діяльність команди. Або ж це певна спільна та цілеспрямована робота групи фахівців, які працюють за заздалегідь встановленим правилам. Краще зрозуміти суть командної роботи можна, виділивши її головні риси:

- **спільна робота:** команда – це не сума окремих частин, а єдине ціле – певна структурована група людей, кожен член якої взаємодоповнює іншого;
- **продумане позиціонування** кожного з її учасників. Тобто, кожен з членів цієї групи розуміє всю повноту ситуації і обізнаний в стратегічних цілях, має закріплений за ним ряд завдань і несе відповідальність за виконання кожного з них;
- **комунікація:** в команді кожен учасник відвертий і чесний з іншими, готовий вирішувати конфлікти ще на етапі їх зародження;
- **автономія:** кожна команда – автономна частина в структурі будь-якої організації. У неї є ряд продуманих способів взаємодії з керівними інстанціями і іншими командами, але вони не мають ніякого впливу на процеси, які відбуваються саме в цій групі;
- **синергія:** ефект від спільної роботи команди якісно перевершує ефект від роботи окремих людей. Тобто, спільна робота фахівців може в сумі дати набагато більше, ніж результати їх роботи поодиночі. [9]

Близьке до командної роботи значення має поняття кооперативного навчання. Кооперативне навчання базується на так званій «позитивній взаємозалежності», коли успіх можливий лише за умови взаємодії одне з одним. Співпрацюючи в малих групах, учні й учениці висловлюють та обговорюють думки, аргументують свій погляд, дивляться на поставлену проблему під різними кутами, вчаться сприймати інакшу думку.

Кооперативне вчення, також кооперативне навчання (нім. Kooperatives Lernen) – метод навчання учнів, що оснований на співробітництві учнів у групах. При такому підході учні досягають успіхів у навчанні, лише за умови ефективної взаємодії між собою. [3]

Побудова освітнього процесу на основі командної взаємодії чи за методикою кооперативного навчання формує в учнів стійкі навички співпраці, що є найпершим запитом роботодавців у майбутньому. [9] Адже, не дарма говорять, що одна голова добре, а дві – краще.

Креативність

Креативність – досить важливий фактор, який сприяє успіху в багатьох сферах життя, в тому числі і професійній. Ті, хто здатен жити в креативному просторі, будуть успішними у житті. Загалом це означає, що будь-яка людина, яка здатна надавати якісні послуги, є носієм креативної ідеї чи технології. фактично не буде мати кордонів і буде необмеженою.

Креативні люди керують світом. Вони здатні знаходити нові та оптимальні шляхи вирішення поставлених завдань. Вони можуть розглядати проблему під різними кутами, часом побачити її так, як не бачив раніше ніхто.

Креативність – (лат. creatio – створення) – творча, новаторська діяльність[1]; новітній термін, яким окреслюються «творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей і що входять в структуру обдарованості як незалежний фактор» [3]

Часто виникає запитання: креативність – це вроджена якість, чи її можна розвивати?

Відповідаючи на це запитання варто знати, що з цією компетентністю пов'язані певні необґрунтовані думки, існують певні упередження, міфи про креативність як якість людини.

Психолог і журналіст Крістіан Джарретт (Christian Jarrett), автор книги «Великі міфи мозку» (Great Myths of Brain), розвінчує п'ять стійких міфів креативності, які не відповідають даним нейрології та психології.

- *Креативні люди – це люди правопівкульні.*
Хоча дві півкулі дійсно функціонують по-різному, вони з'єднані безліччю нервових волокон, і більшість функцій мозку спираються на обидві півкулі, що працюють разом.
- *Треба чекати моменту осяяння.*
Міф про творче осяяння спокусливий, оскільки часто здається, що ідеї виникають у спалаху геніальності. Насправді такі моменти спираються на важку працю і завзятість, без чого вони просто не з'являться.
- *Творчі люди – це самотні геніальні ексцентрики.*
Це стереотип, який передбачає, що шлях до інновації – відрізати себе від колег і від співпраці. Також існує уявлення, що творчі люди – генії з рідкісним інтелектом. Насправді обидва уявлення хибні, про що свідчать багато досліджень науковців.
- *Щоб бути креативним, потрібні зовнішні стимули.*
Дослідження показують, що робота, яка мотивується внутрішніми амбіціями і радістю від самого процесу, призводить до більш оригінальних і вражаючих результатів, ніж робота, націлена на зовнішню вигоду на зразок грошей чи слави.
- *Мозкові штурми – найкращий шлях до колективної творчості.*
Найкорисніші та найінноваційніші ідеї зазвичай виникають при спільній роботі людей і найкращий спосіб придумувати ідеї спільно – це організувати брейнстормінг. Однак, дослідження показують, що люди вигадують більше ідей, і ці ідеї більш високої якості, коли вони спочатку працюють поодиночці, а не коли вони відразу йдуть займатися мозковим штурмом. [8]

Водночас, щоб розуміти, чи варто розвивати свою креативність, потрібно її оцінити, визначити її рівень. Звичайно, це умовна оцінка креативності, але досить показова.

Існує 5 класичних вправ для оцінки власної креативності, які можна виконати, щоб визначити чи є необхідність більше працювати над її розвитком.

1. Тест на альтернативні способи використання (наприклад, пошук різних застосувань звичайних предметів).

2. Незакінчена фігура (відшукування різних способів закінчити малюнок фігури).

3. Загадки (так звані непрямі загадки, де відповідь не явна, а знаходиться через пошук альтернатив).

4. Віддалені асоціації (асоціації, що мають не прямий зв'язок, а потребують глибокого та неопосередкованого зв'язку).

5. Проблема зі свічкою (дослід, що потребує нестандартного вирішення).

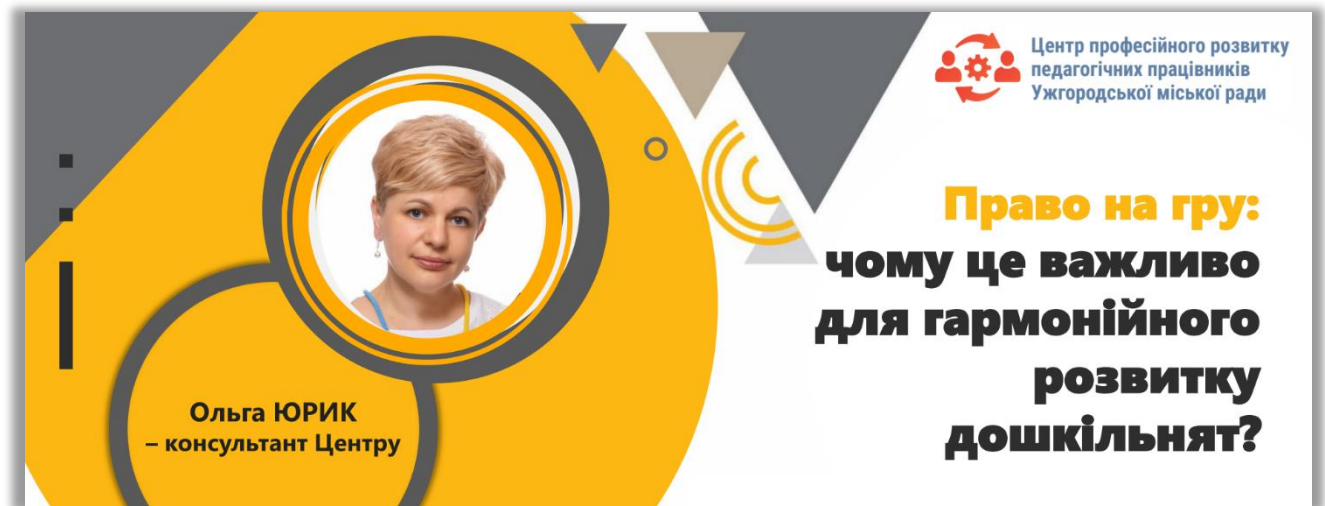
Отже, оскільки креативність є дуже важливим фактором, що сприяє успіху в багатьох сферах життя, то логічним є бажання її розвивати. Розвиток креативності напряму пов'язаний із життєвим досвідом, рівнем знання, способом життя людини, з її міжособистісними стосунками. Тому, розширюючи свій світогляд (більше читаєте, мандруєте, спілкуєтеся з цікавими людьми), ви робите крок у бік розвитку своєї креативності.

У підсумку слід зазначити, що модель ключових компетенцій 4«К» – це не якась нова вигадка бізнес-тренерів, соціологів чи педагогів. Це справді опорні навички майбутнього, які важливі не лише в навчанні та на роботі, а й у житті. Вони допомагають вибудовувати стратегію досягнення цілей, вирішувати різні проблеми і завдання, які постають перед людиною. Таким чином, щоб підготуватися до майбутніх викликів суспільства, сьогоднішнім учням доведеться розвивати «гнучкі» навички, недоступні машинам: вміння працювати у команді, лідерство, критичне мислення, креативність, емпатію та вміння комунікувати з людьми, а зробити це можна якраз завдяки методам, які будуються на моделі 4«К». [10] Завдання педагога при цьому полягає не тільки у забезпеченні формування цих життєво необхідних навичок в учнів, але й постійній роботі з розвитку власних ключових компетенцій 4«К».

Список використаних джерел

1. Формула 4 – «К» у формуванні ключових компетентностей майбутнього першокласника НУШ. – Режим доступу:
<https://vseosvita.ua/library/formula-4-k-u-formuvanni-klucovih-kompetentnostej-majbutnogo-persoklasnika-nus-128299.html>
2. ТОП-25 навичок, затребуваних у 2025 році. – Режим доступу:
<https://osvitoria.media/experience/top-25-navychok-zatrebuyanyh-u-2025-rotsi/>
3. Критичне мислення. – Режим доступу:
<https://uk.wikipedia.org/w/index.php?curid=1144420>
4. Розвиток критичного мислення: кому, для чого і як? . – Режим доступу:
<https://inrespublica.org.ua/novyny/rozvytok-krytychnogo-myslennya-komu-dlya-chogo-i-yak.html>

5. Етапи розвитку критичного мислення. – Режим доступу:
<https://uchoose.info/etapy-rozvytku-krytychnogo-myslennya/>
6. Урок розвитку критичного мислення. – Режим доступу:
<https://vseosvita.ua/library/urok-rozvitku-kriticnogo-mislenna-212279.html>
7. Навички ефективної комунікації (короткий опис, приклади) . – Режим доступу:
<http://dev.multycourse.com.ua/ua/page/22/81>
8. П'ять стійких міфів креативності. – Режим доступу:
<https://www.management.com.ua/blog/1600>
9. Що таке командна робота, чому вона така важлива і як впливає на успіх? . – Режим доступу:
<https://blog.agrokebety.com/shcho-take-komandna-robota>
10. Модель 4-К в освіті: від теорії до практики. – Режим доступу:
<https://vseosvita.ua/news/model-4-k-v-osviti-vid-teorii-do-praktyky-38996.html>

Гра – це джерело радості, і, водночас, засіб навчання.

Вільна гра – це діяльність, яку дитина вибирає на свій розсуд. Вона емоційно забарвлена, захоплююча, з вільним входом і виходом. У ній завжди є елемент непередбачуваності. Неможливо точно обчислити, як піде справа. Вільна гра не переслідує прикладних цілей, вона створюється заради творчого процесу.

Гра в такому значенні – це будь-яка поведінка, діяльність чи процес, ініційовані, контрольовані та структуровані самими дітьми. Вона відбувається, коли й де би не виникла така можливість.

Право на гру законодавчо закріплено у статті 31 Конвенції ООН «Про права дитини», яка ратифікована Україною в 1997 році.

У 2013 році Комітет ООН із прав дитини, щоби розтлумачити та надати державам орієнтири для впровадження деяких статей Конвенції на практиці, затвердив Генеральний коментар №17 до статті 31 про право дитини на відпочинок, дозвілля, гру, розважальні заходи, культурне життя та мистецтво.

Актуальність запропонованої теми значно посилилася у сучасних умовах, оскільки через різні причини деталі частіше порушується законодавчо закріплене у статті 31 Конвенції ООН «Про права дитини» право на гру.

Основні характеристики вільної гри, про які йдеться в документі ООН:

- ♦ позитивні емоції, радість;
- ♦ непередбачуваність та виклик;
- ♦ гнучкість та відсутність результату.

Навіщо дитині вільна гра?

Вільна гра — запорука гармонійного розвитку особистості. Це найкращий ресурс для того, щоб:

1. *Розвивати навички самотійно приймати рішення.* Ініціативність, вміння приймати рішення, нарешті, відчуття, що ти сам контролюєш своє життя, беруть початок саме в такому виді гри. Зарубіжні вчені пов'язують велику несамотійність сучасної молоді саме з відходом вільної гри з реалій дитячого життя.

2. *Швидко адаптуватися до змін в житті.* У грі розвиваються нейронні зв'язки головного мозку – дитина «граючи» готується до непередбачуваності життя, розвиває можливості гнучкого реагування на різні обставини.

3. *Мати можливість впоратися з емоційними труднощами.* Гра – прекрасний засіб впоратися з емоційними труднощами. Граючи, дитина переробляє отримані враження, розкладає їх «по поличках». Доросла людина, схвильована тією чи іншою подією, може поділитися своїми переживаннями з близькими. Дитина ж говорить про свої переживання мовою гри. Якщо вона ображена або засмучена, то в її силах, наприклад, «переграти» подію, яка сталася.

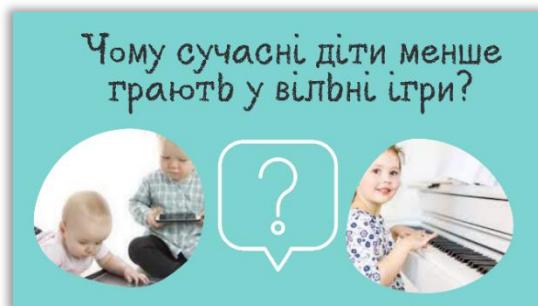
4. *Розвивати навички соціальної взаємодії.* Якщо в гру залучені кілька людей, дитина отримує досвід соціальної взаємодії, вчиться розуміти інших, будувати відносини, вирішувати конфлікти. Важливо, що це відбувається в цікавій, захоплюючій діяльності. Інтелектуальні пояснення, може бути і хороші, але ніщо не може бути краще реального досвіду взаємовідносин.

5. *Розвивати творчі здібності.* Вільна гра – це джерело чистої радості. Дитина відчуває себе щасливою, повноцінно проживає життя, якщо у неї є свобода самовираження в грі: адже це і фізичне, і емоційне, і інтелектуальне самовираження. [1]

Спробуємо визначити причини того, чому сучасні дошкільники не бажають організовувати вільні ігри.

5 причин, що заважають дітям грати:

1. Дорослі не підтримують дитячі ігри.
2. У дитячих садках недостатньо предметів, які можна по-різному використовувати в грі, натомість здебільшого іграшки – монофункціональні.
3. У дітей немає можливості організувати простір так, щоби меблі можна було використовувати в грі (габаритні, статичні ігрові модулі: перукарні, лікарні тощо).
4. У розкладі немає місця іграм: часу, відведеного для вільної гри, – замало.
5. Педагоги не розуміють «шумних ігор» через страх «хаосу» чи травматизму в групі та бажання контролювати діяльність дітей.

Переваги гри без дорослих, вільної від дидактики

Чому ж так важливо, вивільнити дитячу гру від дидактики, зробити її незалежною від впливів дорослих? Справа у тому, що переваги, які має вільна гра незамінні для розвитку дитини і ефективно формують її особистість. Серед них:

1. Самостійність прийняття рішень (Ініціативність і відповідальність беруть початок саме в такому вигляді гри.)
2. Швидка адаптація (розвиваються нейронні зв'язки головного мозку, що відповідають за швидкість гнучкого реагування на різні обставини.)
3. Подолання емоційних труднощів (Дитина говорить про свої переживання мовою гри, переробляючи отримані враження, розкладає їх «по полицях».)

В умовах пандемії COVID-19, інших викликів сучасності, багато дітей виявилися позбавленими можливості грати зі своїми однокласниками та друзями і через це втратили один з ключових факторів у своєму розвитку. Проте, враховуючи важливість взаємодії дітей зі своїми однолітками, самостійна гра теж має переваги. Корисність від гри дітей самостійно полягає в тому, що це допомагає їм розкрити творчий потенціал. [2]

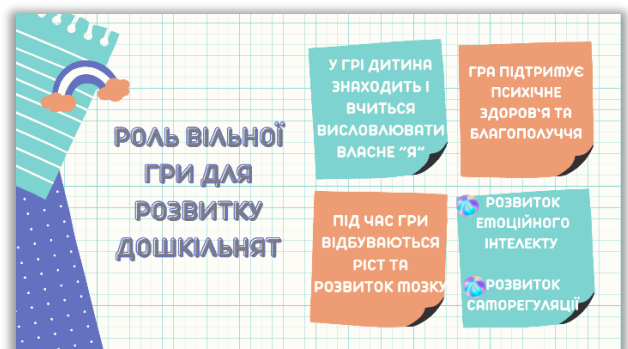

Ігрові технології навчання, «заняття у формі гри» нічого спільного з вільною грою не мають, оскільки їхня мета – досягти певних дидактичних цілей. Такі заняття позбавлені головного – ініціативи, власного вибору та самостійності дитини. Вільна гра – це коли дитина сама стає режисером свого часу та своєї гри.

Крім того, у вільній грі

- формуються навички соціальної взаємодії. (Якщо в гру залучені кілька людей, дитина отримує досвід соціальної взаємодії, вчиться розуміти інших, будувати відносини, вирішувати конфлікти.)
- розвиваються творчі здібності дитини (Гра – це джерело чистої радості через свободу самовираження: адже це фізичне, емоційне та інтелектуальне самовираження у грі.)

Тобто роль вільної гри для розвитку дошкільнят складно переоцінити, оскільки у грі дитина знаходить і вчиться висловлювати власне «Я», гра підтримує психічне здоров'я та благополуччя, під час гри відбуваються ріст

та розвиток мозку, відбувається розвиток емоційного інтелекту та розвиток саморегуляції.

Парадокси сучасності або в чому проблема?

Сьогодні швидко змінюється, прогрес випереджує поступ розвитку сучасної людини, життя ставить перед нами все нові вимоги та виклики. І пристосування до мінливого сьогодення часто забирає наші емоційні та фізичні сили. Все менше часу сучасні батьки мають на якісне спілкування між собою та з власними дітьми. Часто, відчуючи провину за це, задаровують подарунками нащадків, дозволяють їм більше, ніж це доречно, дають доступ до всіх можливих на сьогодні інформаційних ресурсів та сучасних іграшок, гаджетів. Вони обирають для дітей найкращі дитсадки та школи, найцікавіші та найсучасніші центри розвитку та заняття у них. Але, не зважаючи на те, що сучасні діти зростають здебільшого у достатку та можливостях постійного розвитку, все частіше спостерігається парадокс коли, навіть при величезному різноманітті ігор та іграшок, побудову освітнього процесу на принципах ігрового підходу, психологи та соціологи всього світу стверджують про стрімке зниження часу, відведеного на вільну гру. Причиною цього вони називають збільшення кількості часу, проведеного дітьми за використанням цифрових технологій, відвідуванням гурткових занять та секцій, супроводом батьків у дорослих справах.

Хоча багато дорослих усвідомлюють цінність дошкільного дитинства та значення гри в ньому, вони часто замінюють вільну гру іншою діяльністю, що має її ознаки: наприклад, заняттям у формі гри. Деякі діти мають замало часу на гру, інші – недостатньо матеріалів, а хтось – забагато втручань із боку дорослих. Ми постійно нав'язуємо дошкільнятам різні дидактичні вправи, купуємо корисні книги з розвитку логіки, мислення, мовлення, пам'яті тощо і навчаємо, навчаємо, навчаємо... Тим самим відбираємо у дітей право на вільну, самостійну гру, в якій розвиток дошкільняти відбувається природним шляхом. [3]

Професор психології Бостонського коледжу Пітер Грей вважав, що це призводить до депривації вільної гри, що має довготривалий негативний ефект.

Депривація (англ. deprivation) – це психічний стан, коли суб'єкт не має змоги задовольняти деякі свої основні (життєві) психічні потреби достатньою мірою впродовж тривалого часу. Тобто йдеться про втрату чогось такого, що необхідно індивіду для задоволення певних важливих потреб. Це призводить до різних моральних і психологічних відхилень у поведінці та діяльності, може спричиняти депресію, почуття безпорадності, брак ініціативності та навіть бути пов'язано зі зростаннями суїцидів серед підлітків.

Професорка Стокгольмського університету Ілва Андерссон, дослідниця психології гри й дитинства, керівниця проєкту «Діти, які не грають» наводить п'ять причин, що заважають дітям грати:

- Дорослі не підтримують дитячі ігри.
- У дитячих садках недостатньо предметів, які можна по-різному використовувати в грі, натомість здебільшого іграшки – монофункціональні.
- У дітей немає можливості організувати простір так, щоби меблі можна було використовувати в грі (габаритні, статичні ігрові модулі: перукарні, лікарні тощо).
- У розкладі немає місця іграм: часу, відведеного для вільної гри, – замало.
- Педагоги не розуміють «шумних ігор» через страх «хаосу» чи травматизму в групі та бажання контролювати діяльність дітей.
- У дитсадках та в родинах відбувається надмірна інтенсифікація інтелектуального розвитку дитини та збільшення кількості занять, є брак гнучкості в плануванні та жорстка регламентація режиму дня дітей. [4]

Наше бажання бачити дитину розвинутою зрозуміле, але не забуваймо, що тільки в ігровій діяльності відбувається процес засвоєння досвіду попередніх поколінь.

Отже, поряд із багатьма потрібними дитині речами і корисними заняттями, давайте їй можливість просто пограти. Адже, дитина, яка не грає, перестає бути дитиною.

Ідеї залучення дітей до вільної гри

Часто дорослим, які оточують дитину необхідно залучати її до вільної гри, оскільки, особливо у ранньому віці, малюки не завжди прагнуть гратися самостійно, чекають, що дорослі організовуватимуть їх дозвілля і не відчують потреби у комунікації з іншими дітьми. Як же створити такі умови, за яких дитина залучиться до вільної гри, навчиться самостійно організовувати такі ігри?

Прикладом може бути флешмоб у дитячих садках *«Вільна гра або День без іграшок»*. Важко уявити дитинство без іграшок. Але сучасних малят не так легко

чимось здивувати, а тим паче зацікавити. Вони звикли бачити навколо – і в садочку, й удома – безліч яскравих фабричних іграшок. Цікаво, а чи зможуть дошкільнята гратися без них, чи до снаги їм самотужки придумати й організувати ігри з побутовими речами і одне з одним? Як вони розпоряджатимуться такою «свободою»? Але, якщо іграшки вирушили в мандри... , то не залишається нічого іншого, як гратися без них. Використовуючи все, що є під рукою...

Така форма роботи втілює в практику один із провідних принципів педагогіки Марії Монтессорі: «Допоможи мені зробити це самому». [5]

Цікавим засобом залучення вихованців ЗДО до вільної гри можна вважати організацію так званого «Простору для вільної гри».

Завдання дорослого на етапі зародження ігрової діяльності полягає в тому, щоб проявляти емоційну зацікавленість до спільних з дітьми ігор, використовувати сюжетні іграшки залежно від віку дитини. У ранньому дитинстві дорослий виступає як організатор та ініціатор гри, навчає дитину діяти з предметами в процесі спільної діяльності. З часом ця роль відходить на другий план, залишаючи за нами інші функції. Так, роль дорослого полягає насамперед в організації предметно-ігрового середовища, у його зміні й відновленні, стимулюванні дітей до рольової поведінки.

Щоб забезпечити дитині право на гру дорослим варто дотримуватися кількох простих правил:

- *Виділити час.* Дослідження свідчать, що якісна вільна гра розпочинається через 20-25 хвилин після її початку. Тож час, відведений для гри, має бути не меншим 60 хвилин поспіль.
- *Організувати простір.* У дитини має бути доступ до матеріалів та простору. Переобтяженість групових і дитячих кімнат габаритними меблями, які мають лише одне призначення, не стимулюють дитину до пошуку. Адже з ігровим модулем «Лікарня» нічого, окрім як грати в лікаря, не залишається. Натомість, картонні коробки різних розмірів, шматки тканини, палиці, дошки можуть сьогодні стати потягом, а завтра – кінотеатром чи магазином.
- *Не заважати грі власними втручаннями.* Коментар дорослого під час захопливого конструювання з камінців: «Порахуй, скільки камінців!» чи «Сонечко має бути жовтого кольору» під час малювання – зводить нанівець ініціативу та бажання розвивати гру далі.
- *Зайняти позицію того, хто спостерігає, або помічника,* якщо в цьому є потреба. Творчість, уява та ініціативність активізуються в грі, коли немає інструкцій до дії, оцінок діяльності, спроб спрямувати гру «в потрібний напрям» чи нав'язування результатів. [4]

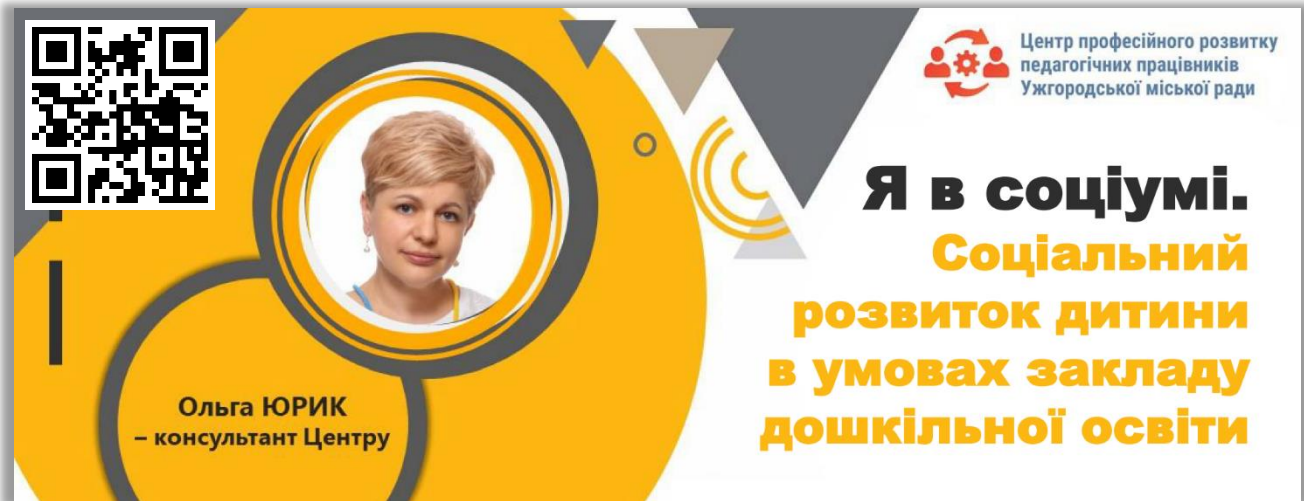
Підсумком викладеного може бути думка про те, що без вільної гри дитинство втрачає барвистість та неповторність. Гра має бути головною діяльністю дітей дошкільного віку. У ній діти можуть висловлювати свої думки, приміряти рольові моделі, зростати психологічно та розвивати емоційний інтелект.

Отже, розвиток ігрової діяльності передбачає поетапну передачу дітям ігрових умінь та навичок партнерської взаємодії, й на кожному етапі роль дорослого визначається потребами дитини. Дорослий повинен пам'ятати, що

його допомога не може порушувати природності дитячої гри, має бути опосередкованою. [5]

Список використаних джерел

1. Вільна гра у житті дитини. – Режим доступу:
<https://vseprovse.org.ua/vilna-gra-u-zhitti-ditini/>
2. Значення гри для розвитку дитини. – Режим доступу:
<https://p-ostrov.com.ua/?p=578>
3. Ігровий простір дитини. Закони розвитку дитячої гри. – Режим доступу:
<https://vseosvita.ua/library/igrovij-prostir-ditini-zakoni-rozvitku-ditacoi-gri-153384.html>
4. Право дитини на гру: чому це важливо для гармонійного розвитку дошкільнят. – Режим доступу:
<https://nus.org.ua/articles/pravo-dytyny-na-gru-chomu-tse-vazhlyvo-dlya-garmonijnogo-rozvytku-doshkilnyat/>

[Дивитися на YouTube](#)

Дошкільний вік – це час активної соціалізації дитини, розвитку спілкування з дорослими і однолітками, пробудження моральних та естетичних почуттів. Заклад дошкільної освіти покликаний забезпечити дитині гармонійну

взаємодію зі світом, правильний напрямок її емоційного розвитку, пробудити добрі почуття. І ми, педагоги, маємо допомогти маленькій людині стати Людиною з великої літери. У тісній взаємодії «дитина-дорослий» і відбувається соціальний розвиток особистості дитини. Якщо дорослі, вихователь, батьки, усвідомлено, відповідально та якісно організують цей процес,

тоді він буде ефективним та корисним для дитини. Соціальний розвиток – один з напрямів сучасної дошкільної освіти. Для успішної реалізації його цілей педагогам необхідний високий рівень професійної компетентності. [1]. Ця тема завжди актуальна та важлива, тому що процес соціалізації дитини-дошкільника переважно протікає у стінах закладів дошкільної освіти різних типів і доповнюється комунікацією в родині, спілкуванням з однолітками, відвідуванням різноманітних центрів розвитку тощо.

У Базовому компоненті дошкільної освіти (Державному стандарті дошкільної освіти), затверджену наказом Міністерства освіти і науки України № 33 від 21.01.2021, новою ключовою для дошкільної освіти компетентністю дитини визначено соціально-громадянську. Основні ознаки її сформованості перелічено в інваріантному складнику освітнього напрямку «Дитина в соціумі». Зміст освітнього напрямку «Дитина в соціумі» передбачає формування у дітей навичок соціально визнаної поведінки, вміння орієнтуватись у світі людських взаємин, готовності співпереживати та співчувати іншим. Завдяки спілкуванню з дорослими, як носіями суспільно-історичного досвіду людства, в дитини з'являються

інтерес та вміння розуміти інших, долучатися до спільної діяльності з однолітками та дорослими, об'єднувати з ними свої зусилля для досягнення спільного результату, оцінювати власні можливості, поважати бажання та інтереси інших людей. Взаємодія з іншими людьми є своєрідним видом входження дитини в людський соціум, що вимагає уміння узгоджувати свої інтереси, бажання, дії з іншими членами суспільства. Завдання і зміст освітнього напрямку «Дитина в соціумі» реалізуються з урахуванням системи особистісних цінностей, здібностей, потреб, інтересів, активності дітей дошкільного віку.

Сформованість соціально-громадянської компетентності має виражатися в ціннісному ставленні дитини до себе, своїх прав та прав інших, наявності уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії між членами сім'ї, родини, іншими людьми та вмінні дотримуватись цих правил у соціально-громадянському просторі, а також у ціннісному ставленні та повазі до культурних надбань українського народу, представників різних національностей і культур.

Соціально-громадянська компетентність дитини дошкільного віку формується в різних видах діяльності, зокрема в ігровій, комунікативній, здоров'язбережувальній, художньо-естетичній, пошуково-дослідницькій тощо. [2]

Соціально-громадянська компетентність — це здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення суспільного життя. [3]

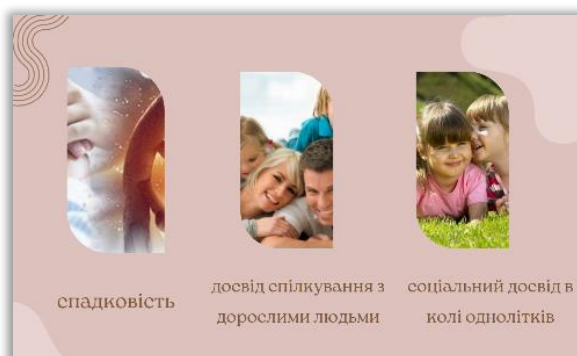
Складниками соціально-громадянської компетентності є :

- Здатність до прояву особистісних якостей;
- Розвиток соціальних почуттів;
- Формування любові до Батьківщини;
- Посильна участь дітей у соціальних подіях (у дитячих осередках, громаді, суспільстві).

Чинники соціального розвитку дошкільника

Насамперед важливо зрозуміти, які найбільш вагомі чинники впливають на соціальний розвиток дошкільника задля того, щоб мати можливість враховувати це організовуючи роботу з вихованцями закладу дошкільної освіти.

Існує думка, що на соціальний розвиток людини певною мірою впливає спадковість. Нашою природою закладено

здатність людини до певної соціальної поведінки, яка притаманна нашим рідним і передалася нам від них. Слід зазначити, що кожна людська істота від природи отримує все, щоб стати людиною, проте повноцінним членом суспільства вона стає лише тоді, коли для цього існують належні умови, тому важливо якомога раніше виявити задатки до окремих видів діяльності й створити відповідні умови для їх розвитку. [3]

Дуже важливе для дитини спілкування з дорослими людьми. Саме воно є пріоритетним для соціального розвитку дошкільника. І починається таке спілкування із взаємодії батьків з новонародженою дитиною, здебільшого з матір'ю, батьком, можливо найближчими родичами, хресними батьками. З часом це коло спілкування розширюється, з'являються інші люди, з якими доводиться дитині зустрічатися, вже під час того як вона дорослішає. Сім'я на першому етапі є головним осередком передачі досвіду і знань, накопичених соціумом. Для цього батьки малюка, його бабусі і дідусі зобов'язані створити в будинку оптимальну психологічну атмосферу. Це атмосфера довіри, доброти, взаємної поваги, які і називаються первинним соціальним вихованням дітей. [4]. Як відомо, формуючись особистість здатна наслідувати поведінку оточення, насамперед дорослих, які є авторитетом для неї чи мають з дитиною певний емоційний зв'язок. Тому, напевно, психологи радять виховувати у першу чергу себе, оскільки дитина, яка знаходиться біля вас буде схожою в своїй соціальній поведінці саме на вас.

Часто на формування соціальної поведінки дитини впливають не реальні люди, а вигадані персонажі книг, фільмів та мультфільмів, герої з інтернету тощо. Цей вплив може бути як позитивним, так і негативним. Тому дорослим, близьким до дитини, варто регулювати такі процеси, бути спостережливими щодо зміни поведінкових звичок дитини, і при необхідності коригувати як саму поведінку, так і джерела впливу на неї.

Одним з найважливіших факторів впливу на соціальний розвиток дитини, безумовно, є спілкування з однолітками. Взаємодія дитини з дитиною є надважливою і не може бути замінена жодним іншим спілкуванням. Часто дорослі обмежують спілкування дитини з однолітками через різні причини: побоюються конфліктних ситуацій між ними, негативного впливу, проблем зі здоров'ям та подібне. Але важливо зрозуміти, що чим раніше дитина почне взаємодіяти з однолітками, тим швидше набуде соціального досвіду та сформується як представник соціуму. Спілкування з однолітками може відбуватися як під час прогулянки на дитячому майданчику, під час відвідування сімей з дітьми, так і, що є найдієвіше, під час перебування у закладах дошкільної освіти різної форми чи центрах розвитку.

Найкраще розвиває дитину, на думку психологів, відвідування закладів дошкільної освіти чи центрів розвитку, звичайно, якщо це відбувається у

системі, тобто є регулярним та систематичним. Рекомендації щодо того, коли розпочинати відвідувати садок чи центр розвитку різняться і, переважно, пропонується вік з 3-4 років. Але сучасні батьки досить часто роблять вибір на користь раннього розвитку своєї дитини, з 1,5-2 років. Хоч треба зазначити, що останні роки тенденція змінюється, і батьки не поспішають віддавати дітей до закладів дошкільної освіти чи перевантажувати відвідуванням центрів розвитку, пояснюючи це тим, що не відбирають дитинство у своїх нащадків. Яка з цих позицій є правильною, сказати складно, бо кожна має як переваги, так і недоліки. Вирішувати це потрібно з урахуванням особливостей характеру дитини, рівня її загального розвитку, традицій та потреб родини. Водночас, обмеження спілкування дитини з однолітками має негативні наслідки для соціального розвитку особистості, тому доречно це враховувати. Засвоєні норми поведінки дозволять дитині успішно контактувати з іншими дітьми. Позитивний досвід спілкування з дорослими та однолітками дуже впливає на емоційне благополуччя дітей.

Етапи соціального розвитку дітей дошкільного віку

Умовно етапи соціального розвитку дітей дошкільного віку можна поділити на три фази:

✓ Рання – 2-3 роки

У цей період свого життя малюкові потрібно допомогти знайти спільну мову з іншими дітьми, і в цій справі можуть виявитися корисними дошкільні заклади.

Комунікативні здібності малюка в цьому віці будуть адекватні, якщо він відчуває підтримку з боку батьків і виходить правильний орієнтир соціальної поведінки.

З раннього дитинства, коли ми вчимося робити вибір, коли ми вчимося приймати рішення, навіть якщо це дитячі елементарні рішення (яку іграшку вибрати, чи поділитися нею з товаришем, як організовувати гру – самотійно чи в парі із другом) ми робимо цей вибір, можливо навіть не усвідомлюючи, що він зумовлює нашу соціальну поведінку в майбутньому, визначаючи чи це поведінка проактивна чи пасивна.

✓ Пізнання - 4-5 років

В даному віці дитина починає активно цікавитися навколишнім світом. Вона зацікавлена в навчанні і задає безліч питань. «Вік чомучок» корисний для соціального становлення особистості, оскільки через притаманну цьому періоду допитливість відбувається світопізнання та світосприймання.

Головне завдання дорослих на цьому етапі – поставитися до цього періоду максимально серйозно і допомогти малюкові якомога глибше пізнати навколишній світ. Як відомо, у такому віці це пізнання відбувається через діяльності.

✓ Самопізнання - 5-6 років

Тепер дитині цікавий не настільки навколишній світ в цілому, скільки взаємодія між людьми і емоційна складова життя. Їй важливо пізнати власну роль в соціумі, свій статус у ньому та те, як його співвідносити з потребами та вимогами інших людей.

В процесі пізнання оточуючих зароджується індивідуальність дитини, що відрізнятиме її від всіх інших людей на планеті. Ми всі різні саме тому, що набули свій особистий унікальний соціальний досвід – побудоване на практиці чуттєво-емпіричне пізнання соціальної дійсності.

Від чого залежить соціалізація дитини?

Існує кілька факторів, що впливають на рівень соціалізації малюка. Окремі з них це:

- стосунки в родині;
- дошкільний заклад;
- оточення;
- захоплення чи інша діяльність;
- книги / пісні / фільми / дитячі передачі...

Спілкування – ключовий фактор соціального становлення особистості дитини. Комунікація лежить в основі соціальної ієрархії, що проявляється у відносинах «діти-батьки». Але головним у цих відносинах в родині повинна бути любов, яка починається ще з утроби матері і, як стверджують психологи, є передумовою формування впевненої в собі і, в перспективі, успішної в соціумі людини. [4] Але, безумовно, найголовнішим є той приклад побудови взаємин з іншими людьми, який передається від батьків та родичів дитині.

Роль закладу дошкільної освіти у соціальному розвитку дитини складно переоцінити. Саме він є першим соціальним осередком для дошкільників. Саме тут дитина зустрине різних дорослих- педагогів та інших працівників, які можуть стати для неї прикладами соціальної поведінки у тих чи інших ситуаціях. Саме тут буде взаємодіяти з ровесниками, вирішувати перші конфлікти, вчитися емпатії.

Людина соціалізується у середовищі, яке її оточує. Соціалізація – процес двобічний: з одного боку, засвоюються соціальний досвід, цінності, норми, установки, властиві суспільству й соціальним групам а з іншого – індивід активно залучається до системи соціальних зв'язків і набуває соціального досвіду. [6]

Тому можемо стверджувати, що середовище – оточення, у якому ми перебуваємо, формує наші соціальні звички та зумовлює стиль соціальної поведінки.

Захоплення дитини, які реалізуються через діяльності теж мають неабиякий вплив на соціальний розвиток. У дитинстві захоплення часто змінюються, однак, важливо розуміти, що дитина не може довго займатися одним видом діяльності і часті зміни уподобань є природними для неї. Але дорослі, спостерігаючи за заняттями дитини, мають помітити, що найбільше захоплює її, від чого вона отримує найбільшу насолоду, яка діяльність для неї пріоритетна і допомогти порадою та підтримкою визначити головне, переважаюче захоплення, заняття, поступово виділяючи на нього все більше часу. Це може бути спорт або якась творча діяльність. Добре, якщо це своє улюблене захоплення дитина може реалізовувати у колі однолітків-однодумців, відвідуючи спортивну секцію, певні гуртки чи школу мистецтв.

З поняттям «соціальний розвиток» тісно пов'язане поняття «соціальний прогрес». Соціальний прогрес припускає таку спрямованість соціального розвитку, для якої характерний перехід від нижчих форм до вищих, від менш досконалих до більш досконалих. В цілому під соціальним прогресом розуміється вдосконалення соціального устрою суспільства і поліпшення умов життя людини. [7] Соціальний прогрес проявляється, в тому числі, і у вдосконаленні та розширенні інформаційного медіапростору, в якому розвивається суспільство.

На соціальний розвиток досить вагомий вплив мають сучасні інформаційні джерела – книги, мультфільми, телепередачі, інтернет, соціальні мережі. Інформаційне поле, яке існує навколо сучасних дітей, постійно розширюється, впливаючи як позитивно, так, часто, і негативно на соціальну поведінку дитини. Пісні, дитячі телепередачі, мультфільми, ролики з ТікТоку, все, що дитина дивиться в нашому медійному просторі – все має дуже велике значення для формування її соціальних звичок.

Перелік факторів, що впливають на рівень соціалізації малюка є невичерпним і може бути доповнений спілкуванням з природою, традиціями суспільства, його культурними та моральними надбаннями, перебуванням дитини в іншому, не рідному соціумі, наприклад під час подорожей в інші країни, де ми стикаємося з інакшим баченням світу, з іншою культурою та релігійними переконаннями.

Основні засоби для соціального розвитку дошкільника в умовах ЗДО:

- ✓ ігри, спрямовані на соціальний контакт;
- ✓ безпосереднє спілкування з дитиною;
- ✓ обговорення того, що відбувається навколо;
- ✓ вправи для розвитку мови;
- ✓ розширення загального кругозору;
- ✓ читання книг.

Вирішальною умовою нормального розвитку дитини та основою її добробуту у закладі дошкільної освіти є доброзичливі відносини з однолітками і з вихователем, здатність до спільної з ними діяльності. Тому з перших днів відвідування дитячого садка неocenенне значення для емоційного комфорту малюків і їх доброго ставлення один до одного мають спільні ігри. Вони допомагають об'єднати дітей загальною, цікавою для всіх діяльністю. Регулярне проведення спільних ігор дасть малюкам новий соціальний досвід, який так важливий для розвитку особистості дитини.

Наведемо кілька ігор, спрямованих на соціально-комунікативний розвиток дітей. Вони адресовані насамперед дітям молодшого дошкільного віку (3-5 років). Тут немає складних правил і змагань. У більшості ігор діти роблять однакові дії – одночасно або по черзі, що об'єднує і зближує малюків. У багатьох з них вводяться ролі та елементарні правила, що готує дітей до самостійних сюжетних ігор та ігор з правилами.

«Ляльки танцюють»

Ця гра-забава не тільки розважає малюків, а й привчає їх виконувати ігрові дії по черзі, невеликими групами. Ігрова ситуація будується так, що діти легко приймають ці вимоги.

Гра містить дві важливі дії, кожна з яких набуває для дитини особливий сенс і емоційну насиченість. По-перше, потрібно придумати «танець своєї ляльки» і протанцювати його на очах у всіх. По-друге, закінчивши цю відповідальну справу, дитина сама вибирає того, кому передати ляльку. Кожна з цих дій дозволяє дитині проявити самостійність.

Гра вчить користуватися загальними іграшками, передаючи їх один одному. І хоча очікування своєї черги вимагає від дитини вагомих зусиль, зацікавленість загальною грою полегшує його. Під час виступу танцюристів інші учасники гри співають разом з вихователем мелодію пісні й виконують роль музикантів: грають на кулачках, як на сопілках, або зображують гру на гармошках. Коли ляльки після танцю починають кланятися, музиканти їм аплодують.

«Подарунки»

У цій грі кожна дитина може вибрати той «подарунок», їй хотілося б отримати. Решта дітей за допомогою рухів і жестів зображують цей предмет. Таким чином, вони, нібито виконують бажання один одного, що викликає доброзичливе

ставлення. Завдання дитини – передати через рухи характер зображуваної іграшки. Зробити це потрібно красиво, виразно, щоб її легко було впізнати.

Гра активізує уяву дітей, виховує ініціативу, готує до прийняття ролі і уявної ситуації.

«Бабуся Меланія»

Це гра-жарт. В її основі лежить народна потішка, яка розігрується в русі. Завдання дитини – придумати або вибрати цікаві рухи. Вирішення такого завдання вимагає від дитини творчої ініціативи, винахідливості і, звичайно ж, самостійності. Учасникам гри надається повна свобода: кожен може вибрати той рух, який йому більше подобається. Гра сприяє формуванню таких важливих якостей, як творча активність, винахідливість, уміння зосередитися.

Дитина, що виконує головну роль в центрі хороводу, стає зразком для наслідування. Це не тільки підвищує її відповідальність при виконанні рухів, але і приносить особливе задоволення, підіймає в своїх очах. Решта дітей, наслідуючи однолітка, а не вихователя, набувають нового досвіду ігрової співпраці, коли досягається не тільки узгодженість в рухах, але і єдність в створенні образу.

Ця гра надає дитині повну свободу у вираженні емоцій, дає вихід веселощам, безпосередності та навіть пустошам. [8]

Складно не погодитися, що соціальний розвиток неможливий без комунікації з дитиною. Соціальна комунікація реалізується в соціальній реальності, для якої характерна найбільша динаміка, є початковою і кінцевою точками відліку в досягненні взаєморозуміння між членами соціуму. Починається така комунікація в родині, продовжується у колі однолітків та закладі дошкільної освіти. Успіх взаєморозуміння у мовленнєвому спілкуванні залежить від того, наскільки сформовані в дітей комунікативно-мовленнєві здібності, мовленнєва та комунікативна компетенції. Спілкування надає дитині змогу не лише одержувати, засвоювати соціальний досвід, а й створює умови для реалізації власної індивідуальності, становлення її як повноцінного представника соціуму.

В цьому контексті важливим є і обговорення того, що спостерігає дитина в навколишньому середовищі (використовуючи методи евристичної бесіди, методи розвитку критичного мислення), і виконання вправ для розвитку мовлення (скоромовки, чистомовки, потішки тощо), оскільки саме таким чином розвивається комунікативна компетенція дошкільника.

Розширення загального кругозору дитини-дошкільника, в тому числі і через читання книг, через експериментування і практичну діяльність важливе не тільки для загального розвитку, але й для соціального. Відвідування музеїв, виставок, театрів, бібліотек – це спільне завдання сім'ї та закладу дошкільної освіти, де перебуває дитина, яке потрібно реалізовувати через педагогіку

партнерства як основний підхід до комунікації закладу дошкільної освіти з родинами вихованців.

Можливості платформи НУМО для соціального розвитку дошкільника

Платформа НУМО – це незамінний помічник із розвитку дитини 3-6 років у садочку або вдома, розроблений залученими експертами ЮНІСЕФ та Міністерства освіти і науки.

Тут зібрано корисні підказки, цікаві вправи й ігри, які допоможуть дошкільнятам щодня опановувати важливі навички для подальшого розвитку. Запропоновано 16 ключових навичок, серед яких більшість спрямовані на соціальний розвиток дошкільника. Наприклад:

- «Я і дорослі» (взаємодія з дорослими)
- «Я та мій вибір» (відчуття власної відповідальності, вміння робити вибір, вирішувати й висловлювати свою думку)
- «Я та однолітки» (уміння взаємодіяти з іншими дітьми: разом гратися та виконувати завдання, обмінюватися матеріалами й іграшками, позитивно спілкуватися (говорити самому, слухати інших), змінювати ролі й поведінку залежно від ситуації)
- «Я та світ» (знання про країну й місце проживання, державні символи, історію та свята, усвідомлення себе як громадянина, пізнання розмаїття навколишнього світу поза межами сім'ї) [9]

На сторінці відповідної навички розміщено короткі анімаційні ролики-мультфільми, прості вправи та поради для щоденного розвитку важливих навичок дошкільнят.

Платформа розвитку дошкільнят НУМО систематично розширюється та оновлюється, додаються актуальні рубрики та матеріали, створено інтерактивний дитячий садок. Онлайн-садок став частиною проєкту НУМО – платформи, на якій зібрані корисні підказки, цікаві вправи й ігри, які допоможуть дошкільнятам вчитися новому й не втрачати вже здобуті компетентності. Програму онлайн-садочка розробляла команда вихователів на чолі з Соломією Бойкович, експерткою з дошкільної освіти. Також до команди розробників долучали психологів, щоб контент був безпечним для дітей, які зараз перебувають у стресі через війну.

Мета сервісу – надати вихователям і батькам інструменти для розвитку в дітей необхідних навичок навіть в умовах постійних соціальних викликів –

пандемії, воєнного стану тощо. Цікавим сучасним інструментом є чат-бот платформи – віртуальна програма-співрозмовник, яка надає користувачеві інформацію на його конкретний запит. Поради, які розсилає Numo_bot, формує команда фахівців у сфері психології та педагогіки, яким довіряють освітяни й батьки дошкільнят.

Мультфільми для соціального розвитку

Ефективним інструментом соціального розвитку дитини може слугувати і серія мультиплікаційних фільмів, створених дитячим телеканалом ПЛЮСПЛЮС. Це проєкт «Корисні підказки». Із серій анімаційних фільмів дитина отримає відповіді на найважливіші питання, зокрема на питання щодо соціальної поведінки. До прикладу, вже друга серія 1 сезону вчить малюків, як потрібно обирати і дарувати подарунки друзям, як їх пригостити, як поводитися в гостях. А у 10 серії 2 сезону діти дізнаються, як вирішувати конфлікти і миритися із друзями. Кожна серія триває до 10 хвилин, в ній пояснені важливі життєві процеси. І зроблено це в мультимедійній та легкій для сприйняття формі. Дивитися мультсеріал можна на телеканалі ПЛЮСПЛЮС та на сайті онлайн. [10]

Як допомогти дитині розвинути соціальні навички ?

Соціальна ситуація розвитку дошкільника сприяє становленню гармонійної особистості. Позитивний емоційний стан знаходить відображення в манерах і правилах поведінки, яких дитина намагається дотримуватися. Необхідно навчити вихованця співчувати людям і допомагати їм.

Для успішного формування соціально-громадянської компетентності дошкільників необхідна особистісно орієнтована взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу. Важливу роль відіграють у цьому процесі також особистісні цінності вихователя, його життєвий досвід.

Педагог має:

- знати, поважати і захищати права дітей;
- проявляти повагу до людської гідності, різноманітності, показувати приклад спілкування на основі взаємної поваги;

- організовувати розвивальний простір для ознайомлення дітей із правами та обов'язками людини в демократичному суспільстві;
- створювати умови для набуття дітьми соціального досвіду;
- підтримувати ініціативу дітей щодо участі в різних видах діяльності;
- забезпечувати усвідомлення дітьми своєї індивідуальності, унікальності та цінності для колективу;
- підтримувати дітей, коли вони ініціюють взаємодію, висловлюють свої думки, демонструють товариські стосунки;
- говорити про норми взаємодії між людьми та пропонувати дітям розробляти такі норми і правила разом;
- допомагати вихованцям установлювати власні межі, поважати межі інших, знаходити шляхи розв'язання конфліктних ситуацій;
- запобігати проявам булінгу, зупиняти їх;
- сприяти формуванню лідерських якостей;
- взаємодіяти з батьками;
- стимулювати батьків до спільного прийняття рішень, що стосуються роботи дошкільного закладу, групи, наприклад, спільної організації заходів, у яких беруть участь діти, тощо. [2]

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що пріоритетна роль у соціальному розвитку дошкільника належить родинному вихованню. Сім'я виступає як соціальний інститут, своєрідний ціннісно-нормативний комплекс, за допомогою якого регулюється й контролюється поведінка членів сім'ї, визначаються їхні соціальні ролі та статуси. Сім'я є суб'єктом виховного впливу, бо саме вона має стати головною ланкою у вихованні дитини, забезпеченні достатніх матеріальних та педагогічних умов для її фізичного, морального та духовного розвитку. Різні соціальні інститути, навчально-виховні установи розглядають сім'ю як відкриту систему для координації своїх виховних зусиль. [6]

Однак, було б неправильно недооцінювати роль закладів дошкільної освіти різних типів, центрів дитячого розвитку, інших суспільних інституцій, які покликані надати допомогу родинам у вихованні та розвитку дитини, полегшити процес її соціалізації задля ефективного соціального розвитку та ідентифікації дитини в соціумі. Адже ці установи відіграють особливу роль у процесі соціалізації дитини, яка насамперед, полягає у становленні соціального досвіду, соціальної компетентності дитини; формуванні певної моделі соціальної поведінки, здатності бути адекватним соціальній ситуації, вимогам та очікуванням дорослих; розвитку соціальних потреб, мотивів поведінки та діяльності.

Список використаних джерел

1. Соціальний розвиток дошкільнят. – Режим доступу:
<http://ped-kopilka.com.ua/pedagogika/socialnoe-razvitie-doshkolnikov.html>
2. Дитина в соціумі. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти. – Режим доступу:
https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/Pidvyshchennya%20kvalifikatsiy/15.04/Dv_2021-04-Kosenchuk.pdf
3. Освітній напрям «Дитина в соціумі» . – Режим доступу:
<https://ezavdnz.mcfr.ua/867851>
4. Соціальний розвиток дітей дошкільного віку. – Режим доступу:
<https://goodnet.org.ua/?p=10624>
5. Вплив соціального середовища на розвиток і формування особистості. – Режим доступу:
<https://studfile.net/preview/5258409/page:2/>
6. Соціальний розвиток і соціальний прогрес. – Режим доступу:
https://stud.com.ua/25406/sotsiologiya/sotsialniy_rozvitok_sotsialniy_progres
7. Ігри, спрямовані на соціально-комунікативний розвиток. – Режим доступу:
https://stud.com.ua/127058/psihologiya/igri_spryamovani_sotsialno_komunikativniy_rozvitok
8. НУМО. Платформа розвитку дошкільнят. – Режим доступу:
<https://numo.mon.gov.ua/>
9. Корисні підказки. – Режим доступу:
<https://1plus1.video/poleznye-podskazki/2-sezon/10-vypusk-full>

Школа інформаційно-цифрової компетентності педагогів м. Ужгорода

Всесвітній карантин зумовив перехід освітнього процесу в дистанційний формат. Учні та вчителі стали ізольованими один від одного. Постала проблема як за таких умов забезпечити доступ дітей до освітніх послуг. Одним із найкращих засобів вирішення цієї проблеми стали месенджери.

Месенджер або система обміну миттєвими повідомленнями (англ. Instantmessaging, скорочено IM) – телекомунікаційна служба для обміну текстовими повідомленнями між комп'ютерами або іншими пристроями користувачів через комп'ютерні мережі. [1]

Месенджер – це спеціальна програма або додаток, який потрібно встановити на гаджеті та в якому необхідно зареєструватися, щоб мати змогу користуватися ним. Їх було створено з метою швидкого обміну короткими повідомленнями, які б містили текстові, графічні, аудіо та відео дані.

Слово «месенджер» походить від англійського «messenger», що означає кур'єр, той хто доправляє повідомлення. Обмін повідомленнями відбувається в режимі реального часу, що дає змогу вести немов живий діалог зі співрозмовником. Але для живого діалогу обидва співрозмовників повинні знаходитися на зв'язку. У випадку, якщо отримувач повідомлення з певних причин не в мережі, то повідомлення до нього надходить відразу після її появи. Якщо в користувача присутній необмежений доступ до інтернет трафіку, то користування месенджером є необмеженим. В інших випадках користування такими додатками оплачується відповідно до тарифів мобільного оператора, який використовує користувач.

За даними опитування 83 % українських вчителів спілкуються на дистанційці з учнями за допомогою месенджерів. Водночас месенджери – це чи не єдиний формат навчання, який буде нормально працювати за умов поганого інтернету. А в Україні, з об'єктивних причин, однією з найбільших проблем дистанційки якраз є відсутність в учнів стабільного доступу до мережі. Отже, месенджери вже стали органічною частиною української шкільної освіти. EdEra

разом з командою Viber діляться, які функції Viber будуть корисні під час змішаного та дистанційного навчання. [2]

За результатами онлайн-дослідження, найбільшу популярність та уживаність має Viber, ним користуються – 83% опитаних. На другому місці – Facebook Messenger – 54%. На третьому місці – Skype – 44%, найбільше ним користуються люди старшого віку (45-49 років) – 53%. Додатком Telegram користуються 19%, найбільшу популярність він має серед респондентів у віці 16-29 років. Месенджером WhatsApp – 18%. [3]

Вважається, що ці додатки мають значний потенціал для організації навчального процесу та значні освітні переваги, адже вони надають можливість безпосереднього доступу до безлічі онлайн-ресурсів. Завдяки месенджером можна приділити більше уваги творчості учнів. Крім цього, вони надають автономію та привчають до відповідальності за власне навчання.

Загальні функції месенджерів:

- 1) груповий чат;
- 2) необмежений обмін повідомленнями;
- 3) взаємодія між платформами;
- 4) офлайн-повідомлення;
- 5) ім'я користувачів;
- 6) жодних витрат;
- 7) мультимедіа.

Є три основні перешкоди для використання месенджерів під час уроків. По-перше, наявність технології та підключення до Інтернету в класі. По-друге – вчителі технофоби. По-третє, і це, мабуть, найбільша проблема – це знання, як їх використовувати.

Месенджери можуть допомогти подолати ці перепони. Якщо клас недостатньо оснащений, ми можемо скористатись додатками, які учні мають на своїх гаджетах, навіть якщо відсутній Інтернет. Проведення занять таким чином це також і різновид дистанційного навчання. На такому уроці задіяні всі можливості месенджерів.

Для початку роботу з будь-яким месенджером потрібно його завантажити. Для цього потрібно відкрити програму GooglePlay для Андроїд, AppStore для Apple, або Microsoft Store для Windows Phone. Далі в пошуковому рядку потрібно ввести назву месенджера. Після цього потрібно натиснути на кнопку «Встановити».

При налаштуванні зазвичай відразу додаток синхронізується з контактами у телефонній книзі смартфона. При цьому користувач бачить, у кого з його

контактів вже встановлено на телефоні такий же месенджер. Це істотно полегшує можливість подальшого зв'язку з ним за допомогою обраного месенджера.

Педагогу для зручності комунікації з учнями варто звернути свою увагу на такі функції месенджерів, як створення групи, спільноти чи каналу.

Груповий чат варто створювати, якщо всі його учасники добре знайомі між собою, оскільки дані про абонента в ньому не приховані. Спільноти доступні для більшої аудиторії та приховують дані учасників.

Важливо пам'ятати, якщо ви створюєте групу, спільноту або ж канал, то ви автоматично стаєте її суперадміністратором. Адміністратори є його модераторами (помічниками), а решта учасників активно обговорюють тему спільноти в чаті.

Права суперадміністратора:

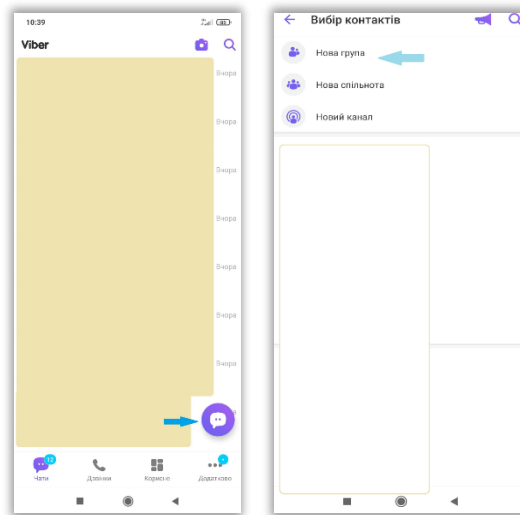
- 1) надає права адміністратора або суперадміна;
- 2) може додавати/видаляти учасників/учасниць спільноти;
- 3) має змогу закріплювати повідомлення в «шапці» спільноти;
- 4) видаляти одне або всі повідомлення від учасника/учасниці;
- 5) може опублікувати посилання на спільноту для новеньких;
- 6) надає дозвіл учасникам/учасницям спільноти ділитися посиланням на неї;
- 7) може дозволяти або забороняти учасникам писати повідомлення в спільноті;
- 8) має змогу змінювати значок, опис та ім'я спільноти.

Характеристики **Viber**:

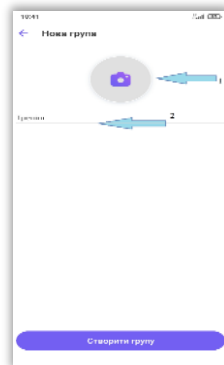
- 1) можна встановити на Android, iPhone, комп'ютери Windows або Mac;
- 2) обмін повідомленнями за допомогою інтернет-з'єднання;
- 3) груповий чат;
- 4) співтовариства (кількість користувачів не обмежена);
- 5) відправлення повідомлень, фото, відео та інших файлів;
- 6) аудіо- і відео-дзвінки, причому звук в HD-якості;
- 7) стікери і гифки (GIF)
- 8) миттєві відео- та аудіоповідомлення;
- 9) доповнення для чату;
- 10) видалення відправлених повідомлень;
- 11) синхронізація між смартфоном і комп'ютером.

Покроковий процес створення групи у Viber:

- 1) відкрити додаток і в розділі чати натиснути на блакитний знак далі нова група (цим кроком створюється група);

- 2) вибір контактів учасників групи;
- 3) вибір значків/фото (1) та введення короткого опису (2), щоб учасники та учасниці розуміли тему для обговорення в конкретній групі;

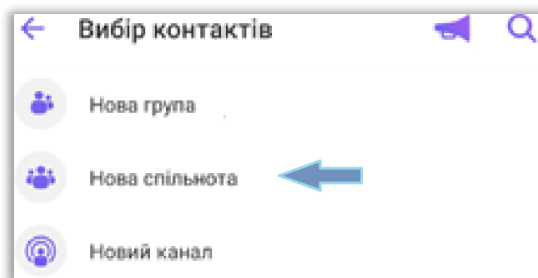

- 4) коли вся потрібна інформація заповнена, натиснути «Створити групу».

Завдяки спільноті можна взаємодіяти з необмеженою кількістю учнів і учениць онлайн, використовуючи додаткові налаштування для адміністратора та нові функції для спілкування. Можна створити спільноту на будь-яку тему і обговорювати її. Як це зробити?

Щоб створити спільноту у Viber, потрібно:

- 1) відкрити екран чатів, натиснути кнопку і вибрати «Нова спільнота»;

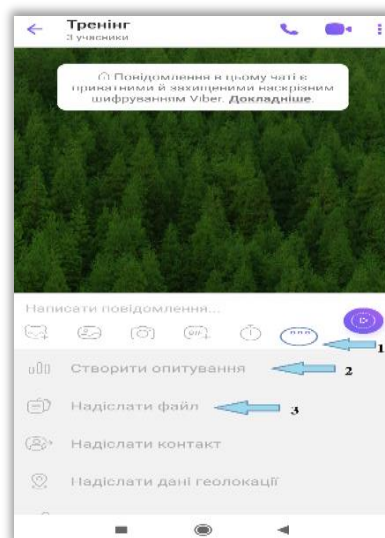
- 2) вибрати контакти бажаних учасників;
- 3) вибрати значок і ввести короткий опис, щоб учасники та учасниці розуміли тему для обговорення в конкретній спільноті.
- 4) Коли вся потрібна інформація заповнена, натискаємо «Готово».

Важливі повідомлення у Viber можна закріпити у «шапці» чату. Для цього достатньо декілька секунд утримувати необхідне повідомлення, після чого з'являється спливаюче меню, в якому можна обрати пункт «Закріпити».

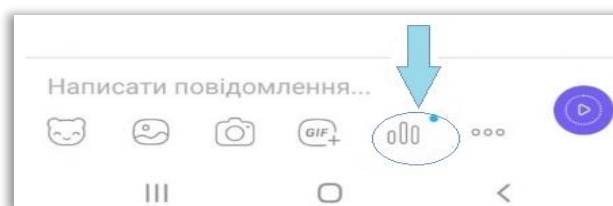
Важливо звернути увагу на те, що новим учасникам групи не відображаються попередні повідомлення. На відміну від групи у спільноті та каналі нові учасники мають змогу прочитати старі повідомлення.

У Viber є ще і додаткові можливості. Натиснувши кнопку (1) відобразяться ці функції. Розглянемо дві з них трішки детальніше.

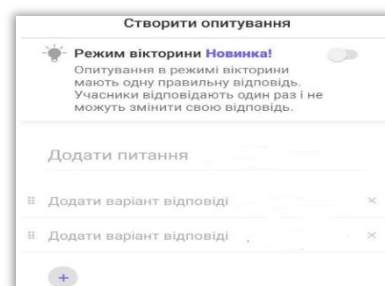
Функція «Створення опитування» (2) призначена для швидкого опитування, збору певної статистичної інформації. Існує 2 можливих варіанта створення опитування. Звичайний та режим «Вікторини».

Щоб створити опитування клікаєм на «Створити опитування» (2)

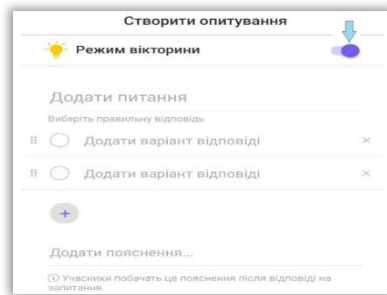

Заповнюємо поля опитування (питання, відповіді):

Після заповнення полів опитування натискаємо «Створити» і як результат, опитування публікується в чаті.

Для того щоб опитування зробити в режимі Вікторини (учасник опитування не може коригувати свою відповідь) необхідно його увімкнути:

Після заповнення полів опитування натискаємо «Створити» і як результат, опитування публікується в чаті.

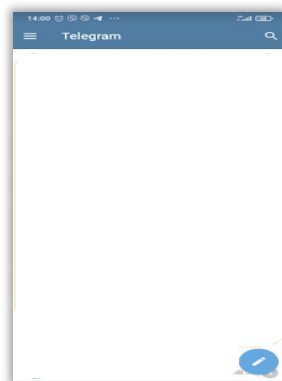
Viber-канал це гарна можливість для створення односторонньої комунікації. Надсилати повідомлення в каналі може виключно адміністратор. За умови, що модератор надав можливість коментувати повідомлення, то учасники матимуть на це змогу. Що правда, ці коментарі будуть у згорнутому вигляді. Аудиторія, яку можна залучити до каналу є необмеженою.

Характеристика **Telegram**:

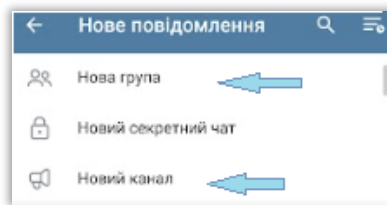
- 1) можна встановити на Android, iPhone , комп'ютери Windows або Mac;
- 2) обмін файлами;
- 3) створення групових чатів, спільнот, каналів;
- 4) коментарі;
- 5) аудіо та відеодзвінки, боти;
- 6) вікторини;
- 7) архів чатів.

Для того щоб створити групу/канал у Telegram необхідно послідовно виконати декілька кроків:

- 1) завантажити Telegram;

- 2) обрати кнопку або перейти на спливаюче меню
- 3) обрати «Нова група»/ «Новий канал»

- 4) ввести короткий опис, щоб учасники розуміли тему для обговорення в конкретній спільноті;
- 5) коли вся потрібна інформація заповнена, натиснути «Готово».

Telegram-канал може бути публічним та приватним. Публічний канал можна знайти через пошук. Приєднатися до нього може будь-хто. До приватного каналу можна долучитися виключно за запрошувальним покликанням.

Характеристика **WHATSAPP**:

- 1) можна встановити на Android, iPhone, комп'ютери Windows або Mac;
- 2) обмін повідомленнями за допомогою інтернет-з'єднання;
- 3) груповий чат;
- 4) аудіо та відеодзвінки;
- 5) WhatsAppWeb клієнт для комп'ютерів;
- 6) обмін файлами;
- 7) голосові повідомлення.

Існує доволі широкий вибір месенджерів. Проте педагогові при виборі певного ресурсу, необхідно зважати на популярність ресурсу серед цільової аудиторії. Також варто враховувати можливості певного месенджера. Наприклад, Telegram може передавати файли більшого обсягу, ніж Viber.

Отже, найбільшою та беззаперечною перевагою месенджерів є можливість залишатися на зв'язку з учнями при дистанційному форматі навчання.

Список використаних джерел

1. Служби передавання миттєвих повідомлень. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/sluzbimereziinternetvasilenkod/sluzbi-peredavanna-mittevih-povidomlen>
2. Viber для шкіл після карантину: які функції допоможуть у змішаному навчанні? . – Режим доступу: <https://osvitoria.media/experience/viber-dlya-shkil-pislya-karantynu-yaki-funktsiyi-dopomozhut-u-zmishanomu-navchanni/>
3. Месенджери та реклама: статистика використання в Україні. – Режим доступу: <https://digdata.com.ua/index.php/mesendzhery-ta-reklama-vykorystannya-v-ukrayini-2018-infohrafyka/>

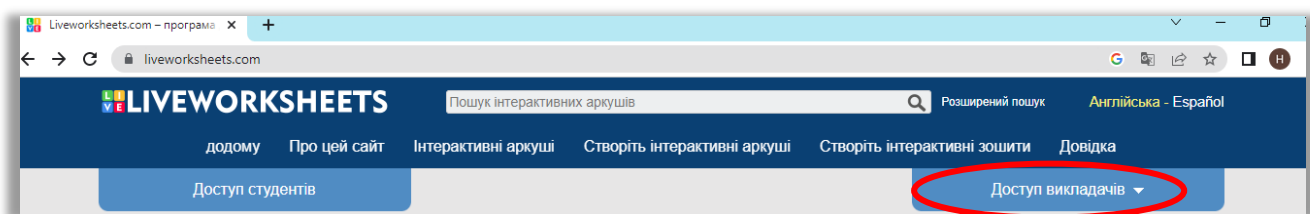
[Дивитися на](#) **YouTube**

Готуючись до уроків педагог завжди шукає шляхи урізноманітнення своїх занять. Метою кожного вчителя є поглибити знання своїх учнів. Проте ні сучасні педагоги, ні учні не виявляють зацікавленості до уроків на яких викладається суха теорія та здійснюється фактична перевірка знань. Ускладнюється все й тим, що в наші освітянські будні увірвалась така форма навчання як «дистанційка», яка взагалі розриває всі уявлення про освітній процес та вмить трансформує всіх педагогів у новаторів.

Одним із ресурсів, який допомагає педагогу в розробці заняття є LIVE WORKSHEETS (<https://www.liveworksheets.com/>). Це платформа яка дає можливість створення власних інтерактивних завдань або використання вже існуючих. До того ж, завдання можна виконувати як під час уроку, так і у формі домашнього завдання.

LIVE WORKSHEETS дозволяє трансформувати класичні завдання для друку (doc, pdf, jpg...) в інтерактивні онлайн-вправи, які називаються «інтерактивними аркушами». Платформа взаємодіє із сучасними освітніми технологіями: вони можуть містити звук та відео, вправи на сортування, об'єднання за допомогою стрілок та навіть розмовні вправи, для виконання яких учням необхідно використовувати мікрофон.

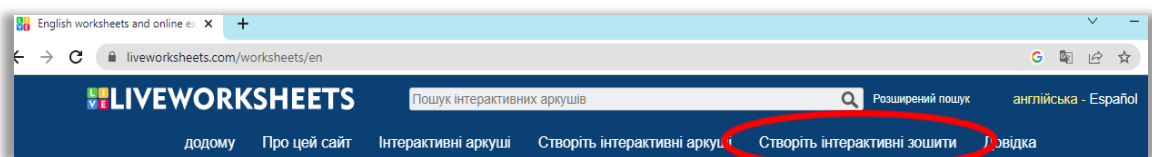
Перший крок для повноцінного використання ресурсу LIVE WORKSHEETS – зареєструватися як викладач. Для цього потрібно обрати опцію «Доступ викладачів»:

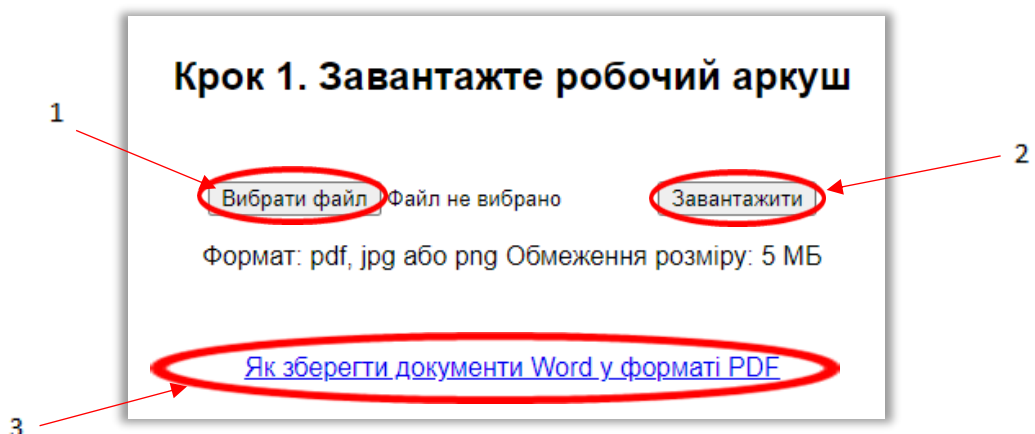
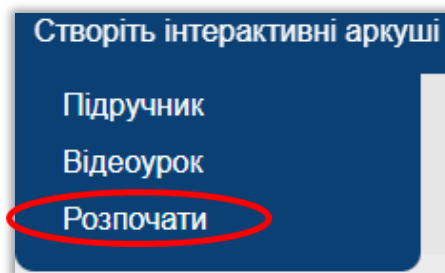
Далі обирати «Реєстрація».

Наступний крок – це безпосереднє створення власного інтерактивного аркуша або ж використання створеного раніше іншими педагогами.

Для того, щоб створити власний інтерактивний аркуш потрібно обрати «Створіть інтерактивний аркуш»:

Для створення аркуша натискаємо «Розпочати»:

1. Обираєте файл зі збережених документів на Вашому комп'ютері.
2. Натискаєте кнопку «Завантажити».
3. Інструкція як документ формату Word зберегти у форматі PDF.

Щоб мати змогу працювати на платформі необхідно, щоб формат документу був у pdf, jpg, png форматах. Розмір файлу не може перевищувати 5 МБ.

Щоб створити вправу для якої достатньо ввести відповідь, необхідно виконати наступні дії:

1. Обрати місце введення відповіді
2. Затиснувши ліву клавішу мишки виділити необхідну площу для введення відповіді
3. Ввести правильну відповідь у створене поле

Матиме це наступний вигляд:

45 + 3 =	48
36 + 2 =	38
51 + 4 =	55
72 + 6 =	78
84 + 5 =	89
93 + 7 =	100

Команди, які використовуюся для створення вправ

1. Вправи на перетягування
drag:1/drop:1

Введіть «drag:», а потім номер на елементі, який потрібно перетягнути, і «drop», а потім той самий номер, на місці, куди він має бути перетягнутий.

2. Вправи на вибір

Просто введіть «select:yes» у правильній відповіді та «select:no» у неправильній відповіді(ях). Якщо це питання з вільною відповіддю, просто введіть «вибрати:». Наприклад: «Вибери улюблений колір».

3. Choose the right answer

It's ten to ten.
 It's ten past ten.
 It's half past ten.
 It's ten o'clock.

It's half past three.
 It's half past twelve.
 It's twelve o'clock.
 It's three o'clock.

3. Вправи з відкритою відповіддю.

Для реалізації цього завдання потрібно вставити порожнє текстове поле для відповіді. Звичайно, автоматична перевірка в цьому випадку не спрацює.

4. Вправи на з'єднання стрілками

Введіть «join:», а потім той самий номер у відповідях, які мають бути об'єднані стрілкою. Числа не повинні повторюватися.

4. Join with arrows

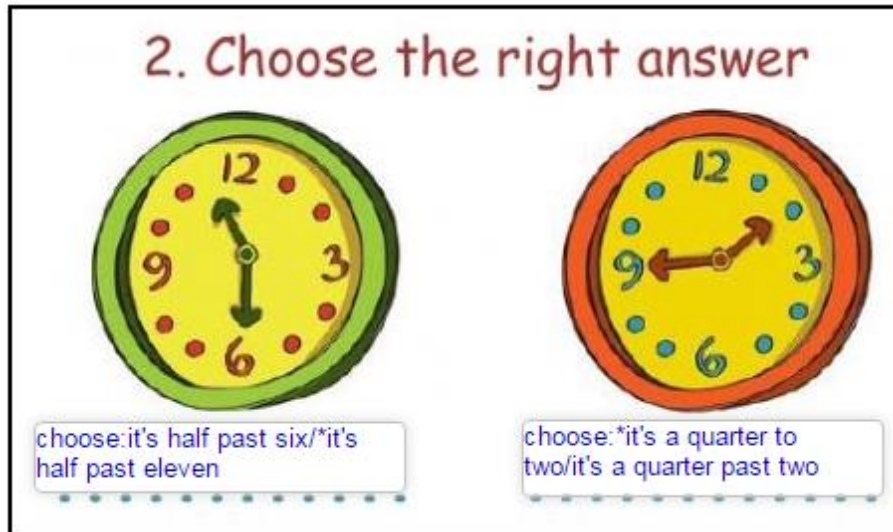
It's a quarter to seven
 It's half past nine
 It's twenty to six
 It's ten past ten
 It's eleven o'clock
 It's two to two

23:00
 13:58
 06:45
 21:30
 17:40
 22:10

+

5. Розкривне поле вибору

Ви можете запропонувати своїм учням список варіантів на вибір. Просто намалуйте текстове поле та введіть «choose:», а потім параметри, розділені смугами. У цьому випадку перед правильною відповіддю необхідно поставити зірочку *.

Як вище було зазначено LIVE WORKSHEETS дає змогу створювати різного роду завдання: розмовні, розшифровування ребусів тощо. Також на робочих аркушах можна розмістити аудіофайли, файли PowerPoint та навіть відео з YouTube.

Для урізноманітнення уроків дана платформа є надзвичайно корисним інструментом педагога.

[Дивитися на](#) **YouTube**

Розвиток технологій зумовлює виникнення нових професій, внаслідок цього брак кваліфікованих працівників на ринку праці відчувається дуже гостро. При цьому ніхто зі 100% достовірністю не може сказати, які ж професії будуть затребувані через 5-10 років. Тому перед освітньою галуззю постало велике завдання – організувати навчальний процес таким чином, щоб сформувати в учнів необхідні уміння та навички, здатність швидко адаптуватися, при цьому задовільнити очікування батьків. Це все і стало передумовою для розвитку такого напрямку в освіті як STEM.

Акронім STEM – це сукупність таких напрямків як наука S (Science), технології T (Technology), інженерія E (Engineering) та математика M (Mathematics). STEM-освіта – це не по предметне навчання, згідно цієї концепції навчальний процес формується як курс на основі міждисциплінарних зв'язків. Предмети, що лежать в основі цієї методики вивчаються не окремо, а в комплексі, що дає можливість більш ефективно підготовки учнів як майбутніх конкурентоспроможних працівників. В цьому контексті надзвичайно важливим є діяльнісний підхід, тобто навчання через дослідження.

STEM – це інтегрований підхід до навчання, у якому акцент ставиться на науково-технічні концепції, які вивчаються через задачі з життя. Мета такого підходу полягає в тому, щоб знання, отримані в початкових закладах із суто теоретичних перейшли в практичні. Згідно цієї концепції освіти, учні повинні усвідомлювати де їм будуть корисними ці знання та як їх застосовувати на практиці. Не менш важливим є те, що дітей навчають пошуково-дослідницькій діяльності. У майбутньому це дає можливість вже дорослій людині самостійно знаходити шляхи вирішення певних завдань.

STEM-напрямок став одним з пріоритетних реформ в освіті, складовою частиною державної політики з підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки та розвитку людського капіталу, одним із основних

факторів інноваційної діяльності, що відповідає запитам економіки та потребам суспільства.[1]

Концепція STEM передбачає ідею впровадження науково-технічних і природничо-математичних дисциплін на всіх рівнях освіти, причому для всіх дітей, а не лише для обдарованих. Як приклад найуспішнішої реалізації цієї політики, Вікіпедія наводить проект «Веди», який своїми програмами «Шлях до інженерії» та «Шлях до технологій», спрямованими на розробку навчальних програм для середніх шкіл у США, охопив понад 5000 шкіл по всій країні. [2]

STEM базується на міждисциплінарному підході. Педагогу, який застосовує цей підхід, варто бути готовим до необхідності постійного поглиблення своїх знань. Окрім цього, завжди виникатиме потреба опановувати зовсім нові навички та здобувати нові знання.

Важливим є розуміння того, що STEM-напрямок в освіті це не шоу, а навчальний процес, який акумулює в собі розвиток технічних знань в симбіозі з креативністю та гнучкістю набутих знань, а також творчістю.

Інноваційність методики STEM-освіти полягає в наступному:

- 1) інтеграція шкільних дисциплін;
- 2) затребувані компетенції та навички;
- 3) готовність до розв'язування проблем;
- 4) креативність;
- 5) критичне мислення;
- 6) робота в команді;
- 7) формування відповідальності за свою роботу;
- 8) формування здатності самостійно приймати рішення;
- 9) формувати емоційний інтелект.

За визначенням великого тлумачного словника «інтеграція» – це доречне об'єднання, координація різних частинок в одну велику цілісну систему. Якщо ж розглядати це поняття в контексті освіти, то його розуміють як комплексний процес навчання. Тобто тут відсутній поділ на предмети, а учні навчаються, опираючись на вже здобуті знання та навички. [3]

Затребувані компетенції та навички – це softskills. Це саме ті вміння, які є універсальними та дають змогу швидко навчатися новому. Учні – це майбутні працівники і для їх продуктивної діяльності педагоги мають сформувати в них уміння бути готовими вирішувати різні проблеми. При цьому важливо доносити до дітей думку, що щось не знати чи не вміти – це нормально, а навчатись чомусь новому необхідно впродовж всього життя. Дітям слід також пояснювати важливість вміння критично оцінювати отриману інформацію.

Однією із найчастіше прописаних вимог в оголошеннях щодо певної вакансії на роботу є креативність. А що таке «креативність»? Креативність – це творча, новаторська діяльність, характерна риса творчої особистості, що проявляється у здатності породжувати нове, вносити зміни у навколишнє середовище. [3]

Робота в команді теж є невід’ємним умінням сучасного працівника. Не важливо, чи працює людина в ІТ-сфері, чи в б’юті-індустрії, чи в освітній галузі – кожен учасник трудової діяльності повинен вміти працювати в команді на спільний результат, проект. STEM – підхід передбачає розвиток цієї компетенції через проектне навчання. При створенні проекту, необхідно добре продумати якою буде кількість учасників та розподілити роботу таким чином, аби всі члени команди були залученими. При такій організації роботи, діти навчаються працювати гуртом, а також розвивається вміння відповідати за свою ділянку роботи та самостійно приймати рішення.

Емоційний інтелект – група ментальних здібностей, які беруть участь в усвідомленні та розумінні власних емоцій та емоцій оточуючих. Люди з високим рівнем емоційного інтелекту добре розпізнають не тільки свої емоції та почуття, але й інших людей та можуть ефективно керувати ними. Тому в суспільстві їхня поведінка більш адаптивна і вони легше досягають своїх цілей у взаємодії з оточуючими. [4]

STEM-навчання передбачає наступні етапи:

1. Зацікавити та викликати подив в учня.
2. Навчити формулювати питання.
3. Навчити формулювати гіпотези.
4. Навчити порівнювати власні гіпотези з гіпотезами науковців.
5. Дати можливість учням самостійно розібрати, дослідити тему, яку вивчають.

STEM-освіта передбачає формування дослідницької компетентності в учнів. Це означає, що відбувається перехід від вузько предметного навчання до такого, в якому предмети переплітаються між собою, формуючи при цьому тісні міждисциплінарні зв’язки.

Креативність учнів та педагогів забезпечується активним проявом творчості у навчально-виховному процесі з урахуванням та узгодженням всіх етапів наукового дослідження.

Освітнє середовище при STEM-навчанні має важливе значення. Це такий клас, у якому все організовано таким чином, що педагогічні, дидактичні та психологічні фактори, стають передумовою для активної навчально-дослідницької діяльності учнів.

Для повноцінної реалізації даного підходу необхідно створити інноваційні STEM-лабораторії, у яких наявна матеріально-технічна база, що необхідна для реалізації вибраного навчального курсу. Приміром, якщо це курс робототехніки, то в лабораторії повинні бути конструктори для створення робота, відповідні комп'ютери, планшети тощо.

Для того, щоб виховати учня-дослідника йому потрібно надати можливість самостійно обрати вектори для розвитку.

Одним зі способів навчання за методикою STEM є проєктне навчання. За визначенням BuckInstituteForEducation, проєктне навчання – це метод, навчаючись за яким, учні, певний час досліджуючи і реагуючи на справжні, цікаві та складні питання, отримують потрібні знання та навички. [5]

Проєктне навчання розвиває такі навички, як:

- 1) критичне мислення;
- 2) командна робота;
- 3) медіа грамотність;
- 4) вміння планувати;
- 5) вміння презентувати;
- 6) комп'ютерну грамотність.

Реалізація інноваційного підходу в освітньому закладі передбачає перш за все наявність висококваліфікованих педагогів, які готові виходити за рамки предмету, який вони викладають. Кадрове забезпечення є одним із найважливіших складових успішної реалізації STEM-підходу. Для того, аби педагог міг застосовувати сучасні інноваційні технології, йому й самому потрібно постійно навчатися.

Будь-яка реформа потребує тривалого та послідовного впровадження. Щоб налагодити навчальний процес згідно STEM-підходу, необхідно системно та поетапно впроваджувати роботу над проєктами та навчальними програмами. Вибір STEM-курсу, потребує детального вивчення та забезпечення необхідними навчально-методичними матеріалами. Важливо також здійснити відповідний підбір комп'ютерних програм, які уможливають науково-дослідницьку діяльність.

STEM-освіта швидко розвивається, в результаті чого з'являються її модифікації. Однією з таких течій є STEAM-напрямок.

Акронім STEAM розшифровується наступним чином: S (Science) – наука, T (Technology) – технології, E (Engineering) – інженерія, A (Art) – мистецтво, M (Mathematics) – математика.

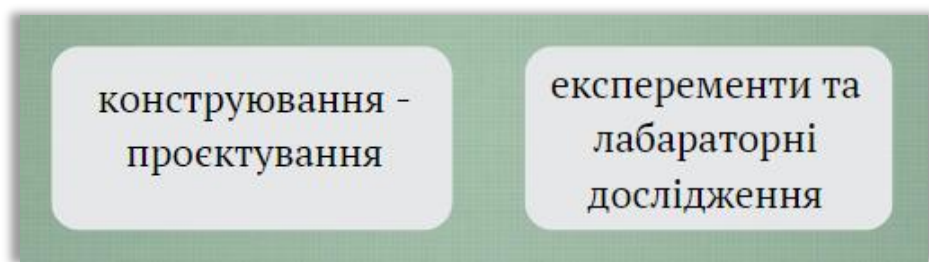
Засади STEAM:

- 1) впровадження програми в дитячих садках;
- 2) мова науки –англійська;
- 3) потрібні програми STEAM- освіти для дівчаток;
- 4) Scienceisfun!

STEAM-підхід змінює наш погляд на навчання та освіту. Роблячи акцент на практичних здібностях, школярі розвивають власну силу волі, творчий потенціал, гнучкість та навчаються співробітництву з іншими. Ці навички та знання і складають основну навчальну задачу.

STEM-освіта трансформує роль педагога на уроці. Вчитель перестає бути транслятором вже готових суто теоретичних знань, а бере на себе роль координатора. Це спонукає учня до самостійного вивчення, дослідження проблемного питання. Педагог створює проблемну ситуацію і тільки за потреби коригує учня на шляху розв'язання проблеми. Учень, в свою чергу, опираючись на багаж вже набутих знань та навичок самостійно здійснює пошуково-дослідницьку діяльність для вирішення поставленого завдання.

STEM-освіта – це багатоскладова інтеграція. В такій інтеграції має бути 2 складники:

Конструювання-проекування це складник, який передбачає інженерний елемент. Тобто, учень має щось змайструвати, створити прототип, шаблон. Наступним складником інтеграції є експеримент, лабораторне дослідження. Оскільки, учень щось створив, сконструював, то він має шляхом експериментів та досліджень, визначити його надійність, якість та інші особливості.

STEM-освіта є навчальною програмою, в основі якої лежить ідея навчати дітей за 4 профільними дисциплінами у прикладному та міждисциплінарному руслі, що дає можливість будувати уроки застосовуючи метод проєктів. При створенні STEM-проєктів варто звернути увагу учнів на наступні методи його реалізації:

- 1) інженерний;
- 2) дизайн-мислення;
- 3) науковий.

Науковий метод – це експериментальний процес, що використовується для дослідження, спостереження та пошуку відповідей. Його метою є виявлення причинно-наслідкових зв'язків, а для цього потрібно ставити запитання, добирати та вивчати докази. В ідеалі цей процес відбувається в кілька кроків, від послідовності та продуманості яких і залежатиме точність результату.

Кроки реалізації наукового методу:

- 1) поставити запитання;
- 2) провести фонове дослідження;
- 3) сформулювати гіпотезу;
- 4) перевірити гіпотезу;
- 5) проаналізувати отримані дані;
- 6) презентувати результати.

Варто врахувати, що вибір наукового методу залежить від мети уроку та завдання. Інженерний метод доцільно використовувати, якщо метою уроку є щось створити або вдосконалити. Інженерний метод реалізовується в кілька етапів:

- 1) формулювання завдання;
- 2) проведення фонового дослідження;
- 3) формулювання вимог, яким має відповідати створений об'єкт;
- 4) проведення оцінки ідей, обирання оптимального рішення;
- 5) опис рішення та виготовлення прототипу;
- 6) тестування прототипу;
- 7) презентація результатів.

Дизайн-мислення – це метод створення продуктів і послуг, орієнтованих на людину. Під час цього процесу дослідники намагаються зрозуміти цільову аудиторію та максимально підлаштувати продукт під її вимоги.

Кроки реалізації методу дизайн-мислення:

- 1) опитування цільової аудиторії;
- 2) визначення проблеми/фокусування цільової аудиторії;
- 3) генерація ідей, якими способами можливо задовільнити потреби цільової аудиторії;
- 4) створення прототипу продукції (рольова гра, комікс, тістечко тощо);
- 5) тестування створеного прототипу, аналіз проведеного тестування;
- 6) презентація прототипу.

При перших кроках роботи в напрямку STEM, можна виділити декілька порад. По-перше, завдання, які розробляються, повинні бути невід'ємною частиною реального життя. Якщо вчитель вигадує задачу з міфічними істотами чи нереальними подіями, то це вже не STEM-урок. Учні повинні навчатись

вирішуючи реальні соціальні, екологічні, економічні чи політичні питання через призму наукових досліджень, інженерії, математики. По-друге, вчитель має формулювати чіткі та зрозумілі для учнів інструкції, щодо виконання завдань. Діти повинні добре розуміти, що від них вимагають в результаті виконання проєкту, тобто мають бути чітко сформульовані вимоги до продукту. По-третє, вчитель повинен заохочувати до роботи в команді. Дітям часто це дається найважче. Тому на початку формування груп варто допомогти їм з розподіленням обов'язків між собою. Важливим є навчити працювати в команді. По-четверте, для підвищення зацікавленості учнів та продуктивності їх роботи слід використати елементи інженерного проектування. Дітям цікаво щось майструвати, створювати власними руками. Коли прототип створений власноручно, то і презентувати його простіше. По-п'яте, планувати уроки варто так, щоб учень мав змогу заглибитися у практичне та відкрите дослідження. Таким чином, дитина зможе відпрацювати та вдосконалити, як практичні, так і теоретичні навички.

Підготовку до STEM-уроку вчителю потрібно розбити на декілька етапів. Для початку, необхідно визначити основну ідею. Далі, згідно з ідеєю, вчитель чітко формулює проблемне питання. Важливо, визначити тривалість дослідження (один урок, тиждень, місяць). Потрібно сформулювати мету роботи. Діти мають добре розуміти навіщо їм це, де воно застосовується у реальному житті. Також важливо, врахувати вікові особливості учнів. Завдання, що поставлені перед ними повинні бути посилені їхній віковій групі. Наперед потрібно продумати, які матеріали, реагенти та прилади знадобляться для роботи. Педагог повинен прописати, як для себе, так і для учнів, кінцевий результат. У вчителя має бути розроблений детальний план ходу уроку. Для зручності планування можна скористатися спеціальними таблицями.

До роботи на STEM-уроці потрібно підготувати і учнів. Звичайно, діти мають розуміти мету уроку та завдання, яке перед ними поставив педагог. Обов'язковим є розроблення деталізованої інструкції, щодо виконання завдання. Необхідно встановити правила роботи та пояснити правила техніки безпеки.

Учням створюється проблемна ситуація, яку спочатку обговорюють колективно, а при потребі педагог коригує напрямок дискусії. Наступним етапом є обговорення проблемного питання в межах сформованої команди, формулювання гіпотез та ідей. Далі відбувається дослідження проблемного питання. Діти працюють в групах, здійснюють пошуково-дослідницьку діяльність, спростовують або ж підтверджують власні гіпотези, створюють прототипи. Оскільки учні вже пропрацювали проблемне питання у своїх групах, то логічним кроком є його колективне обговорення. У разі потреби проводиться удосконалення, коригування створеного прототипу. На завершення кожна група презентує свій продукт.

Нижче пропонуємо деякі ідеї щодо впровадження STEM-елементів на уроках.

1. Тема: «Об'ємні фігури». Наприклад, дану тему можна вивчати з використанням технології оригамі елементів. При такому підході учень наочно бачить з яких плоских фігур складається об'ємна.
2. Тема: «Будова рослини». Ознайомити учнів з одиницею будови рослин – клітиною; розглянути будову та функції частин клітини, виділити особливості клітини рослин. Створити модель клітини з пластиліну або інших доступних матеріалів. Дану тему гарно можна розкрити за допомогою комп'ютерних технологій. Наприклад, можна створити прототип клітини з використанням графічного редактору Inkscape або ж створити пластилінову модель клітини.
3. Тема: «Вивчення руху тіла по різних поверхнях». Мета: відпрацювати навички обчислення швидкості, часу та відстані. Обладнання та матеріали: тіло, автомобіль; пусковий механізм для автомобіля; секундомір; декілька типів поверхонь; метр, лінійка.

Отже, беззаперечною перевагою STEM-освіти є те, що дітей готують до реального життя. Саме це дає можливість навчити учнів гнучкості, критичного мислення, розуміння зв'язків між дисциплінами, практичного застосування знань. При цьому в школярів розвиваються вміння вчитись та реагувати на зміни у зв'язку з тим, що самі знання швидко стають застарілими.

Список використаних джерел

1. STEM-освіта. – Режим доступу:
<https://imzo.gov.ua/stem-osvita/>
2. Емоційний інтелект. – Режим доступу:
<https://uk.wikipedia.org/w/index.php?curid=973227>

Роман МОЙСЮК
– консультант Центру

Центр професійного розвитку
педагогічних працівників
Ужгородської міської ради

Як споживати інформацію безпечно

[Дивитися на](#) **YouTube**

Серед всієї інформації, яку ми отримуємо сьогодні, сотні фейків та маніпуляцій, а ще більше – каналів їх створення та поширення. Для зменшення ризиків підхопити інформаційні віруси, не потрібно постійно перевіряти факти та джерела походження інформації, достатньо розуміти схему їх роботи та способи їх розповсюдження.

Чи отримували ви або пересилали коли небудь щось схоже:

**Щоб гроші водилися,
поділіться фото))**

А скільки разів проходили подібні тести в соціальних мережах:

Тест здається безпечним, ніяких даних про себе давати не треба (ну, хіба що своє ім'я та дату народження). Проте більшість з нас використовує дату народження як пароль до соціальних мереж, різних акаунтів та навіть як PIN-код до банківських карток.

Вам обов'язково сподобається наступне:

Єдиний Компенсаційний Центр
Повернення Невиплачених Грошових Коштів

ВИ ВЖЕ ОТРИМАЛИ КОМПЕНСАЦІЮ?

Отримати компенсацію ПДВ від 7 000 грн до 90 000 грн можливо не пізніше 15 серпня 2022 г. Сума нараховується за останні 36 місяців.

ПЕРЕВІРИТИ СВОЮ КОМПЕНСАЦІЮ

*Комісії повертаються впродовж 12 годин

Перевірте наявність компенсації ПДВ в вашу адресу

Введіть **email** та **6 останніх цифр** банківської карти якою користуєтесь найчастіше та натисніть кнопку "Перевірити свою компенсацію"

ПЕРЕВІРИТИ СВОЮ КОМПЕНСАЦІЮ

Якщо ви уже зареєстрували анкету на нашому сайті, введіть повторно gmail та 6 останніх цифр банківської карти, після чого натисніть кнопку «Перевірити свою компенсацію»

Якщо ви уже зареєстрували анкету на нашому сайті, введіть повторно gmail та 6 останніх цифр банківської карти, після чого натисніть кнопку «Перевірити свою компенсацію»

Згідно постанові 28/9329к, направленої на підтримку імпортозаміщення та підвищення благоустрою громадян, кожен громадянин може отримати грошову компенсацію витрат на оплату товарів іноземного виробництва. Розрахунок суми компенсації та виплата

ГоловнаВажливі новиниКоментарі громадянОтримати компенсацію

Ви знаходитесь на офіційному сайті вповноваженого підрозділу по фінансовому захисту населення.

Знайдені всі доступні компенсації для Вас на загальну суму 76 000 грн

Щоб отримати виплату, зв'яжіться з нашим юристом. Для цього натисніть кнопку нижче. Він допоможе з оформленням та замовить моментальний вивід коштів на вашу карту.

Зв'язатися з юристом для отримання виплати

Сума вашої компенсації: 76 000 грн

Шахрайств є тисячі. Вони можуть використовуватися не лише для отримання грошей, а і для зміни вашого вибору на той, який потрібен маніпулятору.

Далі розглянемо як безпечно читати новини та споживати інформацію в соціальних мережах, які інструменти застосовують маніпулятори та як їх виявити.

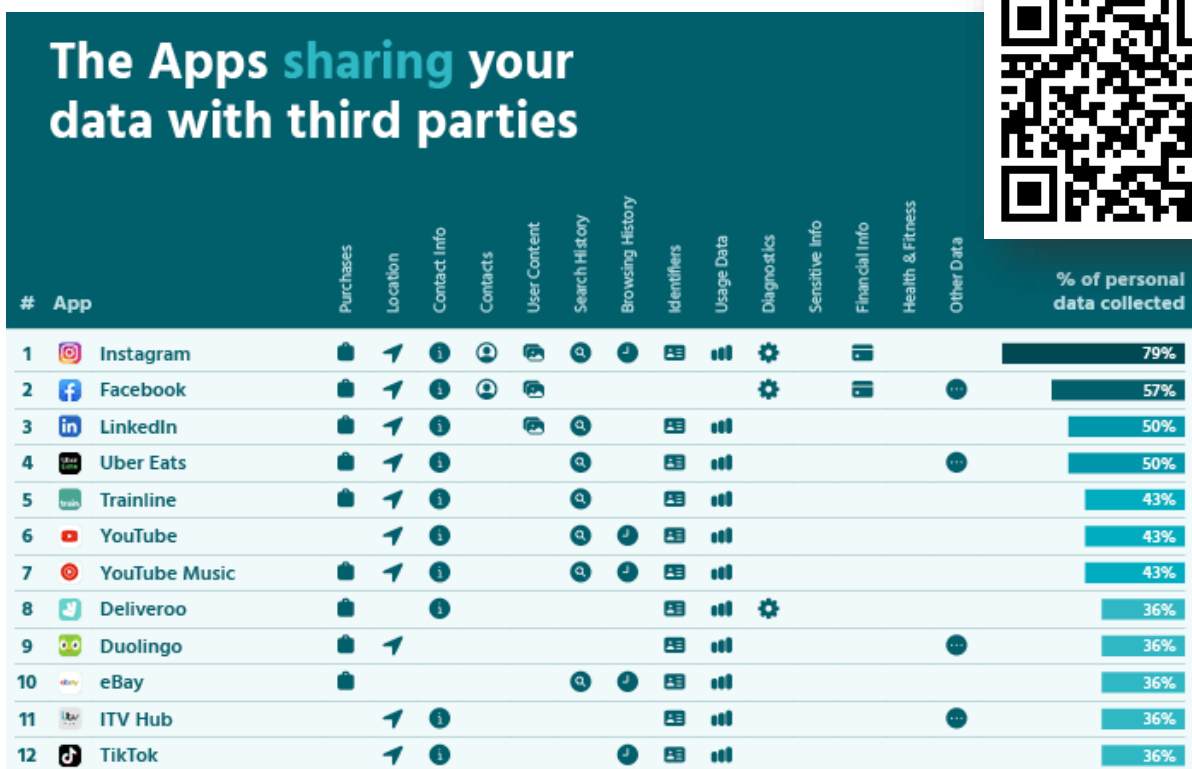
Чи безпечні додатки

Додатки є частиною нашого життя, їх використовуємо для спілкування з нашими друзями, ігор, перегляду фільмів та багатьох інших дій. Але яку ціну ми платимо за таке користування?

Більше половини додатків передають ваші дані третім сторонам. Приймаючи положення та умови програми, ви погоджуєтесь з тим, що вона збиратиме певну інформацію: починаючи від історії веб-перегляду й закінчуючи місцезнаходженням, банківськими реквізитами, контактними даними та рівнем фізичної підготовки.

Однією з перших причин збирання ваших даних є відстеження того, як ви взаємодієте з додатками, щоб виправляти помилки та покращити свою роботу. Також вони використовують вашу інформацію, щоб націлити на вас рекламу на будь-якій платформі. Наприклад, ми завершили сеанс в одній програмі, перейшли в іншу, а там реклама того, що ми щойно переглядали. Це робиться шляхом передачі ваших даних третім сторонам.

[The web's most invasive apps | pCloud](#)

Зауважте, коли ви просто переглядаєте відео на YouTube, то ваші особисті дані теж надсилаються в інше місце. Ці дані також інформують про типи реклами, які ви побачите до та під час відео, а також про продаж брендів, які будуть націлюватися на вас на інших платформах соціальних мереж.

На основі загального обсягу даних, які програми збирають, можна відзначити, що найбезпечнішими у використанні є Skype, Microsoft Teams і Google Classroom, які взагалі не збирають даних своїх користувачів.

Джерела отримання інформації

Останнім часом все більше людей читають новини у Facebook. Серед всіх ресурсів, на які там можна натрапити, найбільше сміття, тобто тих ресурсів, що лише імітують онлайн-медіа. Зазвичай вони публікують новини, не дотримуючись журналістських стандартів, перекручують факти та формулюють сенсаційні заголовки. Поширюють фейки й маніпуляції на різні теми: про коронавірус, війну, дискредитацію окремих осіб тощо.

ТОП інформаційних Facebook-сторінок на які підписані реальні користувачі			
№	Назва	Відсоток	Примітка
Інформаційні сторінки, які не є медіа			
1	BBCcCNN	21,1%	
2	Zvistka - сторінка новин	16,1%	
3	Актуальна Мережа Новин	14,1%	
4	Бджола	14,0%	
5	Новини України та світу	12,5%	
6	Новости Украины-Replyua	11,5%	
7	Рідна Україна	10,9%	
8	Украина в шоке	9,6%	
9	Типова Україна	8,7%	
10	Диалог.UA	8,6%	
11	Колесо событий. Новости Украи	8,4%	
12	Україна	7,7%	
13	UA1.com.ua	7,4%	
14	Begemot	7,2%	
15	Украина Online	7,2%	
Сторінки медіа			
1	РБК-Украина	19,6%	
2	TCH	14,3%	
3	Gazeta.ua	12,8%	
4	24 Канал	11,9%	
5	Радіо Свобода	11,7%	Білий список (ІМІ)
6	hromadske.ua	9,7%	Білий список (ІМІ)
7	RT на русском	9,5%	російське медіа
8	1+1	9,3%	
9	Obozrevatel	8,3%	
10	Хвиля	8,0%	
11	Українська Правда	7,7%	Білий список (ІМІ)
12	Сегодня	7,1%	
13	Телеканал Zik	6,8%	
14	112.ua	6,6%	
15	5 канал	6,6%	

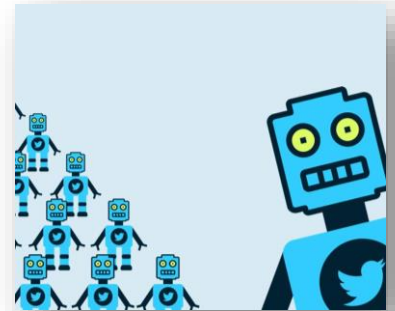
Більше половини ресурсів, з яких українці переважно беруть новинну інформацію – типові ресурси-сміттярки.

Зверніть увагу: лідирує «BBCcCNN – новини України сьогодні». Люди думають, що це переклад реальних матеріалів BBC та CNN. Проте це не так. Цей ресурс публікує мікс фейків, маніпуляцій та правди. А ви, випадково, не підписані на цю сторінку?

Боти

Дуже часто в соцмережах можна натрапити на штучно створені фейкові акаунти - боти, основною метою яких є формування громадської думки.

Боти втручаються в дискусії в коментарях, поширюють та закликають поширювати дезінформацію, формуючи таким чином стадний інстинкт. Роблять вони це в інтересах замовника: бренду, політика, партії тощо. Існують майже у всіх соцмережах, на YouTube, Вікіпедії тощо. Боти зазвичай існують так званими «ботофермами». На них наймають людей як на звичайну роботу з робочим графіком та перервами.

Ботів можна класифікувати за кількома типами:

→ **Звичайний бот:** а сторінці більшість інформації відсутня, фото немає (або його замінює проста картинка). Переважно лайкає та коментує потрібні замовнику дописи.

→ **Бот з біржі:** схожий на попереднього, проте - має фото. Масово репостить інформацію зі сміттяр, яка з'являється в однакові проміжки часу через автоматичну публікацію. Такі боти активно продаються на «біржах». Там же можна замовити будь-які послуги від імені штучних акаунтів: уподобання, поширення, коментарі, підписки на сторінки тощо.

→ **Шаблонні боти:** є декілька фото, репости, заповнена особиста інформація. Вони активніше додаються в друзі, після чого (за алгоритмами Facebook) ви декілька днів будете активно бачити те, що вони поширюють. Це теж спосіб донести потрібну інформацію до вас. За їхньою діяльністю стоїть запрограмований скрипт або реальна людина.

→ **Бот - імітація людини:** нечисельний, проте найскладніший для ідентифікації вид. Їх сторінки добре наповнені та мають власні дописи. В цілому виглядають як акаунти справжніх людей. Зазвичай, це зламані сторінки реальних людей, або ті що «здані в оренду» (і не повернені).

Як використовують ботів

Ботів використовують для формування штучної популярності. Так можна розкрутити сторінку особи або спільноти. Стадний інстинкт спрацює відразу, адже якщо так багато людей довіряють цьому джерелу інформації, то мабуть це правда. Боти активні коментатори, що втягують в суперечку реальних людей. Це не лише штучно робить допис популярнішим, але й показує фейкову підтримку чи осуд певної позиції/людини. Так закладаються підвалини зміни громадської думки.

Як його (бота) розпізнати

Зверніть увагу на власні фотографії - їх немає, або зовсім мало, однотипні, опубліковані в один проміжок часу. Часто їх беруть з соцмереж реальних людей, або просто знаходять в інтернеті.

У ботів переважно відсутні власні дописи, натомість наявні масові репости. Публікації виходять у незвичний для реальних користувачів час, наприклад, глибоко вночі, або дуже зранку.

Особиста інформація в більшості ботів відсутня. Справжніх друзів майже немає, більшість такі ж боти.

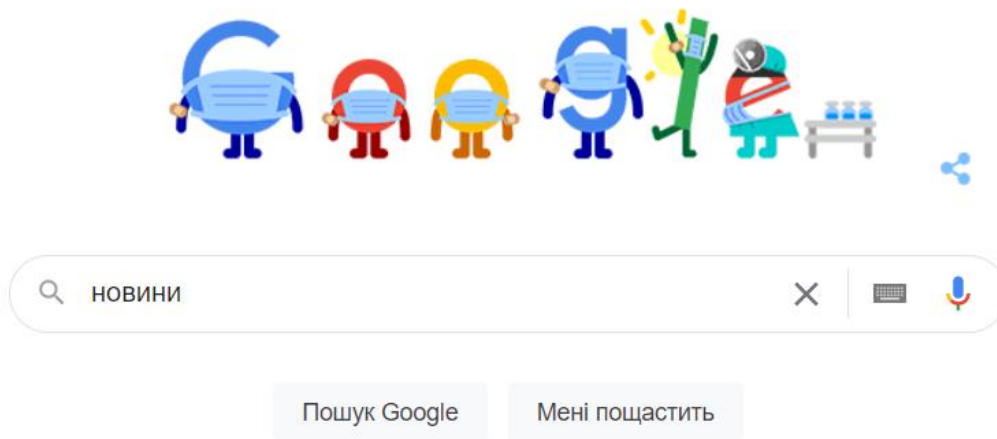
Розгляньте схему «Як все відбувається» :

Споживай інформацію
безпечно

#ЯКНЕСТАТІОВОЧЕМ

Крім соцмереж багато хто споживає результат пошуку Google для новин. Слід пам'ятати, що **на видачу Google впливає:**

- 1) мова, якою ви шукаєте;
- 2) популярність посилань;
- 3) історія вашого пошуку: за запитами, типами ресурсів тощо;
- 4) ваші історії пошуку на YouTube та інших платформах;
- 5) як довго ви читаете ту чи іншу інформацію;
- 6) як глибоко переглядаєте сайт.

Для того, щоб **отримати «незасмічену»** попередніми діями **інформацію:**

- шукайте українською та користуйтеся українським інтерфейсом;
- перевіряйте джерела на коректність – сміттярки чи ні;
- якщо шукаєте новини, то не в Google, а в Білому списку медіа (ЗМІ, що відзначені найвищим рівнем дотримання журналістських стандартів).

Як працює YouTube

Ви обираєте відео, дивитесь його. YouTube аналізує: як довго, чи взаємодіяли з ним. Також він аналізує, що ви шукаєте в інтернеті і на основі цього аналізу підбирає вам нові відеоролики. Це дуже схоже на інтернет-магазин – «з цим товаром найчастіше купують». Звісно, в стрічку потрапляють і відео з каналів, на які ви підписані, проте не всі.

Що можна зробити? Перегляньте, які відео вам зараз рекомендує YouTube. Позначте ті, які не відповідають вашим інтересам. Не слідуйте за рекомендаціями YouTube – обирайте самі.

Новини з Viber

У Viber людина має три канали отримання інформації: особисті, групові чати та спільноти. Кожен з них можна використовувати, щоб поширювати дезінформацію. Коли ми стаємо учасниками інформаційного чату або спільноти, то не можемо на 100% бути впевнені, що серед їхньої аудиторії немає ботів. Віртуальних і реальних людей дуже складно ідентифікувати в цифровому середовищі.

Тому маємо звертати увагу на такі сигнали:

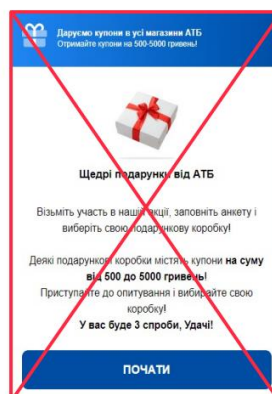
Термінове. Коли ми бачимо інформацію, що є важливою для нашого здоров'я та безпеки, ми емоційно розповсюджуємо її. Заголовки «шок», «швидше», «терміново» притуплюють нашу увагу та дають волю емоціям, і ми переходимо за посиланням чи підписуємося на спільноту.

Інформаційний шум. Щоденні листівки-привітання від знайомих здатні послабити вашу пильність. Можливо такі привітання переслані зі спільноти чи чату з фейками. Вас можуть додати друзі, або ж ви підпишетесь самі не усвідомивши.

Щоб убезпечити себе при роботі з Viber:

- використовуйте його лише як месенджер;
- обмежте можливість додавати себе в спільноти та чати;
- не додавайтесь в незнайомі вам чати;
- ні в якому разі не відкривайте посилання від незнайомих осіб (особливо якщо в заголовку «ТЕРМІНОВО: на вас чекає подарунок»).

Правила споживання інформації безпечно

1. Не довіряйте емоціям. Зупиняйтеся на кілька хвилин щоразу, коли емоції змушують вас поширити інформацію, особливо якщо йдеться про допис у Viber, Facebook та інших соціальних мережах. Під час "зупинки" шукайте підтвердження або спростування інформації, яка викликає у вас сильні емоції.

2. Користуйтеся лише достовірними джерелами. Наприклад, офіційними сайтами урядових організацій, сайтами охорони здоров'я та якісних медіа, які увійшли до "білого списку" (Укрінформ, "Ліга", "Український тиждень", "Українська правда", Радіо Свобода, "Цензор", "Громадське" тощо).

3. Рахуйте факти. Зверніть увагу на кількість конкретних і підтверджених фактів подано в дописі, який ви хочете поширити, а скільки емоцій і суджень.

4. Джерело інформації. Кожен факт повинен мати джерело, яке легко перевірити. "Американські вчені", "працівники Стенфордської лікарні" не можна вважати джерелом, оскільки це узагальнене поняття, яке неможливо ідентифікувати та перевірити. Інформація з посиланням на таке джерело буде фейком.

5. Не довіряйте інформації з емоційним оцінюванням, наприклад "смертельний", "жахливий", "чудовий", "прекрасний" тощо. Такі "прикметники" – це маніпуляція вашою думкою.

6. Не поширюйте емоційну інформацію із соціальних мереж та вайбер-груп. В цих джерелах інформації міститься найбільше фейків.

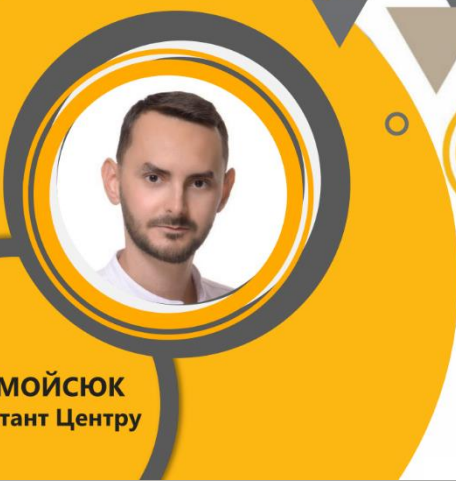
7. Балансуйте. Щоб не вигоріти емоційно і не піддатися паніці, шукайте позитивну інформацію.

Список використаних джерел

1. Інформаційна гігієна. Як розпізнати брехню в соцмережах, в інтернеті та на телебаченні | Prometheus. – Режим доступу:
https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+IH101+2021_T3/about
2. The web's most invasive apps | pCloud. – Режим доступу:
<https://www.pcloud.com/invasive-apps>
3. Як споживати інформацію, щоб уникнути паніки (ІНФОГРА-ФІКА) | Інститут масової інформації. – Режим доступу:
<https://imi.org.ua/advice/yak-spozhyvaty-informatsiyu-shhob-unyknuty-paniky-infografika-i32199>

Центр професійного розвитку
педагогічних працівників
Ужгородської міської ради

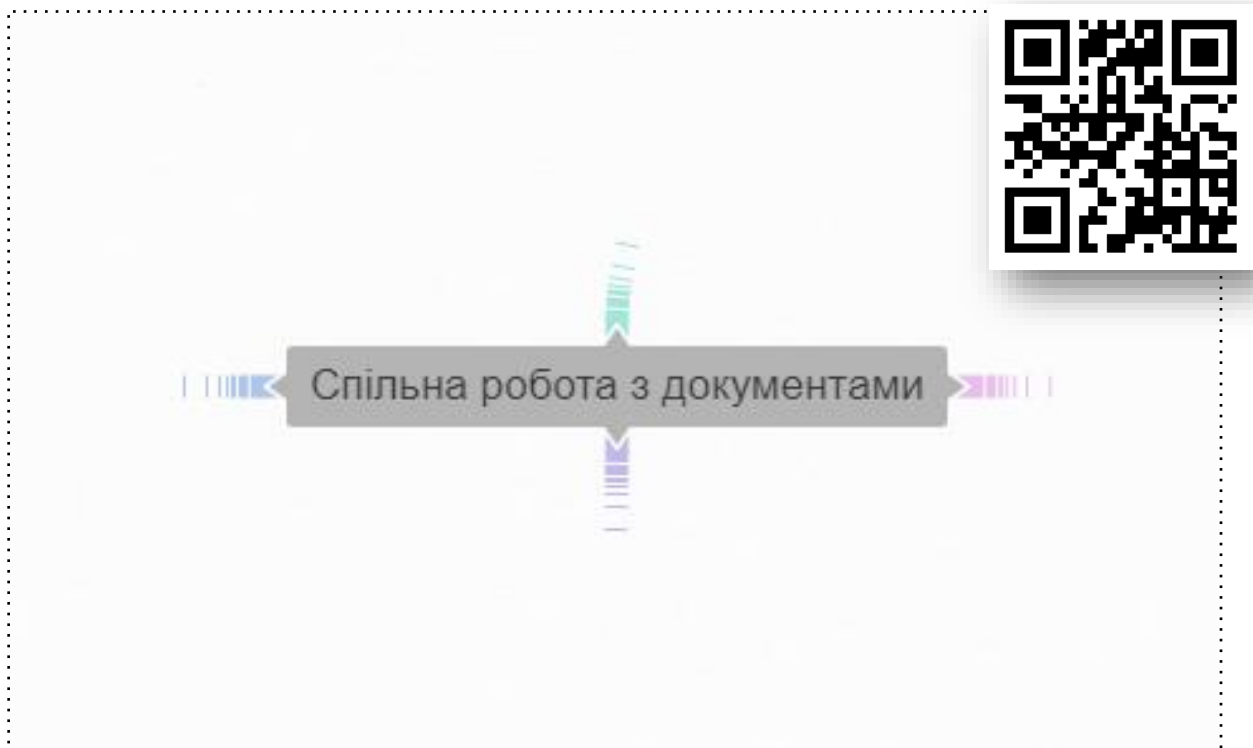
Роман МОЙСЮК
– консультант Центру

Спільна робота з документами

[Дивитися на](#) YouTube

Сьогодні автоматизованих рішеннях, які б дозволяли організувати спільну онлайн роботу з документами з будь-якого місця, є безліч. Дуже важливо знати способи та певні особливості спільної роботи з документами, оскільки це допомагає обрати ті сервіси, які будуть відповідати вашим потребам та зможуть оптимізувати вашу роботу.

Розгляньте онлайн-схему «Спільна робота з документами»:

<https://cutt.ly/k2BSMrL>

Під час спільної роботи з документом документ або колекцію документів разом використовують кілька авторів. Існують різні способи спільної роботи з документами та співавторства в них, серед яких:

- **Напівофіційне співавторство.** Кілька авторів одночасно редагують будь-яку частину документа.

- **Офіційне співавторство.** Кілька авторів одночасно змінюють вміст і зберігають його, коли він готовий для загального використання. Змінення вмісту відбувається контрольовано.
- **Додавання коментарів і рецензування.** Основний автор дозволяє виконати редагування та додати коментарі (наприклад, обговорення), але лише він керує остаточною публікацією документа.
- **Набори документів.** Кільком авторам призначаються окремі документи, а потім публікується один набір головних документів.

До особливостей роботи з онлайн документами можна віднести:

1. Одночасно над документом може працювати до 200 чоловік.
2. Документи зберігаються автоматично кожні 2-3 секунди.
3. Існують обмеження щодо розмірів та форматів файлів, що завантажуються.

Існують наступні середовища для колективної роботи:

- Google - документи, таблиці, групи, календарі, тощо.
- Windows Live - спільна робота з документами.
- Microsoft Office Groove - організація колективної роботи та віртуального офісу.

Часто при спільній роботі використовують системи колективної взаємодії, серед яких:

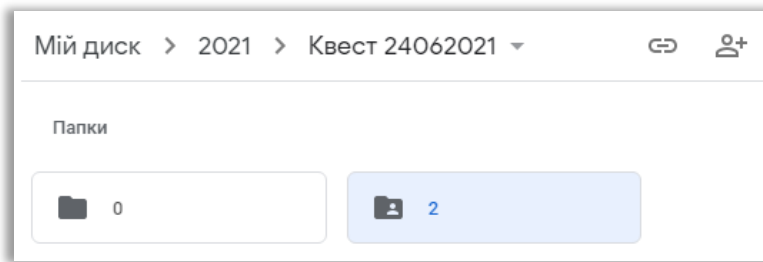
- віртуальний офіс;
- чат;
- електронна пошта;
- служби миттєвого обміну повідомленнями;
- сервіси Веб 2.0.

Як надати доступ до файлів та папок на Google Діску

Поділившись файлами на Google Діску, ви можете вирішувати, що з ними можна робити іншим користувачам: редагувати, коментувати або переглядати.

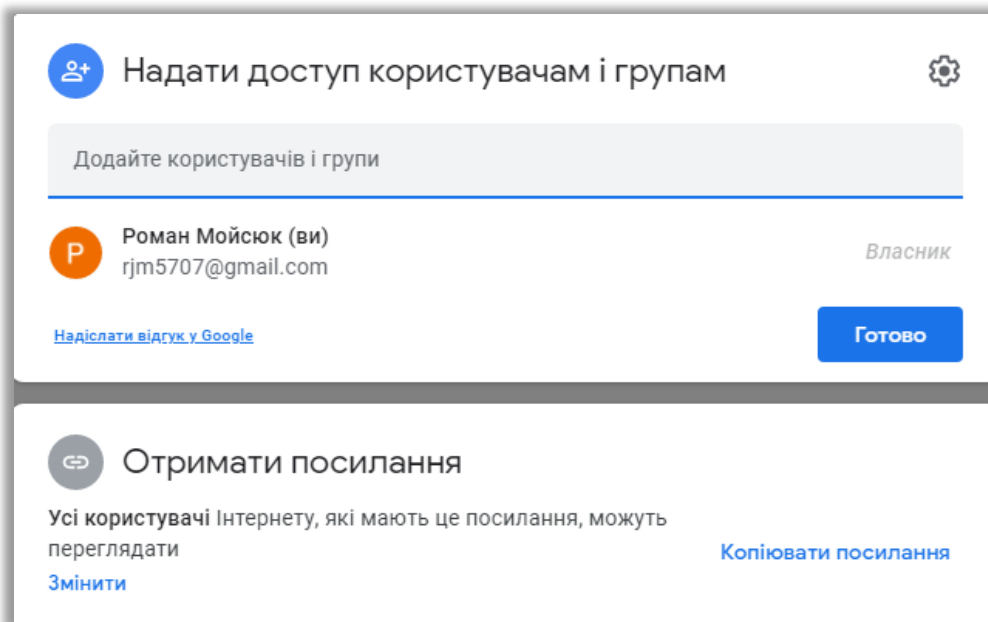
Крок 1. Виберіть об'єкти

Виберіть потрібний файл або кілька файлів, утримуючи Shift . Натисніть "Установки доступу" або "Відкрити доступ". Зверніть увагу, що надаючи доступ на папку, Ви також надаєте той самий доступ і на всі папки та файли, що розміщені в даній папці.

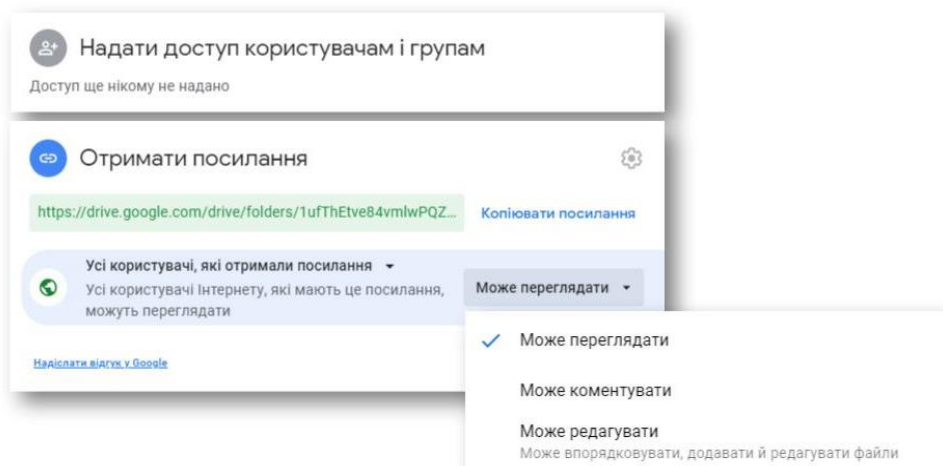

Крок 2. Оберіть аудиторію

- *Доступ окремим користувачам або групам.* Для цього у діалоговому вікні "Надати доступ користувачам та групам" введіть адреси електронної пошти.
- *Доступ за посиланням.*

При налаштуванні доступу ви надасте користувачам певні права.

Читач може відкривати файл, але не має права редагувати його або ділитися з кимось ще.

Коментатор може залишати коментарі та пропонувати зміни, але не має права редагувати файл або ділитися ним із кимось ще.

Редактор може редагувати файл, приймати та відхиляти запропоновані редагування, а також змінювати налаштування доступу.

Скопіюйте посилання та вставте його у лист або опублікуйте в Інтернеті.

Зауважте, коли люди, які не увійшли до облікового запису Google, переглядають файл одночасно з вами, замість їх фото профілю відображаються значки із зображенням різних тварин.

У Google Документах, Таблицях та Презентаціях переглядати, редагувати та коментувати файл можуть до 100 осіб одночасно. Якщо користувачів буде більше, змінювати відкритий файл зможуть лише його власник та деякі редактори.

Якщо ви хочете залучити до роботи понад 100 людей, можна зробити наступне.

Спосіб перший – опублікуйте файл

Щоб багато користувачів могли переглядати файл одночасно, опублікуйте його та створіть посилання для доступу. Ви можете надати права на редагування користувачам, яким потрібно змінювати або коментувати контент.

Зверніть увагу, що опублікований файл видно всім в Інтернеті. Слідкуйте за тим, щоб випадково не надати доступ до особистої чи конфіденційної інформації не тим людям.

Щоб видалити файл з Інтернету, скасуйте його публікацію.

Спосіб другий – створіть сайт на платформі Google

Створивши сайт на платформі Google, ви можете розміщувати на його сторінках документи, таблиці та презентації. Цей варіант є зручним, якщо вам потрібно просто надати інформацію великій кількості користувачів.

Спосіб третій – організуйте збір відгуків за допомогою Google Форм

Якщо вам потрібно зібрати багато даних, створіть форму Google . Відправлені за її допомогою відповіді будуть додаватися до таблиці Google. Надайте доступ до таблиці лише тим, хто оброблятиме відповіді. Якщо потрібно показати відповіді більш ніж 100 користувачам, опублікуйте таблицю та відкрийте доступ до неї за посиланням.

Google Документи

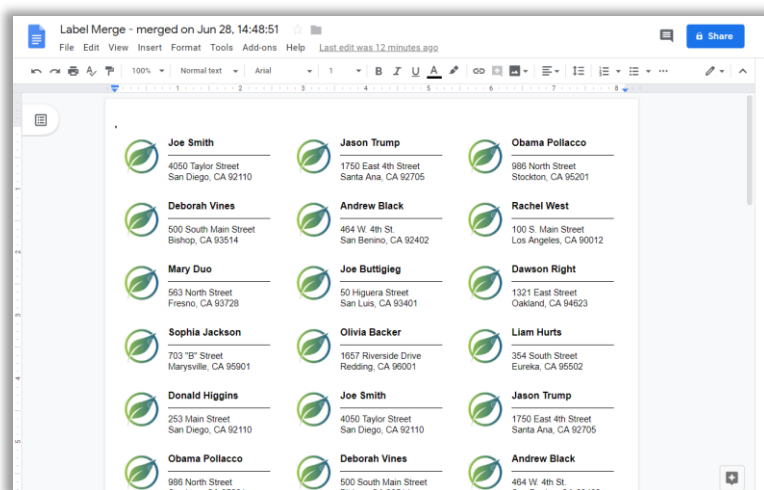
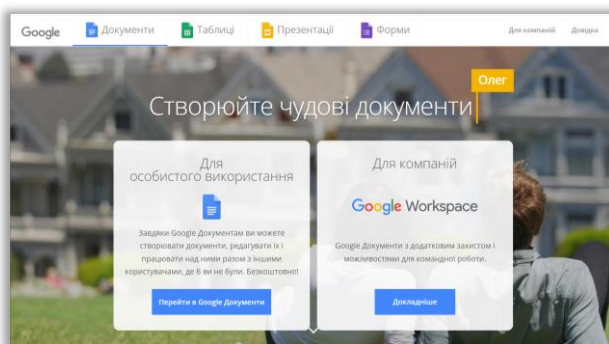
Зупинимось детальніше на **Google документах**, які включають цілий набір інструментів для редагування й оформлення документів. Ви можете

використовувати різні шрифти, додавати посилання, зображення, малюнки й таблиці. Усе майже як в Microsoft Office Word.

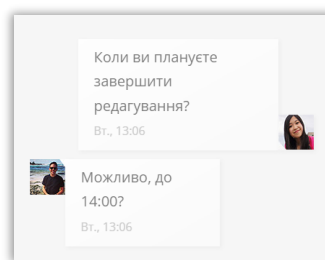
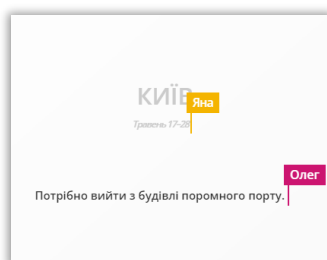
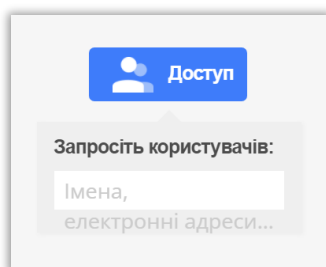
Створюйте, редагуйте та переглядайте документи на будь-якому пристрої – телефоні, планшеті або комп'ютері – і навіть без з'єднання з інтернетом. Для цього достатньо завантажити додаток на смартфон чи планшет.

Великою перевагою Google документів є автоматичне зберігання. Усі зміни відразу зберігаються автоматично. В історії змін можна завжди переглянути попередні версії документа, відсортовані за датою й автором.

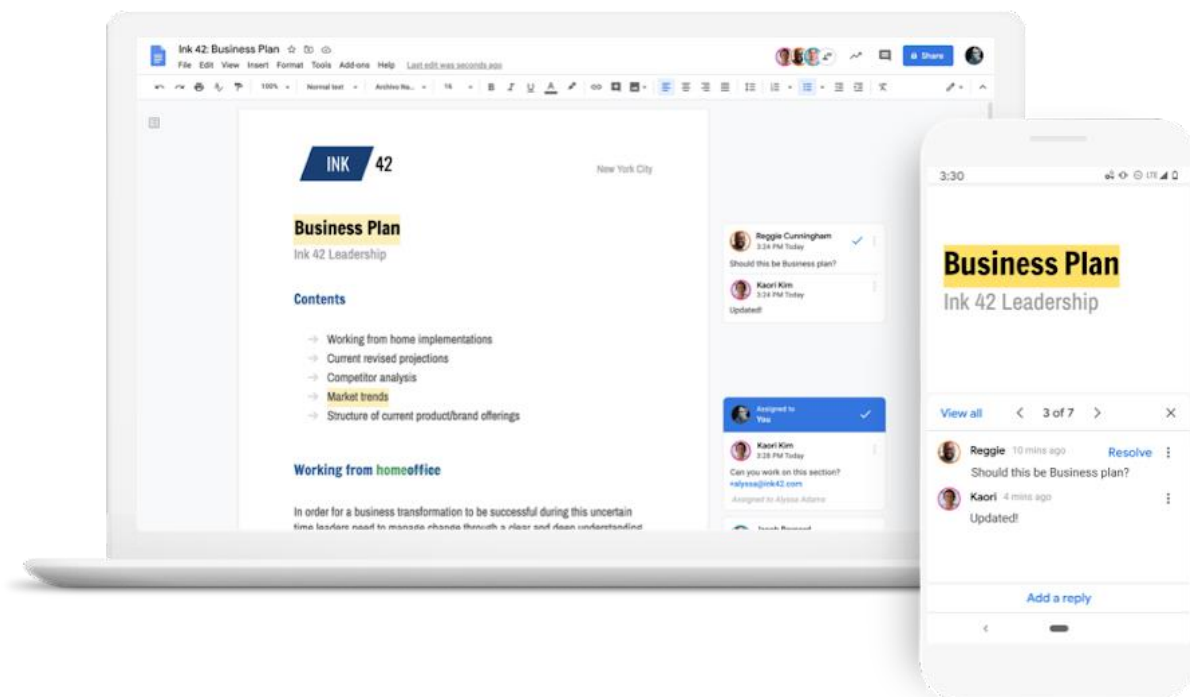
З доповненнями в Документах можна працювати ще результативніше. Наприклад, завдяки завантаженому доповненню можна створювати й друкувати етикетки та ярлики.

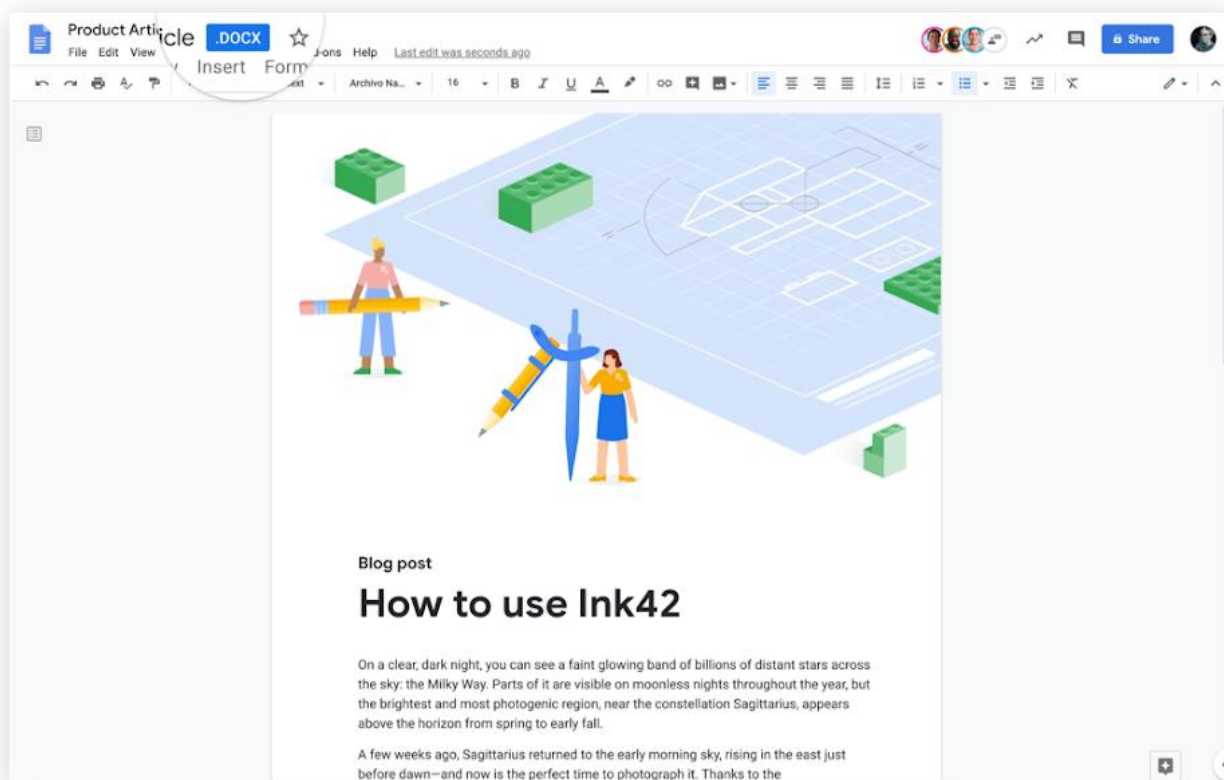
Найбільшою перевагою Google документів є можливість кільком користувачам одночасно працювати над тим самим документом. Створюйте й редагуйте текстові документи разом із колегами просто у веб-переглядачі без спеціальних програм. Зміни, які вносять інші користувачі, можна побачити в режимі реального часу. Також можна спілкуватись у вбудованому чаті та ставити запитання в коментарях.

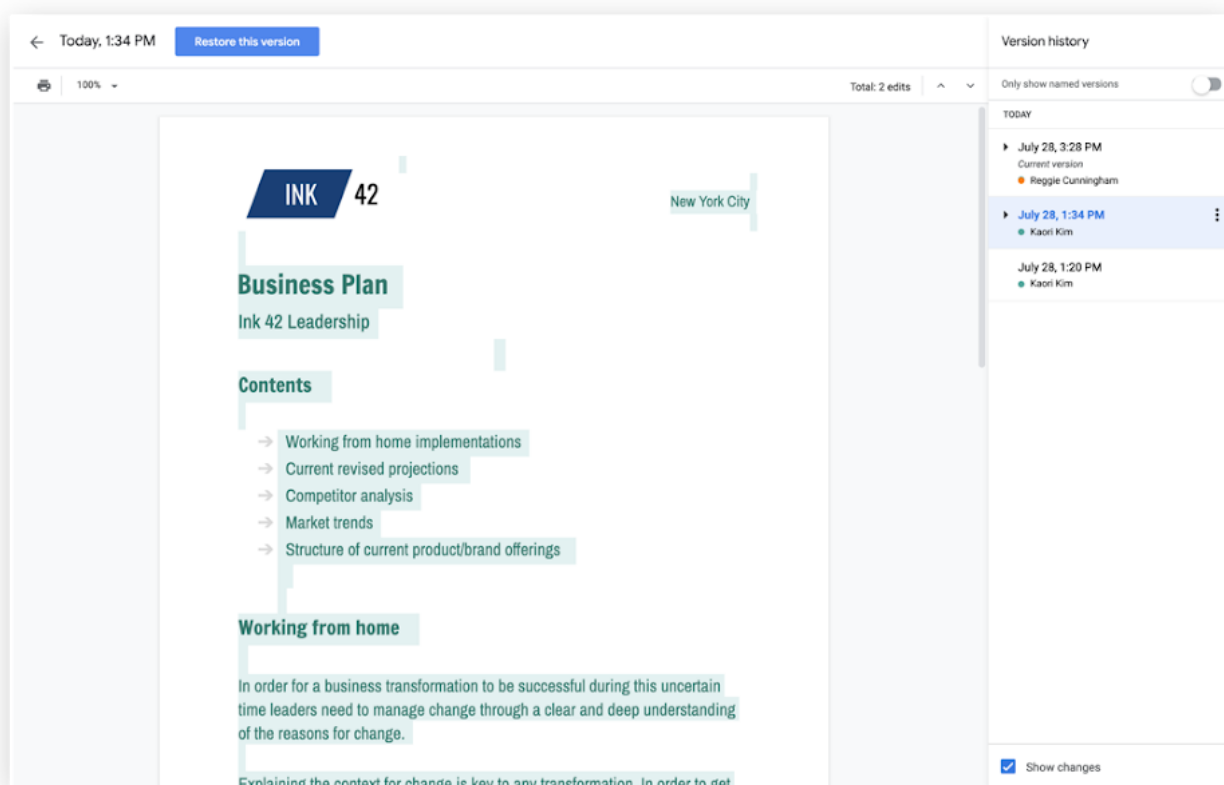
Створювати та редагувати документи, а також ділитися ними можна з таких пристроїв як iPhone або Android. А у веб-переглядачі Chrome для Mac або ПК ви зможете працювати з документами навіть без підключення до Інтернету.

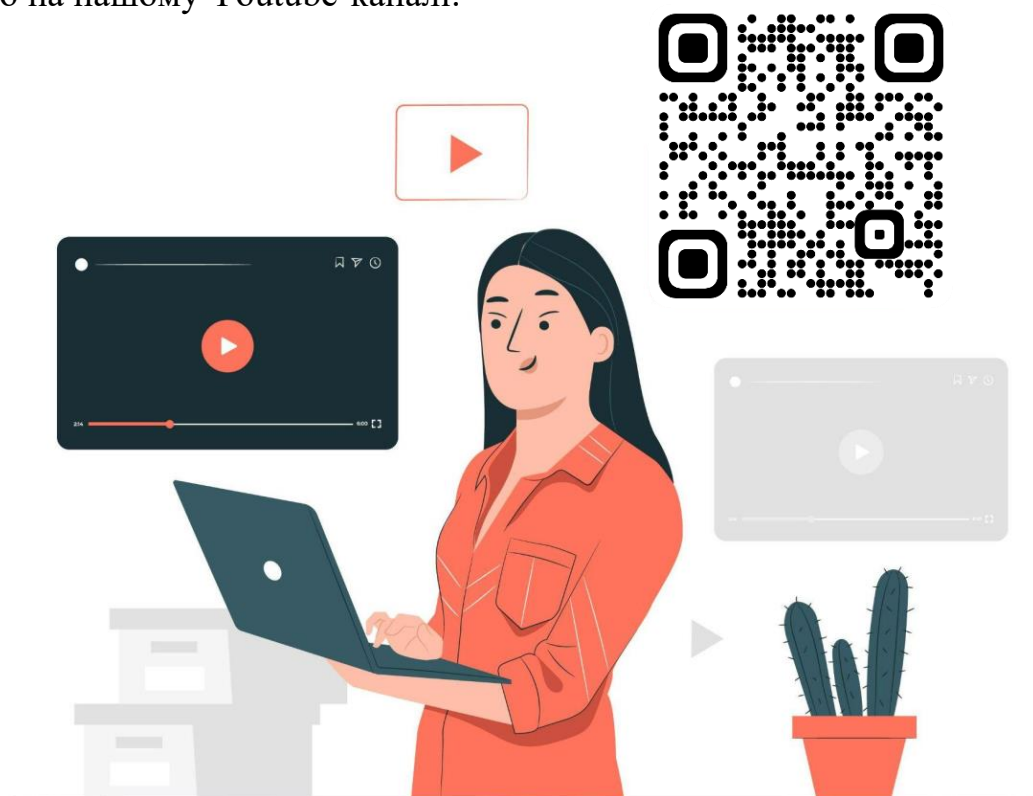
Імпортуйте документи (включно з файлами Microsoft Word і PDF) і відразу ж редагуйте їх, а потім експортуйте результати у інші формати.

Відстежуйте зміни, внесені в документ, і скасовуйте будь-які з них. Попередні версії зберігаються необмежений час і не займають місце на Диску.

Приклад надання доступу та спільної роботи з документами перегляньте у відео на нашому Youtube-каналі:

Дивитися

Список використаних джерел

1. Спільна робота з документами. – Режим доступу:
<https://cutt.ly/t3d7sr8>
2. Спільна онлайн робота та спільне онлайн редагування докуме-нтів: що потрібно знати - DMS Solutions Co. – Режим доступу:
<https://dms-solutions.co/uk/blog-uk/online-document-co-editing/>
3. Share files from Google Drive - Android - Google One Help. – Режим доступу:
<https://support.google.com/googleone/answer/2494822>
4. Google Документи: спільна робота з онлайн-документами. – Режим доступу:
<https://workspace.google.com/intl/uk/products/docs/>

Центр професійного розвитку
педагогічних працівників
Ужгородської міської ради

Роман МОЙСЮК
– консультант Центру

Використання віртуальної дошки при он(оф)лайн навчанні

Онлайн-заняття – це нова реальність. Через постійний розвиток технологій нам з вами доводиться постійно знайомитися з новими онлайн-сервісами та додатками. Безліч «сервісів-помічників» вчителя ви вже знаєте. Серед них інструменти для відеоконференцій, віртуальних екскурсій, онлайн-демонстрації та симуляції, створення тестів, презентацій, вікторин, інтерактивних вправ тощо.

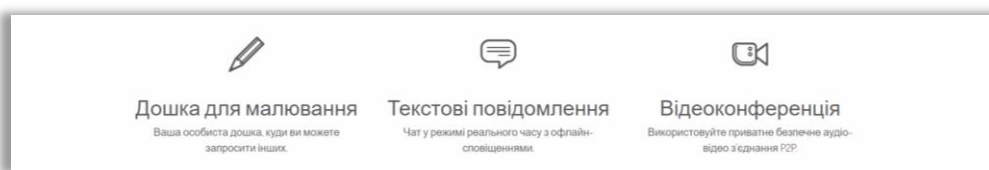
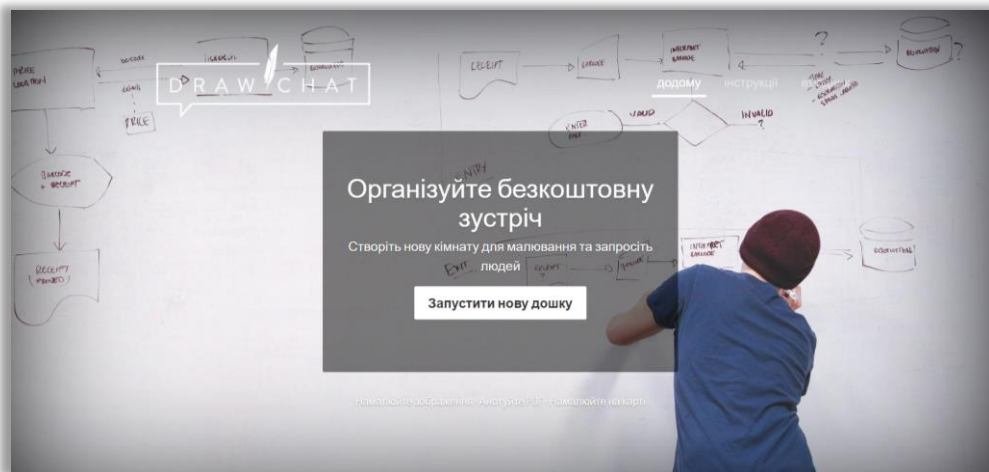
Одним із сервісів, без якого важко уявити онлайн-урок, є віртуальна дошка (онлайн-дошка, електронна дошка). Призначена вона для спільної роботи онлайн і її робота виглядає так: у вас є робочий простір («білий аркуш»), на якому ви можете виконувати різні дії. При цьому одночасно з вами в режимі реального часу цей робочий аркуш і всі зміни на ньому бачать ті, кому ви надали доступ. Схоже це до програми для малювання онлайн, але з багатьма додатковими функціями.

Віртуальні дошки можна використовувати:

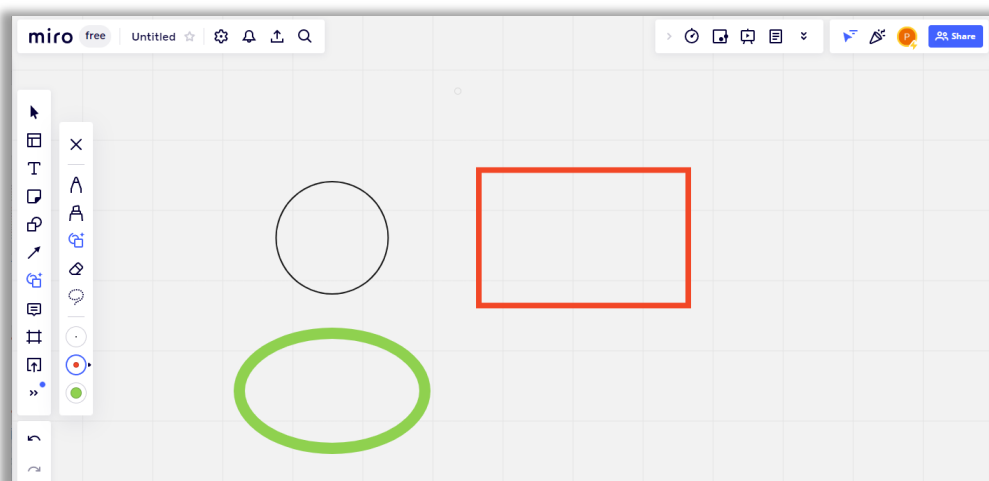
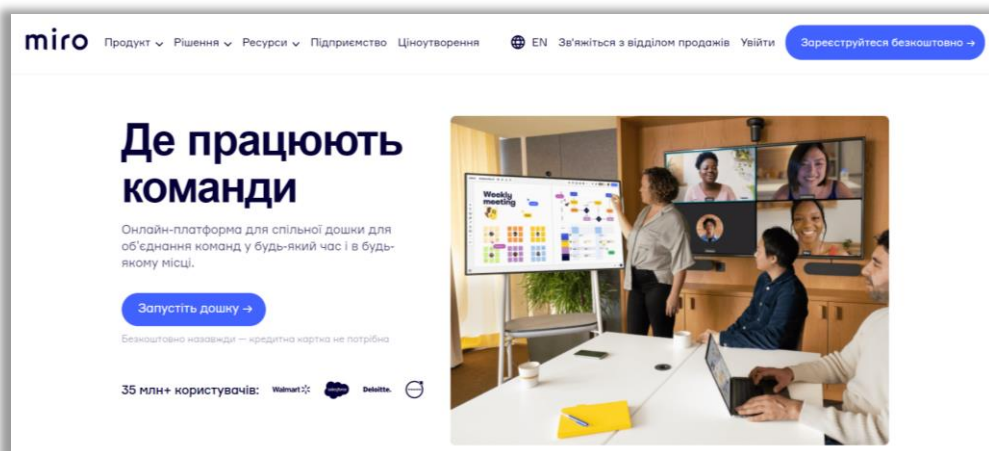
- для малювання;
- для зберігання нотаток;
- для організації спільної роботи;
- для створення інтерактивних плакатів тощо.

Сервіси віртуальних дошок

Draw.Chat (посилання на цю та інші віртуальні дошки дивіться у частині «Порівняння сервісів») – це безкоштовна анонімна онлайн-дошка для малювання. Створити свою чат-кімнату можна без реєстрації. Кожна дошка має унікальну, випадково згенеровану URL-адресу, яку ви можете надіслати іншим людям, щоб почати співпрацю в реальному часі. Це не тільки онлайн дошка для навчання, але і платформа для спілкування (через аудіо- чи відеоконференції).

Онлайн-дошка **Miro** – сервіс, який містить набір шаблонів, що допомагають організувати планування або мозковий штурм. Можна не лише проводити онлайн-уроки, а і створювати план роботи або закріплювати завдання, які потрібно виконати.

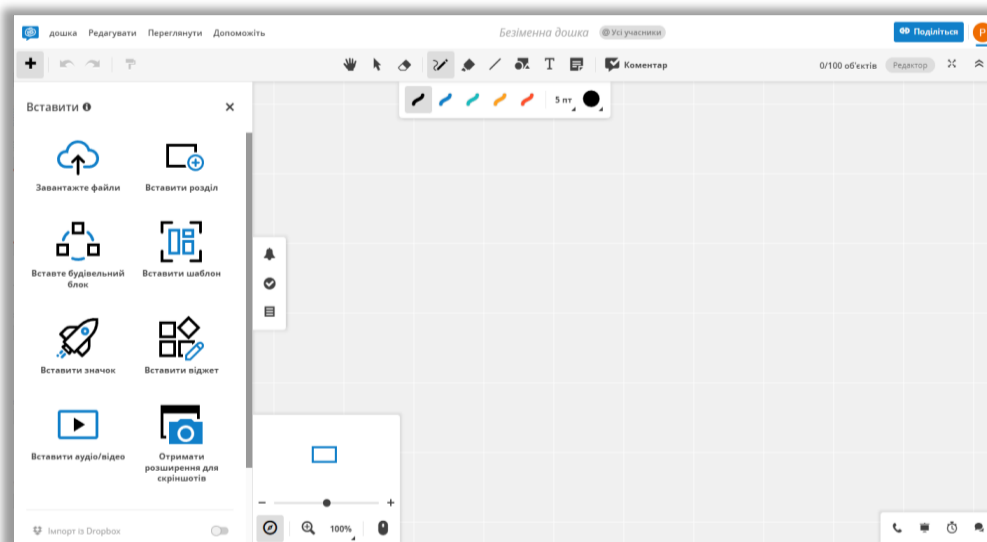
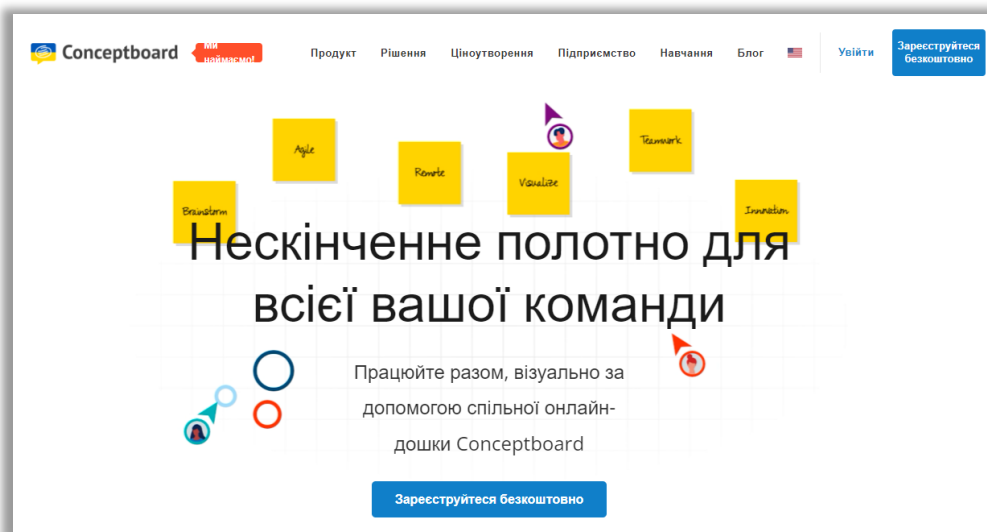

На дошку Miro можна додавати стікери і записувати на них ідеї або коментарі, таким чином стимулюючи спільну роботу і зворотний зв'язок.

Сервіс підтримує Google Диск та має вбудований чат. Для активної роботи з сервісом потрібна реєстрація, безкоштовно доступно лише 3 дошки.

За допомогою **Conceptboard** легко створити віртуальну дошку, яка може бути використана для запису коротких заміток і ідей, якими ви хотіли б поділитися з друзями або колегами. Для початку роботи необхідно зареєструватися.

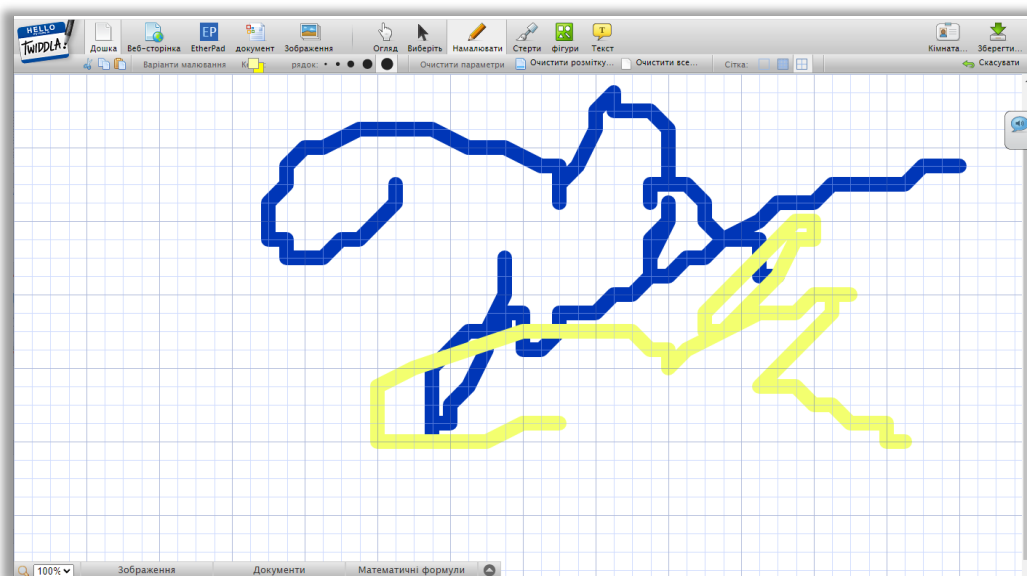
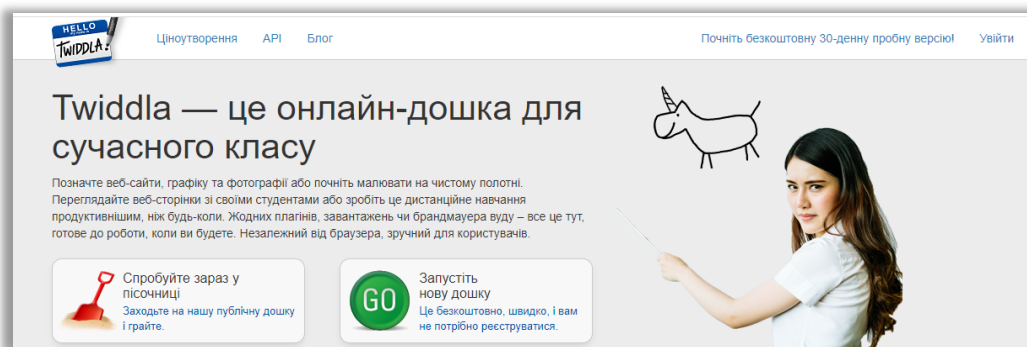
Користувачі можуть додавати зображення і файли на дошку, а інші – «візуально співпрацювати»: малювати, писати, прикріплювати замітки тощо. Також дошку можна захистити від змін за допомогою режиму «тільки для читання».

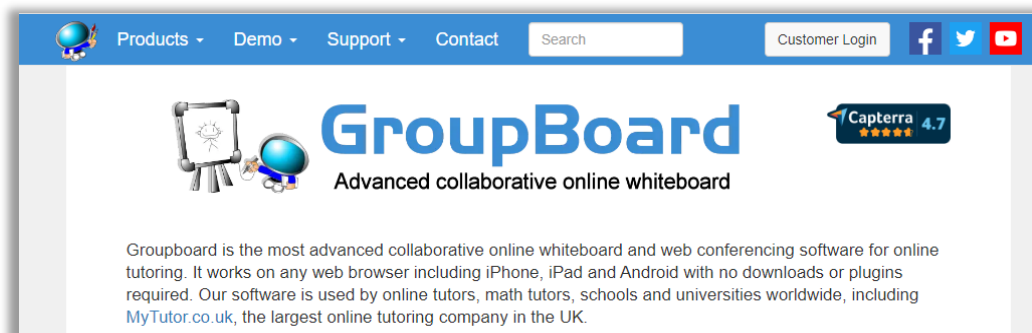
На онлайн дошці **Twiddla** можна розміщувати текст, ілюстрації, математичні формули, вбудовувати документи та спілкуватися за допомогою чату.

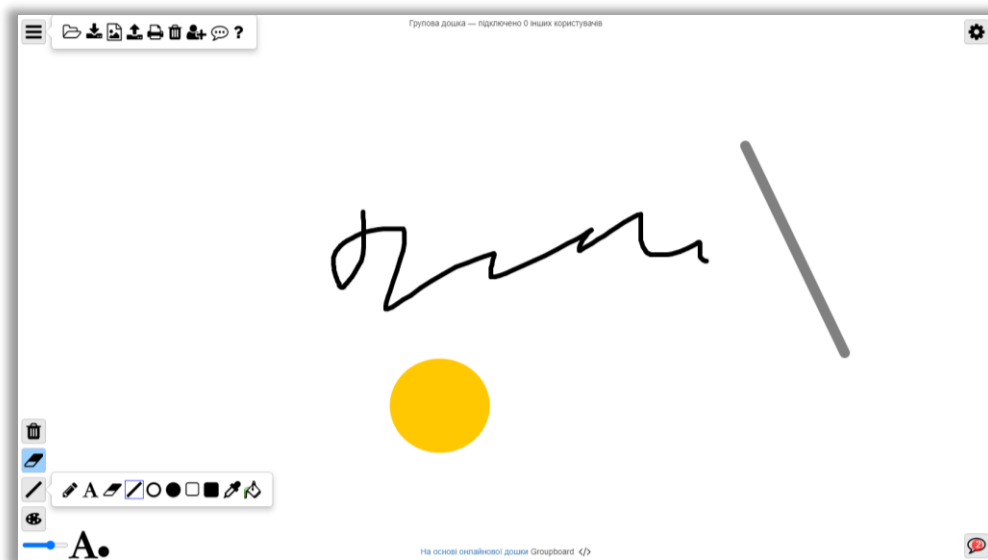
У безкоштовному режимі (без реєстрації) немає можливості завантажувати на дошку декілька об'єктів одночасно та функції збереження створеної дошки.

Також у вас є можливість працювати лише з 10-ма учасниками та протягом 20 хвилин.

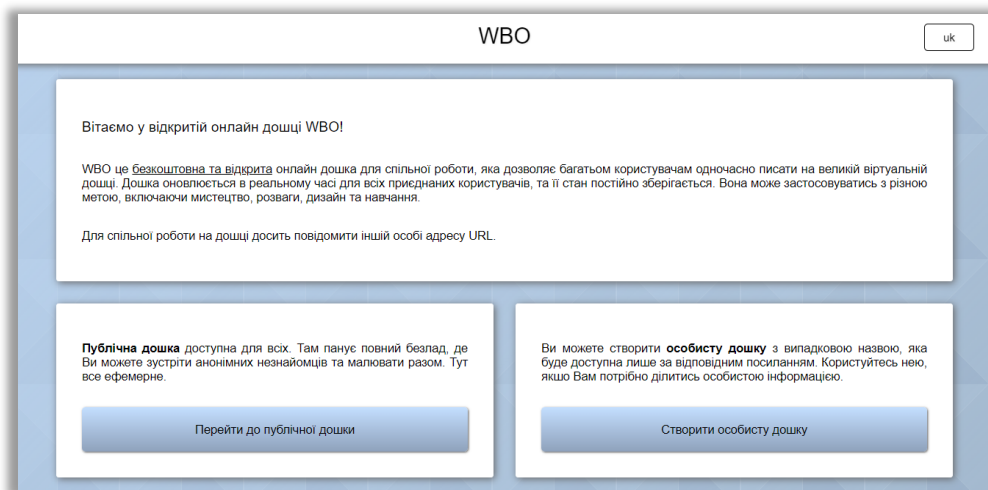

Онлайн-дошка **Groupboard** дозволяє налаштовувати елементи управління адміністратора, тобто налаштувати рівень доступу, заблокувати користувачів або взагалі зробити дошку приватною. Для кожної дошки генерується спеціальний код, який можна вбудувати на ваш сайт для публічного доступу.

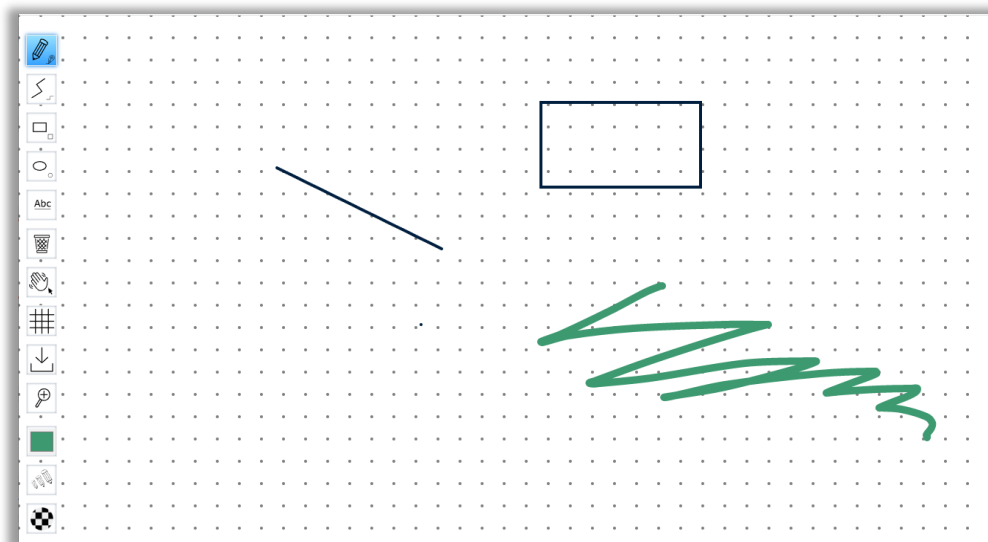

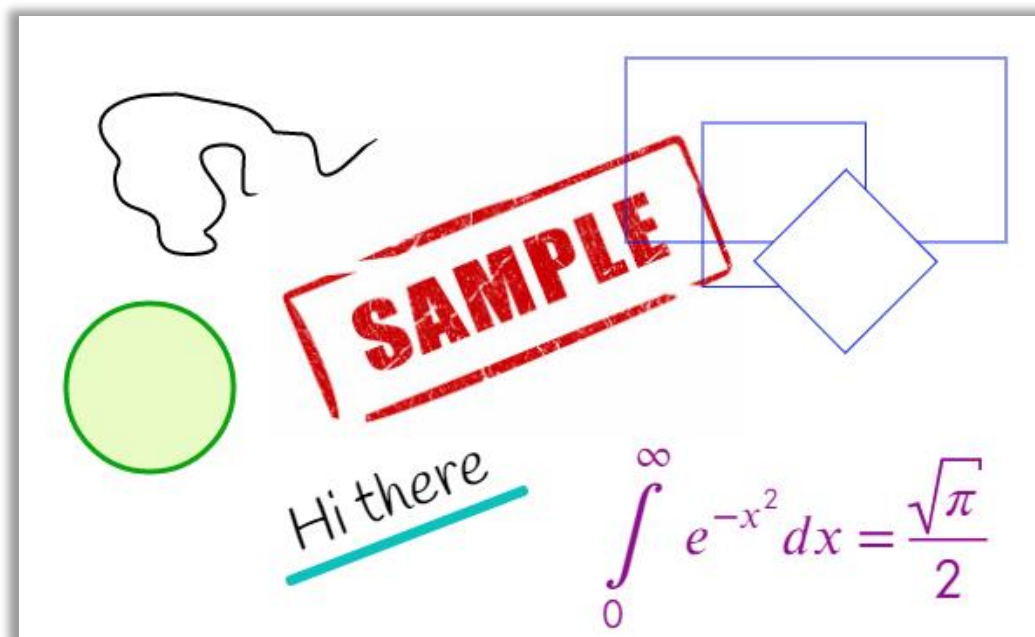
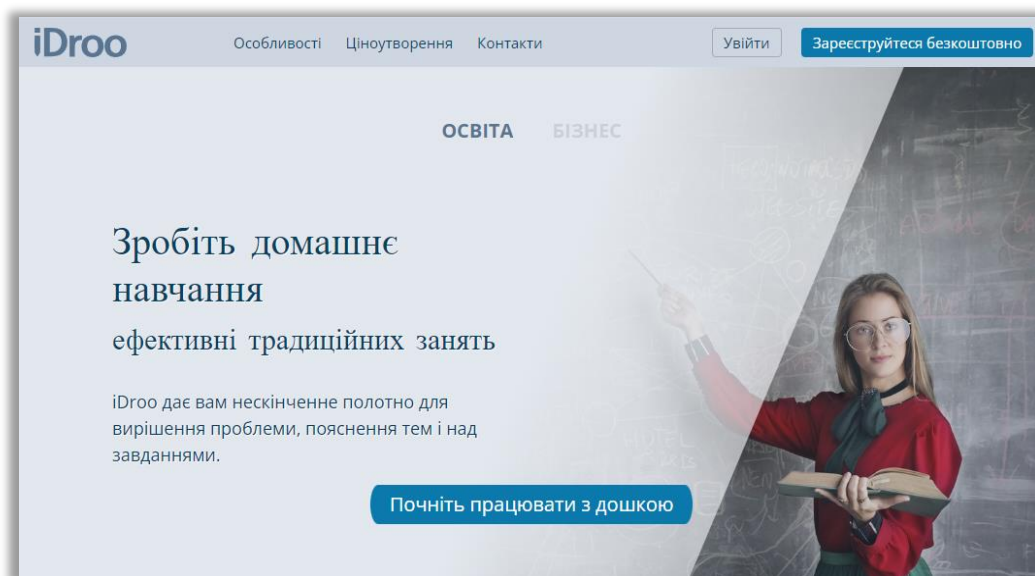
WBO це безкоштовна та відкрита онлайн дошка для спільної роботи, яка дозволяє багатьом користувачам одночасно писати на великій віртуальній дошці.

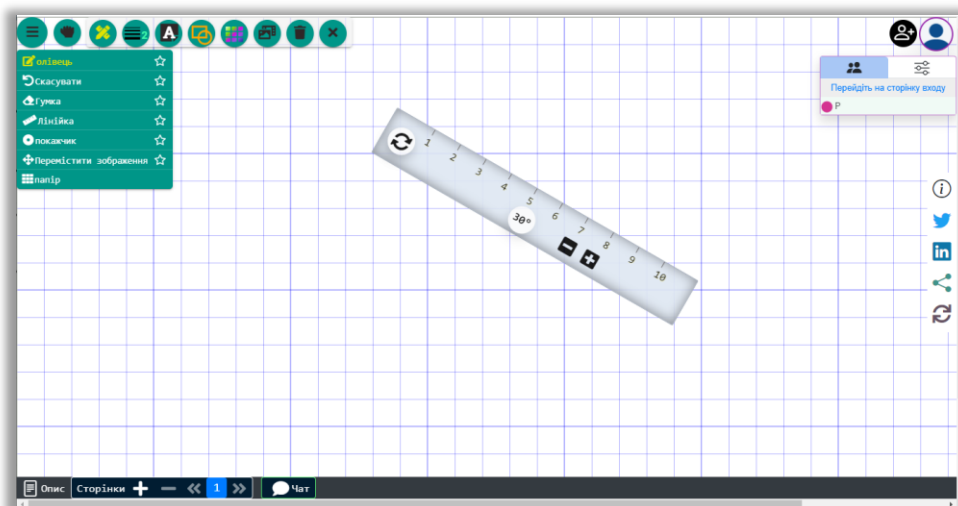
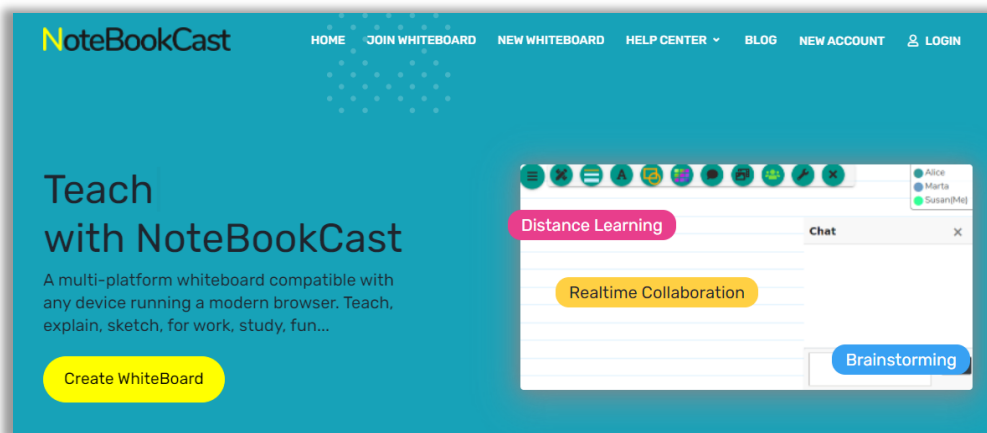
Ви можете створити особисту дошку з випадковою назвою, яка буде доступна лише за відповідним посиланням, або створити особисту дошку з назвою, з власним URL, яка буде доступна всім, хто знає її назву.

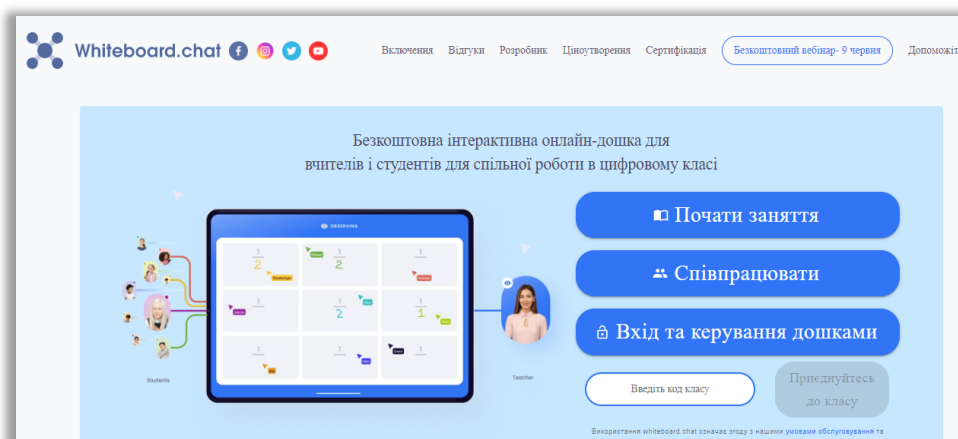
IDroo – інтерактивна онлайн-дошка з інструментами для введення математичних формул і малювання. Також можна писати від руки та малювати лінії, фігури. Розміри дошки нескінченні, одночасно на ній можуть працювати кілька користувачів. В платних версіях є можливість додавати документи і зображення, змінювати фон дошки. Створені дошки можна зберегти в зображення або PDF-файл.

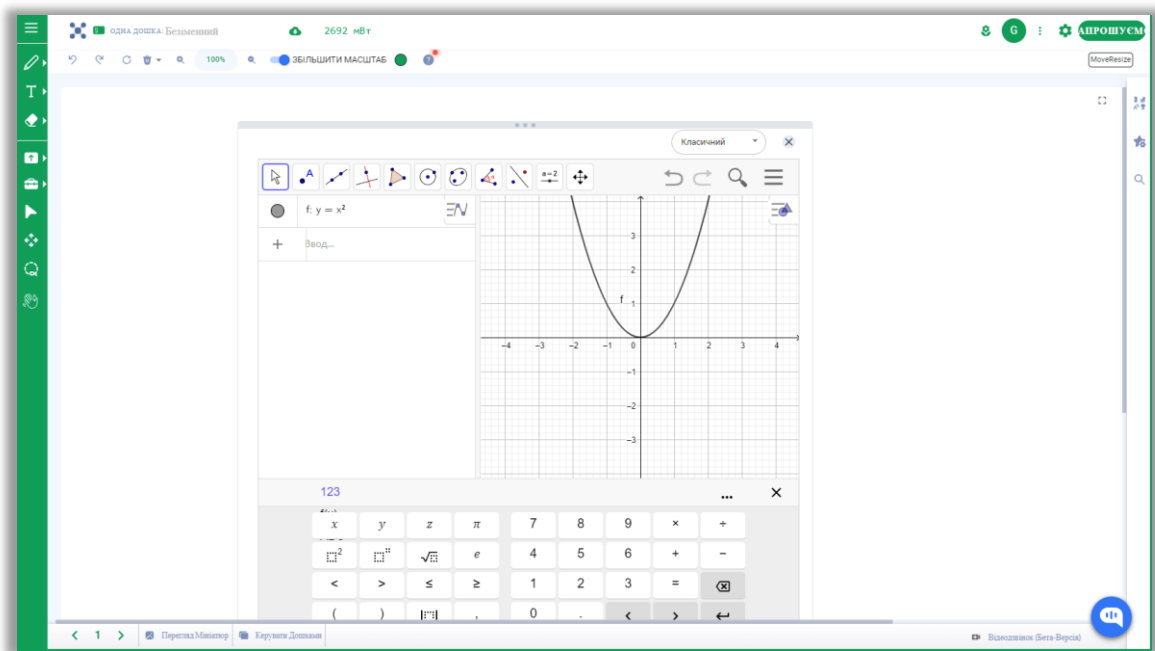

NoteBookCast – простий, зрозумілий і повністю безкоштовний сервіс для ведення онлайн-уроків в режимі реального часу. Тут можна створити шаблони дошок, завантажувати зображення в якості фону на задній план віртуальної онлайн-дошки. Є можливість відключати дію олівця, якщо ви працюєте на планшеті чи комп'ютері з сенсорним екраном. Максимальна кількість учасників лише 20.

Безкоштовний сервіс **Whiteboard Chat** можна використовувати для спільної роботи з учнями. Дошка працює на всіх пристроях – від мобільних до комп'ютерів. Реєструватися не потрібно, проте це дає певні переваги: можливість зберегти дошку, спостерігати за індивідуальними онлайн-дошками учнів тощо.

Порівняння сервісів

Назва	Посилання	Мова	Чи потрібна реєстрація для роботи?	Доступ за посиланням	Кілька сторінок	Збереження в PDF-файл або зображення	Чат	Примітка / варто звернути увагу
Draw. Chat	https://draw.chat/	ENG	-	+	+	+	+	Аудіо-/відеоконференції
Miro	https://miro.com/	ENG	+	+	-	+	+	Розумне малювання
Conceptboard	https://conceptboard.com/	ENG	+	+	-	+	+	Шаблони
Twiddla	https://www.twiddla.com/	ENG	-	+	-	-	+	Прив'язка до сітки, формули в LaTeX
Group board	https://www.groupboard.com/	ENG	-	+	-	+	+	Посилання з адресного рядка
WBO	https://wbo.ophir.dev/	УКР	-	+	-	+	-	Посилання з адресного рядка
IDroo	https://app.idroo.com/	ENG	+	+	-	+	+	Формули
Note Book Cast	https://www.notebookcast.com/	ENG	-	+	+	-	+	Лінійка-транспортир
White board Chat	https://www.eu.whiteboard.chat/	ENG	-	+	+	+	+	Віджети (графічний калькулятор тощо), анімація об'єктів

Підведемо підсумок:

1. Віртуальна дошка це ефективний та практичний інструмент для дистанційного і очного навчання, оскільки він дає змогу представляти матеріал різного типу (зображення, фото, відео чи текст), організовувати групову роботу, проводити «мозковий штурм», узагальнення та систематизацію знань або ж рефлексію.
2. Серед сервісів «віртуальна дошка» ще є багато тих, які тут не були розглянуті.
3. Інтерфейс більшості з них представлено на англійській мові, проте у є можливість використати вбудовану функцію перекладу сторінки в браузері Google Chrome.

Список використаних джерел

1. 6 ресурсів, які працюють як онлайн дошка для вчителя. – Режим доступу: <https://buki.com.ua/news/6-resursiv-yaki-zaminyat-doshku-vchytelya-pid-chas-onlayn-zanyattya/>
2. 12 інтерактивних онлайн-дошок для дистанційного навчання та спільної роботи. – Режим доступу: <https://osvitanova.com.ua/posts/4181-12-interaktyvnykh-onlain-doshok-dlia-dystantsiinoho-navchannia-ta-spilnoi-roboty>

[Дивитися на](#) **YouTube**

Програми пакету Microsoft Office Word та Excel мають широке застосування в повсякденному житті завдяки своїм можливостям роботи з документами. Крім набору тексту та створення електронної таблиці, ці програми мають безліч цікавих інструментів, які полегшують роботу з документами.

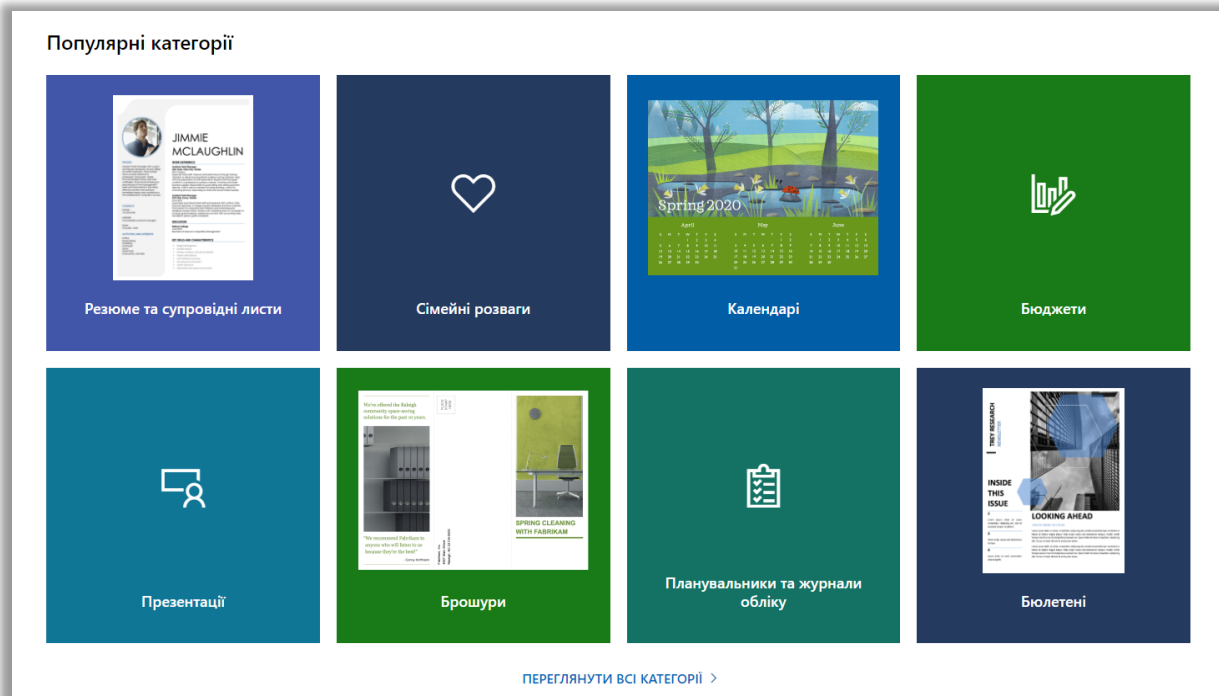
Шаблони Microsoft

Корпорація **Microsoft** пропонує широкий вибір платних або безкоштовних шаблонів Office для щоденного використання. Перегляньте безкоштовні шаблони Word для різноманітних форматованих документів. Проводите якийсь захід? Скористайтеся шаблонами листівок або запрошень. Відзначте тих, хто

робить щось хороше, роздрукувавши картку подяки.

Шаблони Excel спрощують керування даними та інформацією. Управляйте витратами за допомогою шаблонів Excel для бюджетування, скористайтесь ними, щоб створити графік прибирань удома або організувати свою наступну відпустку.

Огляньте велику колекцію шаблонів, розроблених для кожної події чи ситуації. Вам не потрібно бути професійним дизайнером. Шаблони Microsoft допоможуть вам досліджувати, налаштовувати та створювати більше.

[Microsoft Office templates](#)

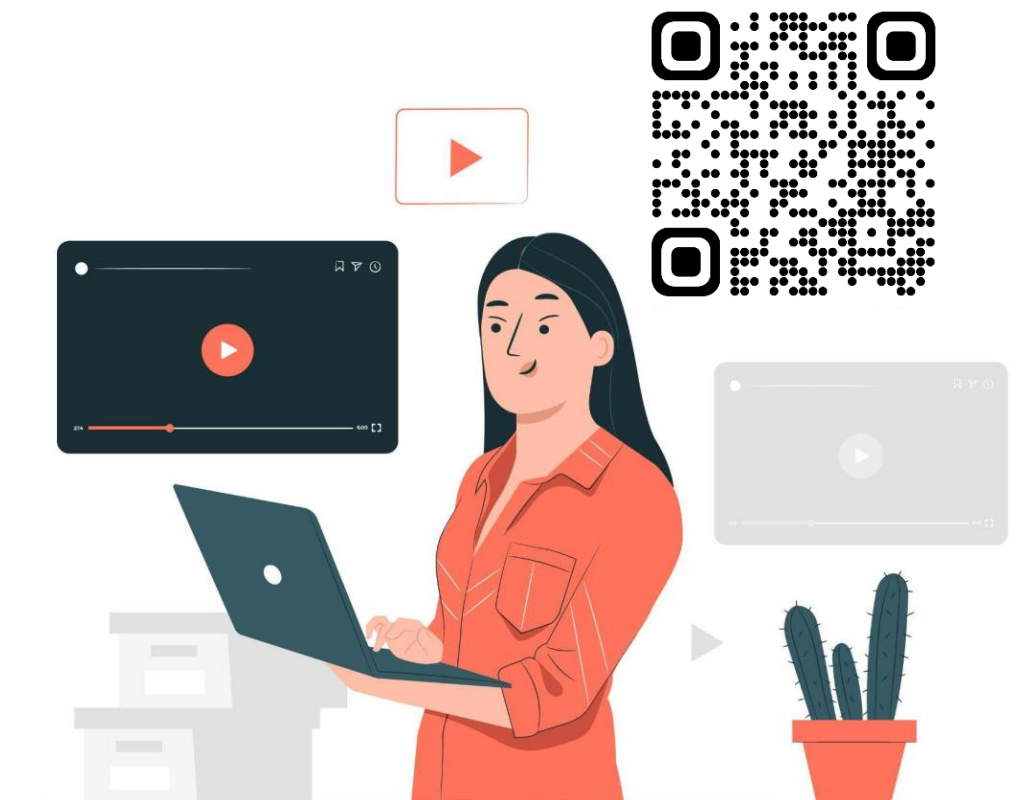
Буфер обміну

Це проміжне сховище даних, що призначається для переносу або копіювання між програмами або частинами однієї програми. Для роботи з буфером обміну часто використовують клавіатурні скорочення (гарячі клавіші).

Способи виконання операцій з використанням Буфера обміну

Спосіб виконання	Операції		
	Вирізати	Копіювати	Вставити
Кнопки на Стрічці в групі Буфер обміну			
Сполучення клавіш клавіатури	Ctrl + X	Ctrl + C	Ctrl + V
Команди контекстного меню	Вирізати	Копіювати	Вставити

Приклад роботи з Word та Excel перегляньте у відео на нашому Youtube-каналі:

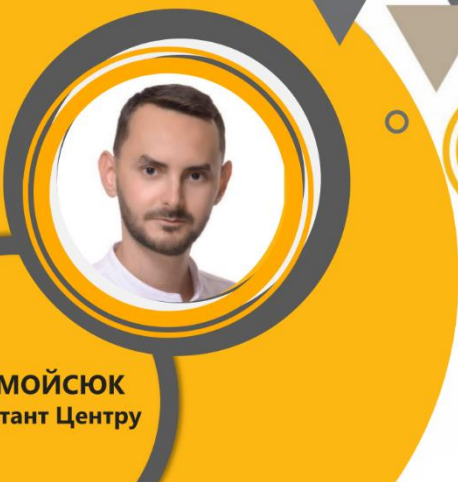
[Дивитися](#)

Список використаних джерел

1. Шаблони Microsoft Office. – Режим доступу:
<https://templates.office.com/>
2. Буфер обміну – Вікіпедія. – Режим доступу:
<https://uk.wikipedia.org/w/index.php?curid=602375>

Центр професійного розвитку
педагогічних працівників
Ужгородської міської ради

Роман МОЙСЮК
– консультант Центру

Персональний блог – ефективний освітній інструмент сучасного вчителя

[Дивитися на](#) YouTube

*«Ми самі повинні стати тими змінами,
які хочемо побачити у світі»*

Магатма Ганді

Сьогодні інтернет-сервіси стали надійними помічниками вчителя, відкриваючи багато можливостей для урізноманітнення навчально-виховного процесу.

Ми повинні навчити учнів вчитись самостійно, але і вчителю потрібно вчитись, підвищувати свою кваліфікацію. Сучасний вчитель, який хоче, щоб його не тільки слухали але і чули (розуміли), повинен навчати своїх учнів, використовуючи знайоме та комфортне для них середовище – **цифрове**.

Це вимагає від вчителя іти в ногу з часом, оволодівати новими ІТ-ресурсами, до яких сміливо можна віднести **блог**, тобто веб-сайт, основним вмістом якого є записи, що регулярно додаються та можуть містити текст, зображення, об'єкти мультимедіа тощо.

Освітній блог може бути потужним робочим інструментом вчителя, давати унікальну можливість для спілкування та взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Причини вести блог

З появою соцмереж виникає питання «чи потрібен окремий блог»? Адже є можливість вести його в Instagram чи у Facebook. Треба розуміти, що блог – це не репости з інших акаунтів мемів та мотиваційних листівок. Блог - це унікальний авторський контент, в якому ви відтворюєте особисті думки, який подаєте у притаманній тільки вам манері.

Причин вести свій блог є багато:

- ✓ Блог – портфоліо, візитна картка вчителя. Тут можна розповісти про себе, про свої досягнення та досвід, поділитися чимось цікавим.
- ✓ Блог – ефективний освітній інструмент педагога. Він мотивує бути сучасним, активно користуватися новими технологіями, використовувати можливості дистанційного навчання 24/7.
- ✓ Блог – зручний майданчик для розміщення, зберігання та систематизації власних матеріалів. Зберігати дані можна у будь-яких цифрових форматах – текст, фото, відео, презентації, вбудовані сторінки сайтів, інтерактивні вправи тощо.
- ✓ Блог – це місце, де ви можете вести розмову з власними учнями, публікувати актуальну інформацію, домашні завдання, тести.
- ✓ Блог – відмінне місце спілкування з колегами – обмін досвідом, підвищення свого статусу у професійній спільноті, підтримка іміджу сучасного педагога.
- ✓ Наявність персонального блогу – важливий момент, який обов’язково враховується на атестації та в педагогічних конкурсах.

Види блогів:

- блог-портфоліо
- lifestyle-блог
- блог-цитатник
- рекламний ресурс
- платформа для спілкування
- для роботи з учнями

Особливості блогу:

- Зворотний порядок записів – нові записи публікуються зверху.
- Блог передбачає розміщення коментарів і запитань читачів.
- Блог за структурою нагадує нескінченну стрічку як в соцмережах, однак кожне повідомлення, опубліковане всередині блогу, має свою унікальну адресу.

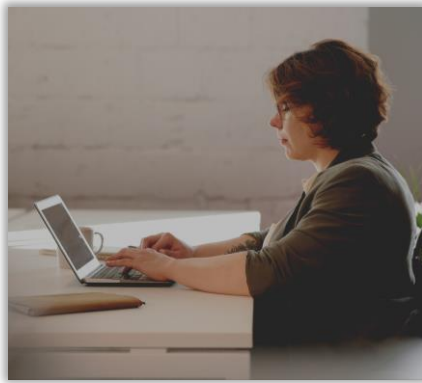
Блог як навчальний майданчик

У блозі наявний автор, тобто особа, яка виступає викладачем і таким чином здатна організовувати процес навчання належним чином. Також у блозі наявний зворотний зв’язок між учасниками навчання.

Тут можливо легко візуалізувати навчальні матеріали. Наприклад, додати готові файли та приклади створених проєктів, розмістити покроковий процес створення інформаційного продукту, а також доповнити його звуковими файлами та навіть відео.

Блог як нове хобі

Коли ви пишете – ви **рефлексуєте**. За день вчитель переживає багато яскравих моментів та емоцій, і записавши їх, він/вона зможе краще побачити, що варто змінити, зробити по-іншому, або ж навпаки насолодитись спогадами, ще й поділитись приємністю з іншими.

Пишучи блог, ви отримуєте **зворотний зв'язок** у вигляді коментарів чи лайків від своїх колег, батьків учнів, друзів. Коли ви бачите, що коментарі позитивні, а популярність вашого блогу росте – у вас з'являється азарт писати ще і ще.

Ви даєте волю своїй **креативності**. Вам ніхто не каже, як правильно це робити і про що писати. За відсутності рамок, ми даємо нашим ідеям можливість стати реальністю.

Коли ви викладаєте свої **думки** на папері чи бачите на екрані пристрою, за яким працюєте, вони **стають чіткими**. Що частіше ви пишете, то з кожним разом ваша думка буде більш чітка і структурована. Так ми формуємо свій власний стиль.

Якщо ви вже ведете свій професійний блог, то у вас, як у вчителя, **зростає кількість слухачів**, які тепер є вашими читачами. Про ваші ідеї можуть знати не лише учні і колеги зі школи, а й колеги з різних куточків України чи світу.

Як почати вести блог (стратегія)

Виберіть тематику вашого блогу. Для цього сфокусуйтеся на тому, що вас найбільше цікавить і що може бути дійсно корисним для ваших колег чи учнів.

Розміщуйте матеріали регулярно. Це не означає, що ви маєте писати щодня, проте якщо читач вашого блогу буде знати, що кожного вівторка у вашому блозі з'являється цікава стаття, то велика ймовірність, що він заїде знову і поцікавиться, що там.

Пишіть власні матеріали та думки. З одного боку легше когось цитувати чи, до прикладу, зробити добірку вже готових матеріалів, але «оригінальний матеріал» набагато популярніший.

Не забувайте про права власності і ліцензію до взятих з інтернету матеріалів. Зазвичай на розповсюдження авторських фото, відео, статей діє заборона. Читайте умови ліцензії на сайті, з якого ви берете той чи інший матеріал.

Анонуйте про свій блог у соціальних мережах. Пишіть коротенькі повідомлення у Facebook про те, що на вашому блозі є нова стаття. Але не вставляйте в допис просто посилання на блог, а обов'язково пишіть якийсь меседж та закликайте до дискусії.

Дбайте про вигляд вашого блогу. Більше половини світового населення сприймають інформацію за допомогою органів зору, тобто візуально. Тому якщо ваш блог гарно виглядає, то він привертатиме більше уваги, навіть тих, хто не цікавиться вашою тематикою, а просто зайшов глянути на красу, яку ви створили.

Платформи для створення блогу

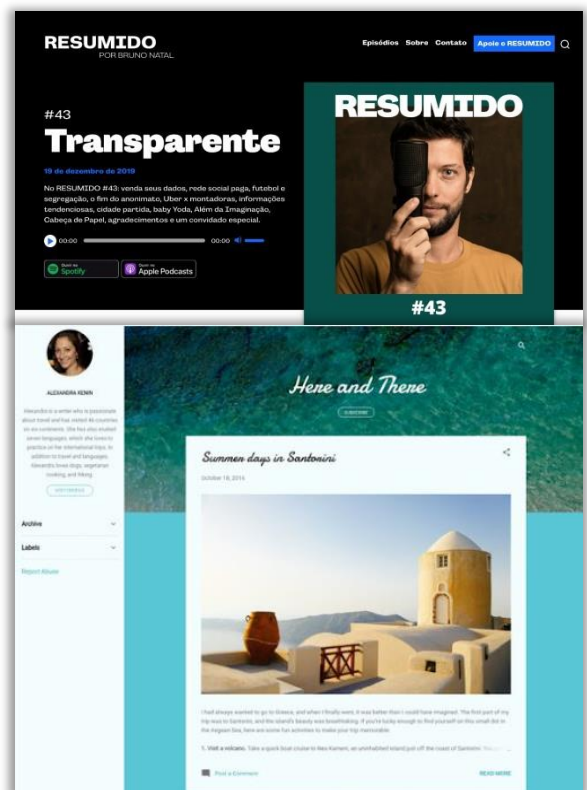
WordPress (WordPress.com) – мабуть, самий багатий за можливостями сервіс для створення блогу. Безкоштовна версія включає в себе безліч функцій, лічильники трафіку, фільтри проти спаму, теми оформлення і ін.

Швидко та легко створити свій блог можна на платформі **Blogger** (Blogger.com) від Google. Він має низку переваг:

- **Безкоштовний.** Ви можете зробити понад 100 блогів зі свого акаунту.
- **Ви можете самостійно регулювати рекламу та коментарі.**
- **Має великий вибір шаблонів** та кольорових гам для оформлення блогу, а також прості й широкі можливості наповнення. Можна наповнювати свій блог текстовою інформацією, графіками, презентаціями, відеофайлами, аудіофайлами, опитувальниками тощо.

План діяльності платформи

Якщо ви твердо вирішили створити власний інтернет-ресурс, то після того як визначились із платформою, час спланувати діяльність платформи.

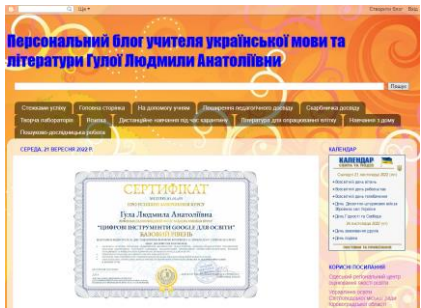
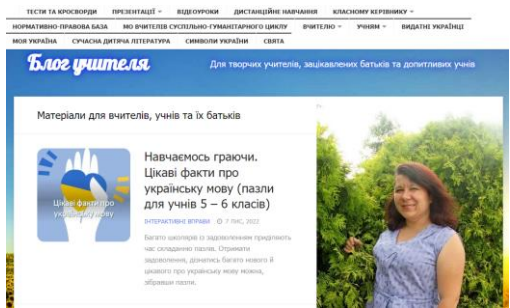

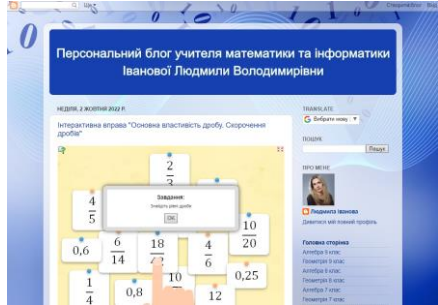
- Визначте **мету запуску** та ведення платформи.
- Оберіть, яку саме **інформацію** хочете доносити своїм читачам.
- Зрозумійте та відчуйте **цільову аудиторію** платформи. Потрібно врахувати потенційного читача блогу, його вікові та психологічні особливості.
- Враховуйте **специфіку предмета**.
- Продумайте наперед **контент-план**. Чим буде наповнюватися платформа? В які дні?

Пам'ятайте, для підтримки блогу потрібні:

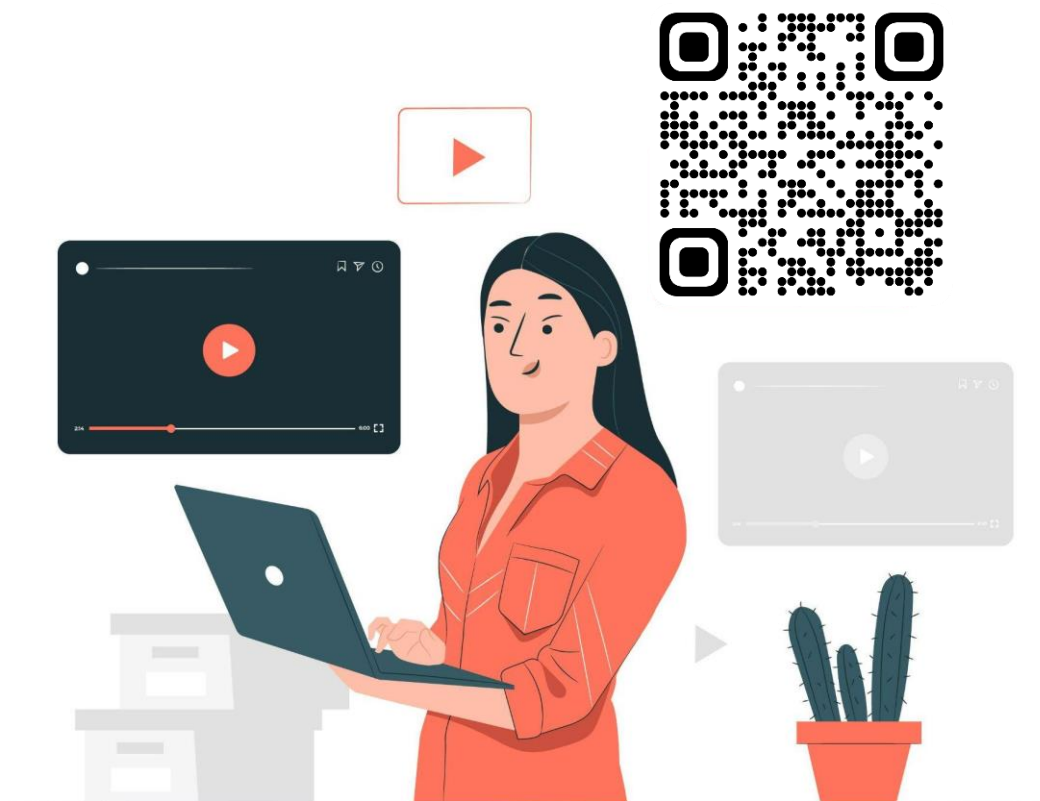
- цікавий та корисний контент;
- налагоджена ефективна комунікація;
- чергування теоретичного матеріалу та практичного досвіду;
- наявність посилань на споріднене джерело.

Якщо ви ще не передумали створити блог, то розпочніть роботу з перегляду блогів колег, які можна знайти у мережі Інтернет:

<u>Персональний блог учителя української мови та літератури Гулої Людмили Анатоліївни</u>	<u>Блог учителя</u>

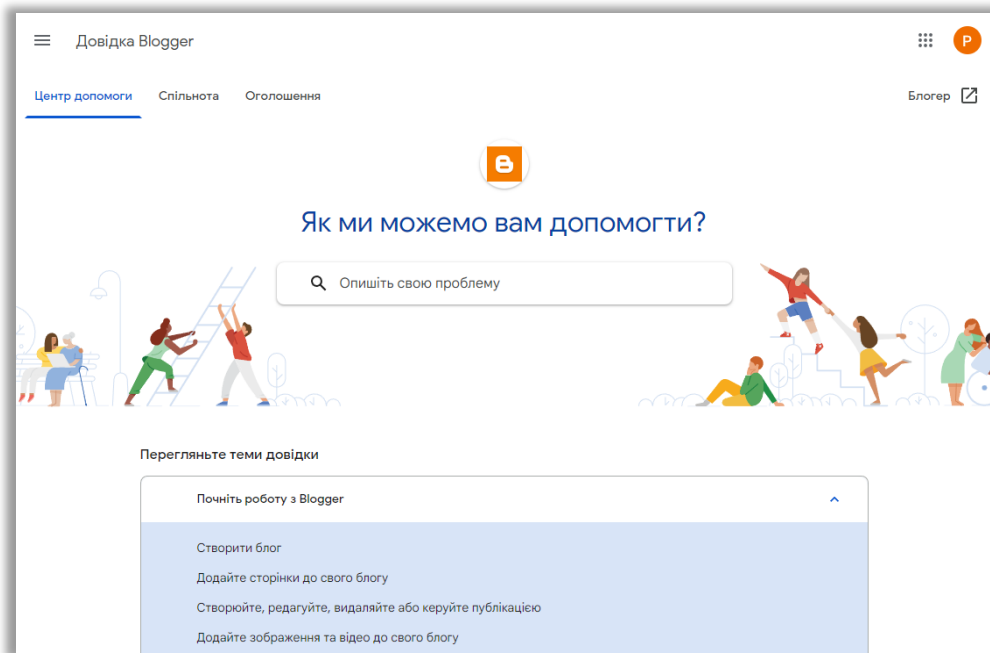
<u>Персональний блог учителя зарубіжної літератури Тригубенко Олени Миколаївни</u>	<u>Персональний блог учителя математики та інформатики Іванової Людмили Володимирівни</u>

Приклад створення блогу за допомогою сервісу Blogger перегляньте у відео на нашому Youtube-каналі:

[Дивитися](#)

При потребі користуйтеся *Довідкою Blogger*:

Blogger Help

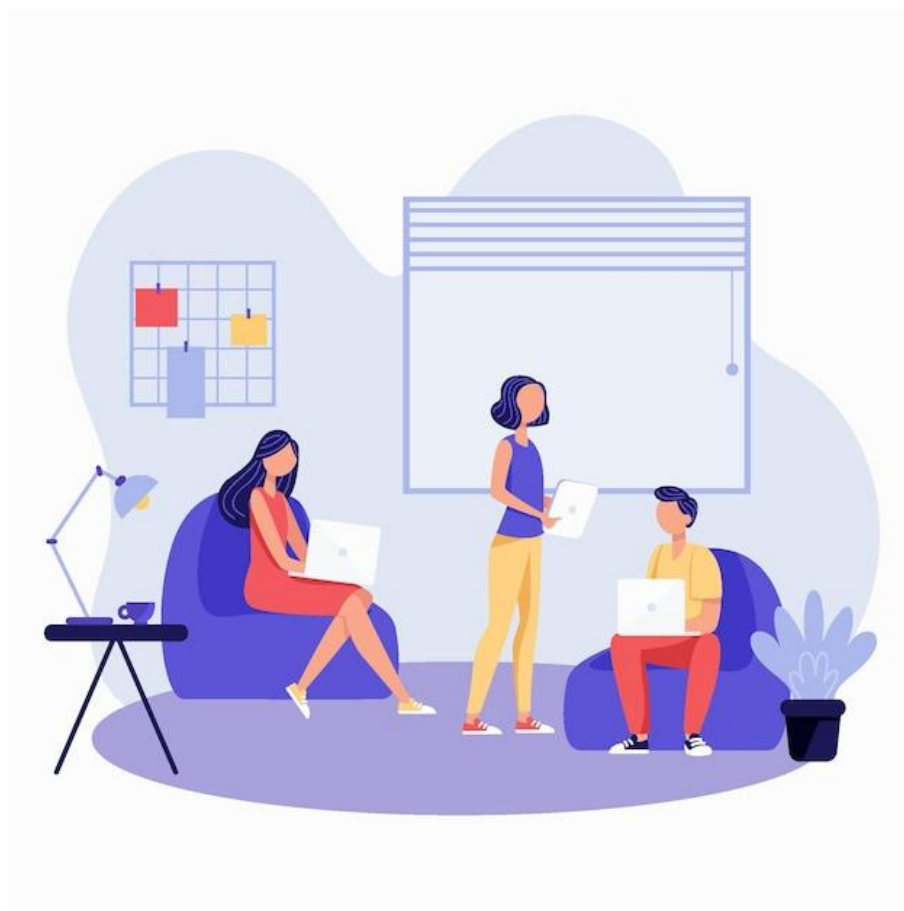
Інформаційні технології сьогодні присутні майже у всіх сферах нашого життя. Ми користуємося перевагами його використання, особливо в галузі комунікації. Спілкування – одна з перших і основних складових сучасної освіти. Інтернет відіграє ключову роль у спілкуванні, і один із способів, його використання, – це ведення блогів.

Завдяки блогу вчитель може надати потрібну інформацію до уроку у будь-якій зручній та візуальній формі, якою учні можуть скористатися як на уроці так і вдома при виконанні домашнього завдання або дистанційного навчання. Завдяки блогу можна показувати майстер-класи, лабораторні експерименти, задавати практичні завдання, робити інтерактивне спілкування між педагогом та учнями.

Список використаних джерел

1. Довідник. Блог – сучасний інструмент учителя. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/dovidnik-blog-suchasniy-instrument-uchitelya-114501.html>
2. Персональний блог учителя — із чого почати? — освітній блог | «Освіторія». – Режим доступу: <https://osvitoria.media/opinions/ya-vchytel-i-hochu-stvoryty-personalnyj-blog-z-chogo-pochaty/>
3. «Блог як інструмент в роботі вчителя». – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/blog-yak-instrument-v-roboti-vchitelya-instrukciya-stvonennya-blogu-219338.html>
4. Довідкою Blogger. – Режим доступу: <https://support.google.com/blogger#topic=3339243>

Школа професійної адаптації молодого педагога м. Ужгорода

[Дивитися на YouTube](#)

Чи потрібні зміни у системі освіти України? Якщо потрібні, то які саме? Мабуть, останніми роками багато хто задається цим питанням. Погляди на те, які саме зміни мають відбутися в освіті, звичайно, різняться. Однак, більшість респондентів вважає, що зміни такі потрібні.

Нова українська школа – це без сумніву ключова реформа Міністерства освіти і науки за останні роки. Головна мета цієї реформи – створити школу, в якій буде приємно навчатись. Таку школу, яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувалося раніше, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. Ця реформа покликана зупинити негативні тенденції та перетворити українську школу на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку та конкурентоспроможності України. Всі учні мріють про школу, до якої приємно ходити. Саме такою повинна стати нова українська школа. За концепцією нова школа це той осередок, де прислухаються до думки учнів, де вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Ключова зміна для учнів стосується підходів до навчання та змісту освіти, адже головне завдання НУШ – виховати інноватора та громадянина, який вміє ухвалювати відповідальні рішення та дотримується прав людини [1, с.5].

Як все починалося? 17 серпня 2016 року Міністерство освіти і науки України оприлюднило для широкого обговорення першу версію «Концептуальних засад реформування середньої освіти». Ці засади відразу ж отримали багато відгуків у засобах масової інформації та соціальних мережах. Активні громадяни, освітяни, громадські організації надсилали свої пропозиції щодо актуальних змін. За результатами діалогу народилася доопрацьована версія «Концепту-

альних засад». За результатами аналізу пропозицій виявилось, що найбільше потребують подальших конкретизацій та узгоджень такі теми: педагогіка партнерства, готовність до інновацій, нові стандарти та результати навчання, автономія школи та вчителя та питання фінансування освіти.

За різними оцінками найбільш затребуваними на ринку праці у найближчі роки будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та бути здатними їх досягати, працювати у команді, жити, навчатися і спілкуватися у полікультурному середовищі, володіти вміннями, необхідними для самореалізації у сучасному світі. Українська школа ще декілька років тому не готувала до успішної самореалізації у житті. Школяр здебільшого отримував лише певну суму знань. Сьогодні прослідковується чітка тенденція збільшення інформаційних потоків. Як результат – учням все важче відтворювати елементи певних несистематизованих знань, до того ж вони часто не розуміють як застосовувати їх для вирішення життєвих проблем. З огляду на це, за задумом, реформа системи освіти повинна стати докорінною [6].

Центральне місце в освітній системі належить середній школі. Формування особистості, її світогляду, громадянської позиції та моральних якостей відбувається у школі та сім'ї. Саме школа здатна навчити ключовій навичці сучасного світу – навчатися впродовж життя. А в основі фундаментальних змін українського суспільства

повинна бути саме українська школа. Формула нової школи складається з дев'яти ключових компонентів:

1. Новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації у суспільстві.
2. Умотивований вчитель, який має свободу творчості й розвивається професійно.
4. Наскрізний процес виховання, який формує цінності.
5. Децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію.
6. Педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками.
7. Орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм.
8. Нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя.

9. Справедливий розподіл суспільних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти.
10. Сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише у приміщенні закладу освіти [1, с.7].

Концепцією НУШ передбачено формування в учнів ключових компетентностей навчання впродовж життя. Ключовими детермінують ті компетентності, які необхідні кожному для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування. Крім цього, вони потрібні для забезпечення особистої реалізації та успіху протягом усього життя. У новій українській школі чітко виділено десять ключових компетентностей:

1. Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами.
2. Спілкування іноземними мовами.
3. Математична компетентність.
4. Основні компетентності у природничих науках і технологіях.
5. Інформаційно-цифрова компетентність.
6. Уміння навчатися впродовж життя.
7. Ініціативність та підприємливість.
8. Соціальна та громадянська компетентність.
9. Обізнаність та самовираження у сфері культури.
10. Екологічна грамотність і здорове життя [1, с.12].

Усі перераховані компетентності важливі та взаємопов'язані. Учні набувають їх у процесі вивчення різних предметів на всіх етапах освітнього процесу. Спільними для всіх компетентностей є вміння: читати і розуміти прочитане, уміння висловлювати думку усно та письмово, критично мислити, логічно обґрунтовувати свою позицію, виявляти ініціативу, уміння вирішувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення, конструктивно керувати своїми емоціями,

використовувати емоційний інтелект, працювати у команді, творити. Згідно з концепцією НУШ ключові компетентності та наскрізні вміння створюють канву, яка є основою для успішної самореалізації учня як особистості, громадянина й фахівця [1, с.13].

Важливим складовим елементом НУШ є ідея педагогіки партнерства. Принципи, за якими функціонує партнерство в освіті: повага до особистості, доброзичливість та позитивне ставлення, довіра у відносинах, розподілене

лідерство, право вибору та відповідальність за нього, рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань та обов'язковість виконання домовленостей.

Педагогіка партнерства на перший план виносить спілкування, взаємодію та співпрацю між учителем, учнями та батьками. Всі вони є рівноправними учасниками освітнього процесу. Завдання нової школи – якомога глибше та ефективніше залучити батьків до побудови освітньо-професійної траєкторії розвитку дитини. У новій школі педагог тісно співпрацює з батьками, допомагаючи їм здобувати спеціальні знання про стадії розвитку дитини, ефективні способи виховання сильних сторін та чеснот залежно від індивідуальних особливостей дитини. Концепція НУШ пропонує це зреалізувати шляхом застосування методів викладання заснованих на співпраці: проєкти, ігри, експерименти, групові завдання [1, с.15].

Реалізація ідей педагогіки партнерства та компетентнісного підходу до навчання потребують нового освітнього середовища. З метою створення умов для інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами розробляються індивідуальні програми їх розвитку, що включають корекційно-реабілітаційні заходи, психолого-педагогічний супровід і засоби для навчання цих дітей [5]. У рамках реформування системи управління загальною середньою освітою школа має право розробляти і впроваджувати власні освітні програми відповідно до державного стандарту загальної середньої освіти, змінювати статус бюджетної установи на статус неприбуткової організації зі збереженням податкових пільг та отриманням фінансової автономії.

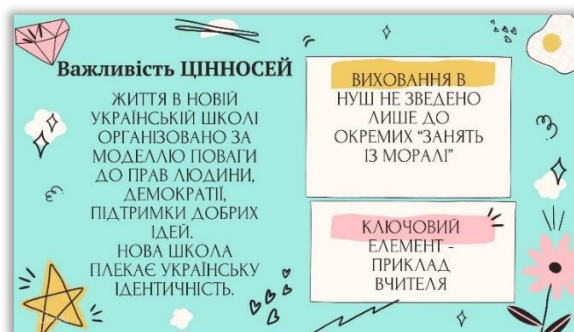
Для досягнення мети Концепції необхідно забезпечити стимулювання вчителя до особистого і професійного зростання та надання йому академічної свободи, а також матеріальне стимулювання, зокрема шляхом підвищення розрядів у єдиній тарифній сітці. Школа є успішною тоді, коли у ній

працює успішний вчитель. Тому держава намагається підтримати педагога гарантуючи йому свободу від втручання у професійну діяльність. Вчитель сам вирішує де, коли і як підвищувати свою професійну майстерність [2].

Важливим у новій школі є те, що вона працює на засадах особистісно-орієнтованої моделі освіти. Вона максимально враховує права, потреби, інтереси та

здібності дитини. У навчанні враховуються вікові особливості фізичного, психічного і розумового розвитку дітей. Їх вчать справлятися з напругою та стресом. Нова школа покликана розвивати потенціал кожної окремої дитини.

Вагомий акцент робиться й на плеканні української ідентичності, на розумінні та пропагуванні загальнолюдських цінностей [1, с.19]. Так як виховний процес завжди є невід'ємною складовою освітнього процесу то він ґрунтується на таких цінностях як гідність, чесність, справедливість, повага до себе, до інших людей, до рідної мови та культури, до закону, бережливе ставлення до довкілля тощо. Суть в тому, щоб донести дітям, що вони мають нести відповідальність не тільки за себе, а й за розвиток та добробут усієї країни.

Реформа НУШ передбачає і суттєву зміну структури середньої школи для максимального врахування індивідуальних особливостей та здібностей кожної дитини. Освіта в НУШ відбувається за трьома рівнями: початкова ланка (4 роки), базова середня освіта (5 років) та профільна середня освіта (3 роки) [4].

Творче середовище сприяє вільному розвитку особистості. Саме таке середовище реалізується у новій українській школі. Зміні підлягають фізичне просторово-предметне оточення, програми та засоби навчання. Зростає роль проєктної, групової та командної діяльності [3]. Звичайно, що передбачено оновлення лабораторної бази, засобів для застосування та засвоєння ІТ-технологій, мультимедійних засобів навчання. Інтерактивність у школі – пріоритет у реалізації сучасного підходу до навчання.

Розбудова Нової української школи – це не проєкт одного року. Це процес розрахований на десятиріччя. Перші успішні елементи реалізації ми вже спостерігаємо на практиці. Адже завдання держави та суспільства полягає в тому, щоб кожна дитина мала рівний доступ до якісної освіти.

Список використаних джерел

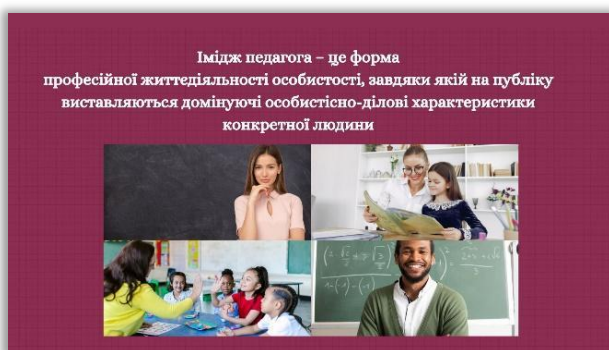
1. Концепція Нової української школи. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. 100 днів освіти. Про Концепцію нової української школи і нового вчителя// Завуч.– 2016.-№19.-с.4.
3. Белуха С. Шлях до нової української школи. Дослідно-експериментальна та інноваційна діяльність навчального закладу /С.Белуха// Директор школи.-2017.-№19-20. – с.65.
4. Дяченко С. Становлення Нової української школи / С.Дяченко //Українська мова та література.-2017.-№1-2.-с. 49.
5. Новий освітній простір, або Якою повинна бути Нова Українська школа //Сучасна школа України.-2019.-№1.-с.4.
6. Цісар Н. Нова українська школа: чого ми прагнемо? // Завуч.-№6.-с.4.

[Дивитися на](#) **YouTube**

Інтерес до особистості вчителя – засіб активізації інтересу до предмета. Образ педагога повинен надихати. На скільки б не був професійно підготовлений вчитель, він просто зобов'язаний постійно вдосконалювати свої особистісні якості, створюючи, таким чином, власний імідж.

Педагог – професія особлива. Вчителі – це ті люди, які завжди на виду, поруч із ними завжди знаходяться батьки, учні, колеги. Але часто-густо педагог, не тільки молодий, але й з досвідом, не може працювати з людьми, у тому числі з учнями. Трапляється, що педагог втрачає авторитет серед своїх підопічних тому, що нецікавий як особистість. А без інтересу до особистості вчителя немає інтересу до предмета. На жаль, далеко не всі вчителі стурбовані особистим авторитетом. Дослідження показують, що вчителі у два рази занижують значення свого іміджу. Але імідж – своєрідний людський інструментарій, що допомагає вибудовувати відносини з оточуючими [6].

«Імідж» – гарне та таємниче слово, яке в перекладі з французької означає «образ». Причому під «образом» слід розуміти не тільки зовнішній прояв, візуалізацію, але і спосіб мислення, манери, дії. Сюди відноситься і вміння спілкуватись – мистецтво говорити, і що не менш важливо – слухати.

Роль іміджу сучасного педагога набуває все більшого значення, вимагає багатства духовної сфери, високої моральності та психологічної стійкості. Це зумовлено, зокрема і ростом конкуренції на ринку освітніх послуг. Процес формування іміджу сучасного педагога є складним поетапним процесом, в основі якого є реалізація особистістю власних потенційних можливостей («Я-концепції») та її наближення до «Я ідеального» в професійному плані [3]. Можна

виділити основні етапи формування професійного іміджу сучасного педагога: формування уявлення про образ ідеального педагога; аналіз власних психологічних та фізіологічних особливостей, необхідних для формування іміджу педагога; адекватна самооцінка на підставі самодіагностики; розробка стратегічної та покрокової тактичної програми самовдосконалення, самокорекції; проведення корекції реальних характеристик відповідно до ідеального образу та очікувань аудиторії згідно з накресленою програмою і планом самовдосконалення; примірювання на себе бажаного образу педагога шляхом відпрацювання прийомів, вироблення умінь і навичок, удосконалення зовнішнього образу; індивідуалізація набутого нового образу [7].

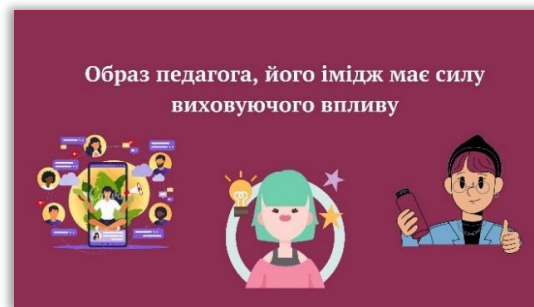
Загальновизнаним є той факт, що на сприйняття й оцінювання фахівця будь-якої сфери діяльності та вироблення ставлення до нього значною мірою впливають так звані ефекти соціальної перцепції, тобто сприйняття. Перешкодою до створення позитивного іміджу може стати викривлене сприйняття чи упереджена оцінка особистості фахівця іншими [8, с.168].

Як влучно зазначає професор Гарвардської школи бізнесу Лара Морган Робертс, якщо ви не керуєте своїм професійним іміджем – інші зроблять це за вас. Люди постійно стежать за Вашою поведінкою та створюють власні теорії про Вашу компетентність, характер та здібності, і ці теорії швидко поширюються [8, с.168]. Тому доцільно проявляти ініціативу у формуванні теорій оточуючих про те, хто ти є насправді, чого ти можеш досягти. З огляду на це, професіонал будь-якої галузі, зокрема, і вчитель має свідомо підходити до процесу професійного іміджетворення, обираючи найоптимальніші шляхи конструювання власного позитивного іміджу.

Імідж як мистецтво подобатись колись був чимось таємничим, непередбаченим, «чужим», сьогодні ж стає об'єктом ґрунтовних наукових досліджень і технологій в різних сферах соціального життя, і головне – педагогічній. Поява педагога, що створює свій власний імідж, дозволяє говорити про появу нової галузі іміджології – педагогічної іміджології [2].

Особистий імідж педагога – це форма професійної життєдіяльності особистості, завдяки якій на публіку виставляються домінуючі особистісно-ділові характеристики конкретної людини. Безперечно, далеко не всім педагогічним працівникам ці риси притаманні, їх необхідно створювати, формуючи позитивний особистісний імідж. Для того, щоб сформувати особистісно-професійний імідж, вчителю потрібно добре попрацювати над собою. За загальновизнаною думкою, імідж педагога – це стереотип образу педагога в поданні вихованців, учнів, колег, батьків і соціального оточення. При формуванні чи корекції іміджу вчителя слід враховувати притаманні йому особистісні якості, а також ті якості, які приписуються оточуючими людьми [2].

Педагогічна іміджологія дозволяє ін-акше поглянути на навчальний процес у закладах освіти і на самого педагога. З цією метою педагогічна іміджологія може активно використовувати методи загальної іміджології. Серед них: позиціонування, маніпулювання, емоціоналізація, деталізація, метафоризація, акцентування інформації, вербалізація, візуалізація, дистанціювання, опитування громадської думки, впровадження моделей сприйняття, нейролінгвістичне програмування та інші [2].

Імідж принципово важко оцінити за якістю, хоча практична потреба в реальній оцінці досить висока. Для найбільш ефективного аналізу іміджу необхідно враховувати такі критерії:

- самооцінка педагога: вдалим вважається імідж, який викликає у педагога певні відчуття усвідомлення своєї особистості, своєї значущості, авторитетності;
- поява оцінок оточуючих, причому не обов'язково позитивних;
- практичне досягнення запланованої мети при впевненості, що вона досягається за допомогою іміджу [2].

З урахуванням цього більш успішним буде імідж, який характеризується найбільшою гнучкістю, тобто він може бути змінений педагогом при виникненні будь-яких перешкод.

Імідж складається з частин, які повинні співвідноситися з цілим. У ньому неможливі риси, які були б усунені або незалежні від інших. У цьому плані імідж є органічним цілим, з якого важко видалити будь-яку частину без серйозних змін всього образу. Види іміджу можна умовно представити як:

- образ ідеальний, що представляє точку зору аудиторії на ідеал педагога;
- образ реальний, який відповідає наявним у педагога характеристикам з його сильними і слабкими сторонами;
- власний уявний образ (самоімідж) – тобто уявлення педагога про самого себе;
- образ, що сприймається, відповідає учнівським уявленням чи уявленням колег про педагога;
- створений образ – образ, який склався під час іміджевих технологій з нуля (мова йде про вчителя-початківця), або корекції реального, або співвідношенні ідеального і самоіміджу, ідеального і того, що сприймається [2].

Які якості необхідні для позитивного іміджу педагога? Психологи кажуть, що за критерієм емоційного забарвлення професійно-педагогічний імідж педагога правомірно диференціювати на два типи: позитивний, що викликає позитивне ставлення і довіру до нього, високий рейтинг і впевненість вибору; негативний, що складається стихійно [3].

Узагальнюючи результати багатьох досліджень з проблеми іміджу, можна зробити висновок, що необхідними для позитивного іміджу є такі якості: цілеспрямованість, рішучість, евристичність мислення, гнучкість поведінки, готовність ризикувати, впевненість у собі, конкурентноздатність, енергійність, прагнення до успіху, гуманність, такт, комунікативність, ініціативність, харизма тощо [7]. Саме з цих характеристик складається «уміння подобатися людям».

Позитивний професійно-педагогічний імідж сприяє підвищенню престижу, репутації і авторитету як особистості педагога, так і закладу освіти, в цілому, і як результат – сприяє позитивному перетворюючому впливу педагогів на вихованців та учнів. Адже відомо, що саме особистісний приклад – це і є метод потужної виховної сили. Отже, як висновок - образ педагога, його імідж має силу виховного впливу.

Іміджетворення – це насправді ціла наука. Якщо проаналізувати різні дослідження, то можна виокремити 3 основні стратегії створення педагогічного іміджу.

Стратегія універсального іміджу полягає у створенні образу, зорієнтованого на різні соціальні групи, метою якого є досягнення його носієм популярності й визнання. Реалізується ця стратегія через максимальне втілення в образі загальнолюдських цінностей та особистісних якостей таких як гуманізм, патріотизм, чесність, працьовитість, моральність, доброзичливість. При виборі цієї стратегії важливо, аби носій іміджу задля завоювання загального авторитету не лише пропагував загальнолюдські цінності, але й щиро їх поділяв та спирався на них у власній поведінці. Ця стратегія є цілком правомірною і доцільною для створення професійного іміджу педагога, адже сприймаючи конкретного педагога, учні, батьки, колеги намагаються порівнювати його із загальноприйнятим соціальним стереотипом працівника освітньої галузі, який має свої найкращі риси всіляко втілювати у своїх помислах та вчинках [8].

Стратегія цільового іміджу полягає у конструюванні публічного образу, орієнтованого на конкретну аудиторію. Тобто у такому образі важливо не так подобатися всім, скільки зуміти відповідати очікуванням і запитам певної

соціальної групи. Ця стратегія передбачає цілеспрямовану діяльність, успіх якої залежить від того, наскільки носій іміджу розуміє очікування своєї цільової аудиторії і відповідає її потребам. Створюючи та репрезентуючи власний образ, педагог має враховувати особливості, можливості, потреби та інтереси учнів, запити їх батьків, вимоги колег та керівництва. Наприклад, для учнів бути доброю мамою чи батьком, яка чи який все знає, вміє завжди прийти на допомогу; для батьків – бути радником у питаннях розвитку і виховання їхньої дитини; для колег – компетентним фахівцем, до якого можна звернутися за порадою; для керівництва – професіоналом, який знає свою справу та якісно виконує свої обов'язки [8].

Стратегія «креативного вибуху» – пов'язана із прагненням людини самореалізуватися у певній сфері, шляхом побудови та репрезентації оригінального іміджу, що різко вирізняється на тлі інших, звичних образів. Такий шлях можна вважати кращим, щоб привернути до себе увагу, врізатися у пам'ять через спростування певних правил і законів і запам'ятатися надовго. Оригінальний імідж є схвальним у світлі сучасних освітніх реформ [8]. Концепцією НУШ прописано, що педагога Нової української школи має вирізняти інноваційний характер мислення, вміння використовувати нові методи та форми роботи, які деякою мірою можуть навіть суперечити загальноприйнятим ідеям щодо розвитку та виховання дітей. Це зацікавлює споживачів освітніх послуг, керівництво та педагогічну громадськість. З іншого боку оригінальний імідж може викликати неприйняття і спротив, оскільки завжди є категорія людей, які неохоче сприймають нове і по волі змінюють свої погляди. Це, зрозуміло, не сприятиме утвердженню позитивного професійного іміджу фахівця, а сприйматиметься швидше як спроба виділитися з-поміж інших. Внаслідок цього вчитель може набути статусу білої ворони. У цьому разі вчителю потрібно мати достатньо мужності та терпіння, щоб довести своє право на визнання [8].

Створюючи власний професійний імідж, педагог має турбуватися про те, щоб викликати позитивне ставлення оточення до себе як його носія, а також про перспективи його вдосконалення.

Техніки побудови ефективного іміджу умовно можна поділити на три групи: техніки створення яскравого і впізнаваного образу, техніки формування позитивного ставлення, а також техніки піднесення іміджу, або посилення значущості образу [8]. Основна мета використання техніки створення яскравого і впізнаваного образу полягає в тому, що, привернути увагу до носія іміджу, зробити його таким, щоб, його запам'ятали і впізнавали. Техніка формування позитивного ставлення передбачає посилення зовнішньої привабливості, позитивний настрій, створення бездоганної репутації, позитивні посилення іншим людям, особисту участь, дистанціювання від негативних символів. Щодо техніки піднесення іміджу, то вона реалізовується через долучення до соціальних

цінностей, нарощування фізичної сили, витривалості, розвиток впевненості й внутрішньої енергії, особистий внесок, покладення на себе зобов'язань у вирішенні актуальних соціальних завдань, приєднання до загальноприйнятих авторитетів, створення ореолу, контексту [8].

В будь-якому разі основою формування позитивного іміджу педагога можна вважати такі фактори: професійну компетентність, інформаційну грамотність та інноваційну культуру [3].

Під професійною компетентністю педагога розуміють особистісні можливості педагога, які дають йому можливість самостійно й ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу. Для цього потрібно знати педагогічну теорію та що ще суттєвіше, уміти застосовувати її на практиці. Тобто професійна компетентність педагогів - це єдність його теоретичної і практичної готовності здійснювати педагогічну діяльність. Сам зміст психолого-педагогічних знань визначається навчальними програмами. А ось психолого-педагогічна підготовленість передбачає знання методологічних засад і категорій педагогіки; закономірностей соціалізації й розвитку особистості: сутності, цілей і технологій навчання та виховання; законів вікового фізіологічного та психічного розвитку дітей, підлітків, юнацтва. Це все є підґрунтям гуманістично-орієнтованого мислення педагога. Психолого-педагогічні і спеціальні (фахові) знання є необхідною, але недостатньою умовою професійної компетентності. Практичне розв'язання педагогічних завдань забезпечують уміння і навички, передумовою яких є теоретичні, практичні та методичні знання [3].

Неможливо не згадати таку категорію як педагогічні вміння - це сукупність послідовно розгорнутих дій, що ґрунтуються на теоретичних знаннях. Які вміння складають основу позитивного іміджу педагога? Насамперед це – уміння втілювати зміст процесу виховання в конкретних педагогічних завданнях, а саме вивчення особистості та колективу в цілому для визначення рівня їх підготовленості до активного оволодіння новими знаннями та проектування на цій підставі розвитку колективу й окремих учнів; виокремлення комплексу освітніх, виховних і розвивальних завдань та їх конкретизація; уміння побудувати і запровадити логічно завершену педагогічну систему; комплексне планування освітньо-виховних завдань; обґрунтований відбір змісту освітнього процесу; оптимальний відбір форм, методів і засобів його організації; уміння виокремлювати і встановлювати взаємозв'язки між компонентами і факторами виховання. Це означає створення необхідних умов (матеріальних, морально-психологічних, організаційних, гігієнічних тощо); активізацію особистості учня, активізацію його діяльності, яка перетворює його з об'єкта в суб'єкт виховання; організацію і розвиток спільної діяльності; забезпечення зв'язку закладу освіти із середовищем, регулювання зовнішніх незапрограмованих впливів; уміння враховувати й

оцінювати результати педагогічної діяльності: самоаналіз та аналіз освітнього процесу і результатів діяльності вчителя; визначення нового комплексу першочергових та другорядних педагогічних завдань [3].

У чому втілюється професіоналізм педагога? Професіоналізм педагога – це сукупність психофізіологічних, психічних та особистісних змін, які відбуваються в людині у процесі оволодіння знаннями та довготривалої діяльності, що забезпечують якісно новий, вищий рівень вирішення складних професійних завдань.

Педагогічний професіоналізм - уміння вчителя мислити та діяти професійно. Охоплює набір професійних властивостей та якостей особистості педагога, що відповідають вимогам учительської професії; володіння необхідними засобами, що забезпечують не тільки педагогічний вплив на вихованця, але і взаємодію, співробітництво та співтворчість із ним [3]. Для активного співробітництва з вихованцями вчителю необхідно володіти широким арсеналом інтелектуальних, моральних та духовних засобів, що забезпечують педагогічний вплив на учня. До інтелектуальних засобів належать кмітливість, професійне спрямування сприйняття, пам'яті, мислення, уяви, прояв та розвиток творчих здібностей учня. До моральних – любов до дітей, віра в їх можливості та здібності, педагогічна справедливість вимогливість, повага до вихованця – все, що складає основу професійної етики вчителя. Духовні засоби – основа його загальної та педагогічної культури.

Педагогічний професіоналізм тісно пов'язаний із таким поняттям як «педагогічна майстерність». Педагогічна майстерність – сукупність якостей особистості, які забезпечують високий рівень самоорганізації професійної діяльності педагога [3]. Складовими професійної майстерності є професійні знання, педагогічна техніка, педагогічні здібності, педагогічна моральність, професійно значущі якості, зовнішня культура. Професіоналізм багато в чому залежить від здібностей. Педагогічні здібності – це психічні особливості педагога, необхідні йому для успішного оволодіння педагогічною діяльністю. Головною здібністю, що об'єднує всі інші, є толерантність, чутливість до людини, до особистості, яка формується. З нею тісно пов'язані динамізм особистості (здатність активно впливати на інших); емоційна стабільність (володіння собою, самоконтроль, саморегуляція); оптимістичне прогнозування (передбачення розвитку особистості з орієнтацією на позитивне в ній); креативність (здатність до творчості, генерування нових ідей, уникнення традиційних схем, оперативного розв'язання проблемних ситуацій); впливовість (здатність вплинути на психічний і моральний світ учнів у певному напрямі), перцептивні здібності (професійна проникливість, пильність, інтуїція, здатність сприймати і розуміти іншу людину, її психологічний стан за зовнішніми ознаками; зближуватися зі студентами, викликати довіру, любов і повагу, глибоко проникати у їхній внутрішній світ,

конструювати, проектувати його) [2]. В основному компетентнісного підходу (як нової освітньої парадигми) не можуть бути покладені знання, вміння та навички. У сучасному змісті освіти вони розглядаються не як мета та основа освіти, а як засіб, матеріал моделювання знання, необхідного завтра. Таким чином, знання, вміння та навички стають допоміжним компонентом змісту освіти, інструментом досягнення освітніх цілей та завдань. Успіх інноваційних змін, у першу чергу залежить від учителя, його творчого потенціалу, готовності до безперервної самоосвіти, здібності до гнучкого соціально-педагогічного мислення, гуманістичної спрямованості особистості.

Поруч зі здібностями, вміннями та професіоналізмом маємо згадати і про компетентність. Педагогічна компетентність – це процес і результат творчої професійної діяльності, інтегрований показник особистісно-діяльнісної сутності вчителя, зумовлений рівнем реалізації його гуманістичної спрямованості [3].

Удосконалення рівня професійної компетентності – один із основних напрямків реформування освіти. Головні нормативно-правові документи Міністерства освіти і науки України свідчать: «Педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру» (Закон України «Про освіту»).

«Підготовка педагогічних і науково-педагогічних працівників, їх професійне самовдосконалення – важлива умова модернізації освіти» (Національна доктрина розвитку освіти).

Таким чином, основним напрямком удосконалення рівня професійної компетентності педагога є професійне самовдосконалення шляхом цілеспрямованої самоосвітньої діяльності [3].

Нові освітні технології сприяють поступовому зміщенню співвідношення «освіта – самоосвіта» до домінування самоосвіти. Швидкий розвиток сучасної науки, постійне нарощування інформації, підвищення вимог до будь-якого професіонала щодо його професійної компетентності потребують від кожної особистості прагнення й уміння систематично та наполегливо займатися самоосвітою.

Створення системи підготовки педагогів і здобувачів освіти до самоосвіти – багатоаспектна проблема, що охоплює питання навчально-методичного, технічного, програмного, інформаційного, лінгвістичного, організаційного, психологічного забезпечення. Аналіз планів самоосвітньої діяльності педагогів свідчить, що більша частина педагогів не мають системи планування, зорієнтованої на досягнення кінцевих якісних результатів. За результатами деяких анкетувань та досліджень близько половини педагогів не володіють знаннями з теорії самоосвіти, не вміють відстежувати результати свого впливу на розвиток

[9]. Таким чином, третина педагогів працює на репродуктивному рівні самоосвітньої діяльності. Сучасна ж педагогіка має потребу у висококваліфікованих спеціалістах, які здатні творчо підходити до організації навчально-виховного процесу та досягати високих якісних результатів. Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що виникає потреба в досконалій організації та управлінні самоосвітньою діяльністю педагогів. Тому однією із важливих задач педагогів є удосконалення самоосвітньої діяльності шляхом самоосвіти, саморозвитку та пошуку шляхів самореалізації особистості вчителя. Педагогічні працівники повинні бути здатні до безупинного самовдосконалення, орієнтованого на відповідність динаміці дійсності [1].

Завдяки моніторингу особистої педагогічної діяльності відбувається накопичення інформації про рівень самоосвіти педагога. Таким чином, у кожного педагога з'являється можливість прогнозувати та моделювати особистий розвиток, забезпечуючи безперервне професійне зростання.

Самоосвіта вчителя є основною формою підвищення професійної педагогічної компетентності, яка складається з удосконалення знань та узагальнення педагогічного досвіду шляхом цілеспрямованої самоосвітньої роботи. Самоосвіта – це безперервний процес саморозвитку та самовдосконалення. Механізм самоосвіти відображено у самому формулюванні: яким я себе зроблю, яким я себе уявляю. Самоосвіта – це усвідомлений рух від: «я-реальне» через «я-ідеальне» до «я-сформоване» [3]. В основі ефективної педагогічної діяльності лежить позитивна «я-концепція» педагога. Прийняття себе, розуміння себе, оптимістичне світосприйняття – чи не головний принцип забезпечення умов для зміцнення і збереження сприятливих тенденцій у самовдосконаленні та самореалізації особистості педагога. Відмінною рисою самоосвіти педагога є те, що результатом його роботи виступає не лише самовдосконалення в особистому та професійному плані, а й розвиток здобувачів освіти. Педагог повинен досягти успіху, щоб досягли здобувачі освіти, а здобувачі освіти повинні досягнути успіху, щоб його досягло суспільство.

Самоосвітня діяльність це по суті сукупність декількох факторів [3]:

- самооцінка – вміння оцінювати свої можливості;
- самопізнання – вміння вибирати своє місце в житті, у суспільстві, усвідомити свої інтереси;
- самоорганізація – вміння знайти джерело пізнання й адекватні своїм можливостям форми самоосвіти, планувати, організовувати робоче місце та діяльність;
- самореалізація – реалізація особистістю своїх можливостей;
- самокритичність – вміння критично оцінювати переваги та недоліки власної роботи

- самоконтроль – здатність контролювати свою діяльність;
- саморозвиток – результат самоосвіти.

Шляхом досконалої організації самоосвітньої діяльності постійно вдосконалюється професійна майстерність педагога, як наслідок, формується авторитет педагога серед здобувачів освіти, батьків та колег. Творчо працюючий педагог сам створює свій особливий імідж. Імідж, який сприймається – це той образ, який бачать інші. Частіше бажаний імідж формується згідно із соціально прийнятою моделлю вчителя-професіонала.

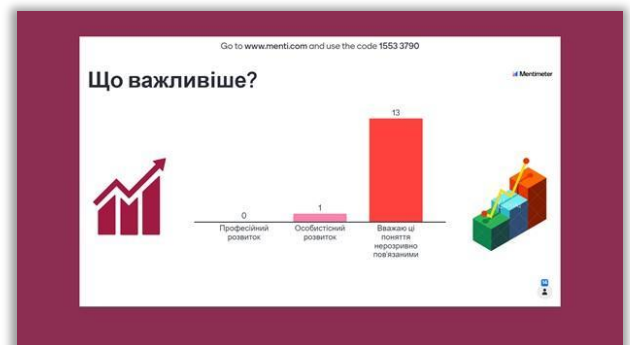
Отже, Якщо змодельовати позитивний імідж педагога, то отримаємо сукупність певних складових: професійності, компетентності, особистих та творчих якостей. У чому ж вони проявляються?

Професійність полягає у:

- знанні предмета діяльності (учитель повинен вільно і гучно оперувати інформацією, бачити зв'язок в складній структурі доказів, уміти легко подавати учням знання і націлювати їх на оволодіння ними);
- любові до дітей (віра в потенційні можливості учнів);
- розумній вимогливості (дисциплінує учня);
- педагогічному такті (створення толерантних стосунків);
- педагогічному передбаченні (уміння визначити можливі утруднення);
- інноваційності педагогічного мислення.

Компетентність педагога включає: інтелектуальну компетентність (наукові знання); психологічну компетентність; управлінську компетентність; мотиваційну компетентність; проєктивну компетентність; методичну компетентність. Найважливішими особистими якостями вчителя є: високий рівень соціальної відповідальності; прагнення до самоосвіти (тісно пов'язане із зацікавленістю вчителя, натхнення до роботи, що, у свою чергу, підвищує емоційно-вольовий вплив педагога на учнів); духовна культура, справжня інтелігентність; гуманність, оптимізм, почуття гумору; критичність і самокритичність; креативність мислення. Серед творчих якостей ключовими є: креативність; інтуїція; оригінальність [3].

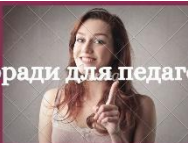
Як вже зазначалося, основою основ професійної особистості для будь якого педагога є безперервний професійний розвиток. Що таке професійний розвиток взагалі? Що важливіше при співставленні понять «професійний розвиток» і «особистісний розвиток»? Насправді, кардинально роз'єднувати

ці поняття, мабуть не варто. Адже якщо Ви вчитель біології, і відвідуєте певні заходи для вчителів біології, це безперечно Ваш професійний розвиток. Але якщо Ви додатково відвідаєте якийсь інший захід, і опануєте якийсь цифровий інструмент, це не тільки Ваш особистісний розвиток, але і професійний, адже здобуті знання Ви можете використати як у своїй професійній діяльності, так і в особистому просторі. Постійний розвиток є життєвою необхідністю для представника будь-якої професії. Тим більше, що за різними дослідженнями професійна самореалізація – це основа реалізації особистості. Адже доросла людина себе найвпевненіше почуває тоді, коли вона впевнена у своїй професійності.

Розвиток у сучасному світі – взагалі маст-хев. Тобто це те, що ми маємо постійно робити, постійно розширювати свої знання. Це такий процес розкриття нових граней, можливостей, ідей. Опитування показують, що розвиток педагога вважають все-таки необхідним. Останнім часом інтерес педагогів до різного роду заходів відчутно зріс. Адже навіть тепер, в умовах війни, педагоги працюють над собою, прагнуть дізнатися чогось нового, самовдосконалюватися.

Новою вимогою сьогодення – є навичка вміти вчитися новим навичкам. Це звучить досить парадоксально, але якщо вдуматися, то так воно і є. Якщо ми не вчимося, якщо не опановуємо нові знання, то можемо втратити у конкурентноздатності та просто перестати встигати за змінами, що відбуваються навколо.

Поради для педагога

- використовуйте можливості по максимуму
- фіксуйте результати своїх досягнень
- набувайте впевненості у майбутньому

Зараз неможливо собі уявити, щоб вчитель проходив якесь умовне навчання один раз на 5 років. Для того, щоб встигати за змінами, за новинками, за тенденціями, потрібно постійно самовдосконалюватися. І цей процес самовдосконалення, безумовно, позитивно впливає на професійний імідж, на сприй-

няття людини її оточенням. В іншому ж випадку, професіонал втрачає адаптивність, гнучкість, вміння пристосовуватися до обставин.

Якісний професійний розвиток має бути постійним, безперервним. Це, звичайно, не означає, що треба вчити все і одночасно. Загадаймо початок запровадження онлайн-навчання, скільки різних інструментів, навичок та вмінь слід було опанувати у досить короткий термін. І життя нам дає все нові й нові виклики, до яких нам теж потрібно адаптовуватися. Ось саме через це професійний розвиток має стати певною звичкою.

Будь-який розвиток слід починати зі стану спокою. Тоді процес буде відбуватися пластично, легко, не стрибками, а планомірно, рівно, поступово виходячи на новий етап. Безперервність в тому й полягає, що опанувавши щось одне, людина вже розуміє, що потрібно вивчати наступним, куди далі рухатись.

Основними принципами безперервного професійного розвитку є доцільність, зацікавленість, послідовність, гнучкість.

Складати свій план професійного розвитку бажано особисто. Педагог сам може розробити план як і де вдосконалювати свої професійні навички. Всім зацікавленим рекомендовано продумати що потрібно опанувати першочергово, над чим треба буде попрацювати довше, що варто буде вивчити у майбутньому. Тут слід враховувати індивідуальні особливості, зокрема, часові можливості виходячи з того, скільки часу є можливість приділяти самонавчанню, самовдосконаленню. Чудово, якщо існує можливість відвести собі щодня хоча б 20-30 хв для розширення своїх знань. Адже це набагато ефективніше, ніж постійно відкладати своє навчання і потім за короткий час намагатись опанувати великий обсяг інформації.

Педагогічний досвід показує, що за наявності доброї професійної підготовки, педагогічної компетентності, розвинутих особистісних властивостей кожен учитель або викладач може досягти позитивних результатів у навчанні, вихованні, емоційно-вольовому загартуванні учнів.

Список використаних джерел

1. Агалець І. О., PR-технології професійного іміджу суб'єктів освітнього процесу: формування та орієнтири розвитку/ Інноваційний розвиток освіти в Україні й зарубіжжі в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних процесів : огляд. вид. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [авт.-упоряд.: Селецький А. В., Кравченко С. М., Агалець І. О. та ін. ; наук. ред. А. В. Селецький]. – Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2019. – 155 с.
2. Жердева І.С., Рашидова С.С. Методика формування іміджу викладача вищої школи.
3. Зайчук О.М. Сучасний імідж педагога професійної школи. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/suchasniy-imidzh-pedagoga-profesiyno-shkoli-182410.html>
4. Кайдалова Л. Г., Щокіна Н. Б., Вахрушева Т. Ю. Педагогічна майстерність викладача: Навчальний посібник. – Х.: Вид-во НФаУ, 2009. – 140 с.
5. Лозинська В. Психологічні особливості формування професійного іміджу вчителя. – Львів, 2022. – 46 с.
6. Попова Л. Імідж сучасного педагога. – Режим доступу: <https://osvita.ua/school/method/teacher/1800/>
7. Прус Н.О. Формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов. – Режим доступу: https://duan.edu.ua/images/head/Science/UA/Academic_Council/K_08_120_02/20549.pdf

8. Ткаченко Н.М. Стратегії, техніки та технології створення позитивного професійного іміджу вчителя іноземних мов. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Випуск 60. – Київ: 2018, с.168-172.
9. Шляхи реалізації концептуальних засад НУШ при вивченні історії у закладі загальної середньої освіти: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Тернопіль, 16–17 жовтня 2020 р. Тернопіль: Видавництво ТНПУ, 2020. 82 с.

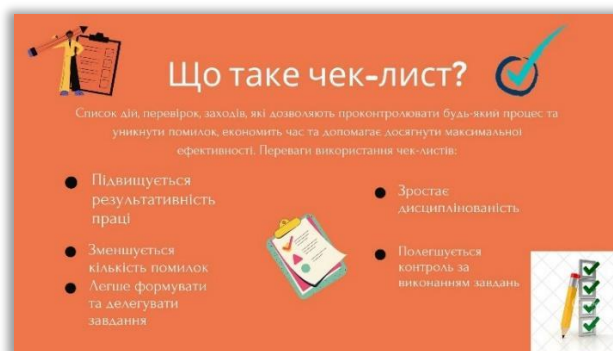

[Дивитися на YouTube](#)

В умовах сучасних викликів державотворення освіта є визначальним фактором якісних суспільних змін. І саме вчитель є ключовою фігурою у цьому процесі. Професійний розвиток педагога сьогодні є стратегічною метою реалізації концепції нової української школи. Нові тенденції скеровують професійний розвиток педагога у напрямку осучаснення та переосмислення його ролі в освітньому середовищі.

Якими були учні десять-п'ятнадцять років тому? А якими є ті, які зараз сидять за партами? Ці діти дуже відрізняються від тих, з якими вчителі працювали раніше. Адже у сучасних дітей інші умови дорослішання, інше світосприйняття, інші вподобання. Учні змінюються, як зрештою змінюється і все навколо. Тому постає необхідність змінити підходи до навчання, викладання та співпраці з учнями.

Що таке чек-лист? По суті це список дій, перевірок, заходів, які дозволяють проконтролювати будь-який процес та уникнути помилок, економить час та допомагає досягти максимальної ефективності. Чек-лист це своєрідна страховка для того, аби все робити вчасно, доречно та з максимальною користю. Чек-листи широко застосовують у повсякденному житті, при плануванні робочого дня тощо. До переваг використання чек-листів належать: підвищення результативності праці, зменшення кількості помилок у роботі, підвищення трудової дисципліни, зниження ймовірності помилитися, полегшення контролю за результатами власної діяльності.

Чи розумієте Ви, як педагог, сучасних дітей? Чи завжди знаєте, як покращити ефективність навчального процесу? Для перевірки відповідей на ці питання ми спробували скласти свій чек-лист адресований до проактивного, сучасного вчителя, який максимально прагне відповідати вимогам сьогодення та бути завжди на висоті.

Практикуємо ненасильницьку методику спілкування. У процесі роботи можуть виникати різного роду конфліктні ситуації: між учнями, непорозуміння з батьками, суперечності з колегами.

Покращити освітній клімат допоможе методика ненасильницького спілкування Маршала Розенберга. Її суть – не панікувати, коли ситуація здається вкрай напруженою. Варто спробувати розібратися нікого при цьому не звинувачуючи. Адже будь-який конфлікт чи непорозуміння можуть з легкістю зруйнувати довіру між учасниками освітнього процесу. Аби уникнути негативного розвитку подій можна використати наступний алгоритм дій: нейтральне спостереження, висловлення власних емоцій, окреслення власних потреб та припущення щодо потреб співрозмовника, прохання без маніпуляцій та вимог [3].

Набуваємо цифрових компетентностей. В умовах локдаунів, карантинів та інших непередбачуваних обставин цифрові технології дають змогу не зупиняти навчання, а безпечно продовжувати його в дистанційному або змішаному форматі.

Тому сьогодні цифрова грамотність для вчителя стає пріоритетом. У 2021 році Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію розвитку цифрових компетентностей до 2025 року, що підкреслює особливу важливість даного напрямку [2]. Європейська рамка цифрової компетентності для освітян (DigCompEdu) – це не тільки технічні навички, але й опис того, як цифрові технології можна використовувати для освіти та навчання. Документ описує 22 компетентності, що згруповані в шести сферах цифрової компетентності вчителів:

- професійне залучення – використання цифрових технологій для спілкування, співпраці та професійного розвитку;
- цифрові ресурси – пошук, створення та обмін цифровими ресурсами;
- викладання й навчання – управління та організація робочого і навчального процесів за допомогою цифрових технологій;

- оцінювання – використання цифрових технологій та стратегії для оцінювання учнів;
- розширення можливостей учнів – використання цифрових технологій для підвищення інклюзивності та активного залучення учнів до навчання;
- сприяння цифровій компетентності учнів – надання їм можливості використовувати цифрові технології для спілкування, створення контенту, розвитку та розв’язання проблем [4].

Міністерство цифрової трансформації України працює над адаптацією кількох європейських рамок цифрової компетентності. Такі рамки цифрової компетентності важливі, тому що завдяки ним учителі чітко розуміють, які саме цифрові навички потрібно покращити. Проте недостатньо просто щось знати, важливо використовувати ці компетентності на практиці. Тож Міністерство цифрової трансформації України розробило багато корисних онлайн-продуктів саме для вчителів, які допоможуть отримати цифрові навички. Знайти їх можна на національному порталі з розвитку цифрової грамотності Дія.Цифрова освіта [4].

На уроці переважає дискусія, а не монолог. Існує багато цікавих методів та прийомів, які здатні перетворити звичайний урок на захоплюючу подорож. Проте інколи шкільні уроки схожі на лекції в університеті: вчитель говорить та записує на дошці основні поняття, а школярі байдуже занотовують сказане. Такі прийоми, як дискусії, мозкові штурми, нестандартні опитування дозволяють залучити всіх без винятку учнів до роботи під час уроку, активізувати та урізноманітнити навчальний процес. Як цього досягти? Слід пам’ятати про просту формулу: урок це 50% внеску вчителя та 50% внеску учнів [3]. Звісно, зреалізувати це на кожному уроці не вдасться, однак слід розставляти правильні пріоритети.

інформацію по-різному. І те, що добре працювало з учнями середньої школи, втрачає свою ефективність під час роботи зі старшокласниками. Наприклад,

Враховуємо вікові особливості розвитку дітей. Навчальні програми та методичні матеріали складені відповідно до віку школярів. Але важливим є і те, як доноситься інформація до учнів, як учитель комунікує із дітьми. Адже діти різного віку сприймають та засвоюють

підлітки можуть бути недостатньо уважними на уроках та швидше втомлюватися через гормональні зміни, а не тому, що їм не цікаве та не потрібне навчання. А в учнів молодшої школи можуть виникати проблеми із опануванням великого обсягу теоретичного матеріалу. Тому з ними бажано використовувати ігровий підхід. Як висновок, є дуже багато нюансів, які потрібно врахувати! Тому учителю нової формації просто необхідно добре знатися на дитячій психології та розбиратися в особливостях розвитку особистості.

Формуємо у дітей адекватне сприйняття складності процесу навчання. Дітям потрібно пояснювати, що навчання – це не завжди легко і швидко. Не варто формувати в них ілюзії, що для успіху не потрібно працювати, що знання не потрібні для крутих стартаперів, блогерів, візажистів і ще тисячі модних професій, що мають популярність серед дітей. Нейрофізіологія каже, що коли навчання йде важко й повільно, воно є найбільш ефективним. Коли нам важко, ми запам'ятовуємо найбільше [3]. І дітям потрібно про це знати. Тому завдання школи й кожного вчителя – сформувати те середовище, у якому хочеться навчатися, як би важко не було, у якому не страшно помилятися, у якому тобі завжди допоможуть і почують.

Заохочуємо дітей говорити про те, що відбувається у їхньому житті. Для цієї мети слід створити відкриту атмосферу, де діти відчуватимуть можливість ділитися тим, що їм подобається або не подобається. Коли учні відчувають, що їхня думка не важлива чи не враховується, вони з більшою ймовірністю перестануть проявляти цікавість до навчання. Хороші учні завжди впевнені в тому, що їхня думка – важлива.

Вчитися можна по-різному. Широко відомо, що існує 7 фундаментальних стилів навчання: візуальний, аудіальний, вербальний, фізичний, логічний (математичний), соціальний, одиночний [3]. У кожної дитини є свої вподобання в навчанні. Немає одного правильного чи неправильного стилю або поєднання стилів навчання. Однак, допомагаючи дітям відкрити для себе кращі для них способи навчання, педагог може використовувати методи, які покращують його швидкість та якість.

Ретельний аналіз успіхів та невдач учнів. Для зручності та об'єктивності варто вести щоденник спостережень, де можна писати про: настрій дітей на початку та наприкінці уроку; рівень мотивації, зацікавленості темою та предметом

загалом; успіхи школярів під час індивідуальної та групової роботи; завдання, які вочевидь подобаються учням більше; думки щодо того, що знижує та підвищує продуктивність школярів. Важливо, щоб викладання завжди було свідомим [3].

Відпрацювання «навичок майбутнього» на собі та сприяння їх розвитку в учнів. Чим стрімкіше змінюється світ завдяки технологіям, тим більше посилюється увага до теми потрібних навичок, які також зазнають відчутних змін завдяки змінам на ринку праці й у бізнес-процесах, появі нових професій і відмиранню неактуальних [2].

Про навички майбутнього нині говорять на всіх міжнародних освітніх форумах. За прогнозами вчених, до 2030 року мають зникнути півсотні професій та з'явитися близько 200 нових. У майбутньому знайти перспективну вакансію може бути значно складніше, ніж нині. І, звісно, дорослі хочуть, щоб їхні діти, їхні учні змогли реалізувати свої здібності та мали успішне професійне життя. Але як підготувати нинішніх школярів так, щоб у дорослому віці вони знайшли гідні робочі місця? Успішна людина майбутнього повинна мати аналітичне мислення, блискавично реагувати, вміти швидко структурувати інформацію, що надходить звідусіль, застосовувати її на практиці, бути креативною. Також вона повинна вміти комунікувати, ефективно доносити свою точку зору та коректно вирішувати конфліктні ситуації. А ще – гуртувати й вести за собою команду, вільно володіти цифровими технологіями. Щоб підвищити свою конкурентоздатність людині потрібно постійно навчатися. До топ-навичок майбутнього, які варто в собі розвивати вже сьогодні належать: комунікабельність, креативність, оригінальність, цифрова грамотність, вміння будувати конструктивні взаємозв'язки, навчання впродовж усього життя: через дію та досвід; цілепокладання; рефлексія; гнучкість: готовність до того, що єдина стабільність у сучасному світі – це зміни [3].

Список використаних джерел

1. Белуха С. Шлях до нової української школи. Дослідно-експериментальна та інноваційна діяльність навчального закладу /С.Белуха// Директор школи.-2017.-№19-20.- с.65.
2. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Нова українська школа. – Режим доступу: <https://nus.org.ua>
4. Цифрова освіта. Дія. – Режим доступу: <https://osvita.diia.gov.ua/all-digital-week>

На замітку педагогу

Цикл семінарів:
виклики та шляхи їх подолання

АЛГОРИТМ ВИЗНАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЮ РАДОЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Ірина Даньків,
директор ЦПРПП

ЗАКОН УКРАЇНИ "ПРО ПОВНУ ЗАГАЛЬНУ СЕРЕДНЮ ОСВІТУ"

СТАТТЯ 40 ПЕДАГОГІЧНА РАДА

визначає заходи щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників, формує та затверджує річний план підвищення кваліфікації;
приймає рішення щодо визнання результатів підвищення кваліфікації, отриманих ним поза закладами освіти, що мають ліцензію на підвищення кваліфікації або провадять освітню діяльність за акредитованою освітньою програмою;
приймає рішення щодо впровадження в освітній процес педагогічного досвіду та інновацій, участі в дослідницькій, експериментальній, інноваційній діяльності, співпраці з іншими закладами освіти, науковими установами, фізичними та юридичними особами, які сприяють розвитку освіти

ПРОБЛЕМИ, ЯКІ ПОВ'ЯЗАНІ З ВИЗНАННЯМ СЕРТИФІКАТІВ

Лист Міністерства освіти і науки
України **"Щодо підвищення
кваліфікації педагогічних
працівників закладів загальної
середньої освіти"** від 04.03. 2020

"Заклади освіти сприяють професійному розвитку та підвищенню кваліфікації"

ЧАСТИНА 1 СТАТТІ 59 ЗАКОНУ УКРАЇНИ "ПРО ОСВІТУ"

"Підвищення кваліфікації -- це набуття особою нових або вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності"

ЧАСТИНА 6 СТАТТІ 18 ЗАКОН УКРАЇНИ "ПРО ОСВІТУ"

Тому обрані педагогом форми і види підвищення мають реально призводити до набуття нових знань, умінь, навичок

ФОРМИ І ВИДИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

інституційна (очна, заочна, дистанційна, мережева),
дуальна, на робочому місці тощо

ЧАСТИНА 2 СТАТТІ 59 ЗАКОНУ УКРАЇНИ "ПРО ОСВІТУ"

ОСНОВНИМИ ВИДАМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ Є НАВЧАННЯ ЗА ПРОГРАМАМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ (У ТОМУ ЧИСЛІ УЧАСТЬ У СЕМІНАРАХ, ТРЕНІНГАХ, ВЕБІНАРАХ, МАЙСТЕР-КЛАСАХ ТОЩО)

пункт 6 "Порядок підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників"

Основні напрями підвищення кваліфікації і компетентностей:

СТАТТЯ 15 ПОРЯДОК ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

- розвиток професійних компетентностей (знання навчального предмета, фахових методик, технологій)
- використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі
- особливості інклюзивного навчання
- удосконалення мовленнєвої, цифрової, комунікаційної, емоційно-етичної компетентностей
- тощо

Ніхто не може заборонити педагогові чи обмежити його право "вільно обирати" будь-які програми, форми і види підвищення кваліфікації, а також вільно обирати суб'єкта

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГА ДО ПІДВИЩЕННЯ
КВАЛІФІКАЦІЇ МОЖЕ МАТИ ТАКИЙ ВИГЛЯД:

Рекомендація

усвідомлений вибір педагога за результатами

- самооцінювання власних фахових і загальних компетентностей і педагогічної майстерності
- усвідомлення потреби
- отримання поради від колег за результатами відкритих уроків чи інших форм спостережень
- пошук суб'єктів підвищення кваліфікації, які здатні задовольнити ці потреби.

СУБ'ЄКТИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Заклади, що мають ліцензію або акредитовану освітню програму (ч.2. с.59 *Закон Про освіту*) *не потребують окремого визнання і затвердження*

Фізичні та юридичні особи, які займаються освітньою діяльністю (ч.2. с.59 Закон "Про освіту")

Важливо знати!

Ні Закон "Про освіту", ні "Порядок підвищення кваліфікації" не вимагають ні від педагога, ні від педради чи керівника закладу вивчати чи перевіряти **установчі документи** юридичних осіб

Основні підходи щодо програм підвищення кваліфікації сформульовані у пункті 10 "Порядку підвищення кваліфікації"

ПРОГРАМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

ОЦІНКА ПЕДАГОГОМ ТА ПЕДРАДОЮ

програм підвищення кваліфікації,
якості послуг та переліку
очікуваних результатів

ОБОВ'ЯЗКОВА І НЕОБХІДНА УМОВА

оприлюднення на вебсайті

ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ

затверджується суб'єктом
підвищення та повинна містити
відповідну інформацію

ВКЛЮЧЕННЯ ПРОГРАМИ ДО ВІДПОВІДНОГО ПЛАНУ ПІДВИЩЕННЯ

за рішенням педагогічної ради

Обсяги підвищення кваліфікації

2017 РІК ЗАКОН "ПРО ОСВІТУ"

Важливо!

Запроваджено накопичувальну систему:

- щорічно (законодавство не визначає к-сть год. на рік) обов'язково
- не має бути меншою за 150 годин (5 років)

Оплачується за рахунок державного та місцевих бюджетів педагогам за основним місцем роботи та сумісникам

Не менше 10% повинні бути спрямовані на вдосконалення знань, умінь, навичок у частині роботи з учнями з особливими освітніми потребами

ВИКЛАДАННЯ КІЛЬКОХ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ п.15 "Порядок підвищення кваліфікації"

Педагог самостійно обирає послідовність підвищення кваліфікації за певними напрямками у міжтестастійний період

Підвищення кваліфікації упродовж 5 років має становити **сукупно**, за всіма посадами, які обіймає педагогічний працівник не менше 150 годин.

Важливо! Немає жодних правових підстав для додавання таких годин за кожною посадою чи навчальним предметом

Накопичувальна система

п.8 "Порядок про підвищення кваліфікації"

установлюється в годинах та/або кредитах Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС)
один кредит становить 30 годин

Педагогам рекомендується самостійно у довільній формі облікувати власні результати підвищення кваліфікації з метою уникнення непорозумінь

ПІДВИЩЕННЯ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

ЧАСТИНА 4 С.38 ЗАКОН УКРАЇНИ "ПРО ПОВНУ ЗАГАЛЬНУ СЕРЕДНЮ ОСВІТУ"

Керівник (крім приватного закладу) зобов'язаний першого року після призначення на посаду пройти курс підвищення кваліфікації з управлінської діяльності обсягом не менше 90 навчальних годин. Ці години мають бути включені до загального обсягу не менше 150 годин впродовж 5 років

ПЛАНУВАННЯ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Два етапи

пункт 17 "Порядок підвищення кваліфікації"

1 етап - перспективне планування у поточному році на наступний календарний рік. Затверджується педрадою на основі пропозицій. Орієнтовний план має бути оприлюднений на вебсайті, протягом 2-х робочих днів з дня його затвердження педагогічною радою.

Не пізніше **25 грудня** поточного року

2 етап - після затвердження кошторису закладу освіти на відповідний рік. Керівник закладу має забезпечити невідкладне оприлюднення загального обсягу коштів, передбачених для підвищення кваліфікації. Протягом наступних 15 календарних днів кожен педагог має подати свою пропозицію на відповідний рік.

У випадку, коли пропозиція не відповідає вимогам, вона не може бути розглянута педагогічною радою

(пункт 18 "Порядок підвищення кваліфікації")

Зразок

Голові педагогічної ради
(повне найменування закладу освіти)

(прізвище, ім'я та по батькові)

вчитель (посада)

(прізвище, ім'я та по батькові)

КЛОПОТАННЯ
про зарахування підвищення кваліфікації

Прошу зарахувати підвищення кваліфікації за напрямом (тематикою)

"обсягом _____ годин
або _____ кредитів ЄКТС

"обсягом _____ годин
або _____ кредитів ЄКТС

"обсягом _____ годин
або _____ кредитів ЄКТС

"обсягом _____ годин
або _____ кредитів ЄКТС

Додаток: копія документа про підвищення кваліфікації на _____ арк.

Дата _____ /Ініціали (імені та прізвища)
(підпис)

Педагогічний працівник протягом одного місяця після завершення підвищення кваліфікації подає до педагогічної ради закладу клопотання про визнання результатів підвищення кваліфікації та документ, що підтверджує участь.

Керівникові

Служба кадрів закладу освіти (повне найменування)

(прізвище, ім'я та по батькові)

Позиція, прізвище, ім'я та по батькові (за наявності) педагогічного працівника

Пропозиція до орієнтовного річного плану підвищення кваліфікації

№ з/п	Тема (напрям, найменування)	Суб'єкт підвищення кваліфікації	Обсяг (тривалість)*	Вид*	Форма (форми)*	Строки*	Вартість та джерело фінансування*

*не зазначається при поданні пропозиції до орієнтовного плану

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення педагогічної ради
від _____
(протокол № _____)

ОРИЄНТОВНИЙ ПЛАН
підвищення кваліфікації педагогічних працівників на 20 ____ рік
(заклад загальної середньої освіти)

Загальна кількість педагогічних працівників, які підвищують кваліфікацію – _____ осіб.

№ з/п	Напрям	Суб'єкт підвищення кваліфікації	Кількість педагогічних працівників	Прізвище

Голова педагогічної ради _____ /Ініціали (імені та прізвища)
Секретар педагогічної ради _____ /Ініціали (імені та прізвища)

Що має включати план підвищення кваліфікації?

пункт 19

"Порядок підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників"

Матеріали додаються

1 План підвищення може бути змінено протягом року в порядку, визначеному педагогічною радою.

2 Педагогічна рада самостійно визначає механізм та процедуру внесення змін (уточнень) і доводить їх до відома педагогічних працівників. Приклад: прийняття або звільнення з роботи

3 Якщо потрібно внести зміни строку проходження кваліфікації, то це можна робити без внесення змін до плану за умови погодження з керівником. Форма узгодження -- довільна

Договір про надання послуг з підвищення кваліфікації

Місце (місця) надання послуг з підвищення кваліфікації

Документи про підвищення кваліфікації

Визнання результатів підвищення кваліфікації

Акти приймання-передачі надання послуг з підвищення кваліфікації

Визнання окремих видів діяльності педагогічних працівників як результатів підвищення кваліфікації

ВАЖЛИВІ МОМЕНТИ

пункт 25

"Порядок підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників"

ВИЗНАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ В СУБ'ЄКТІВ, ЯКІ НЕ МАЮТЬ ЛІЦЕНЗІЇ

Можуть бути визнаними педагогічною радою

ПОТРІБНО: заслухати педагогічного працівника щодо **якості** реалізації програми підвищення кваліфікації, **результатів** підвищення кваліфікації, дотримання суб'єктом умов договору . Повинна прийняти рішення про визнання або невизнання результатів підвищення кваліфікації

УМОВА ВИЗНАННЯ: **набуття** педагогічним працівником нових та/або **вдосконалення** наявних компетентностей

ЗВІТ

**ВИЗНАННЯ ОКРЕМИХ
ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ,
ЯКІ МОЖУТЬ БУТИ
ЗАРАХОВАНІ ЯК
ПІДВИЩЕННЯ
КВАЛІФІКАЦІЇ**

пункти 26, 29 "Порядок
підвищення кваліфікації
педагогічних та науково-
педагогічних працівників"

не більше 30 годин

**З
В
І
Т**

Можуть бути визнаними

самоосвіта
(інформальна освіта)

науковий
ступінь

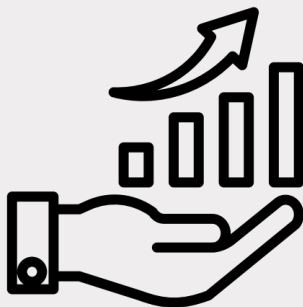
педагогічне звання (крім
звання
"старший учитель"

здобуття наукового ступеня чи
ступеня вищої освіти

Визнаються

бакалаврський, магістерський, освітньо-науковий
рівень (у рік закінчення вузу та прийняття на роботу)

**інформальна освіта
(самоосвіта)**

звіт про результати підвищення, творча
робота, персональне розроблення електронного
освітнього ресурсу, що виконані в процесі підвищення
кваліфікації та оприлюднені на вебсайті закладу освіти
або в електронному портфоліо педагогічного
працівника.

вчитель-методист

ПІП	посада, спеціальність	Тема (напрямок, найменування)	Виконані роботи	Опрацьована література	Опис досягнутих результатів

Отже, порядок визнання встановлює педагогічна рада. Документ "Порядок визнання
результатів підвищення кваліфікації педагогічних працівників ЗЗСО " Наказ "Про
затвердження Порядку..."

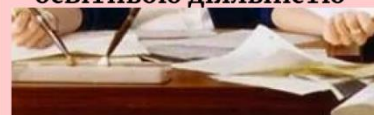
Підвищення кваліфікації

заклади, що
мають ліцензію

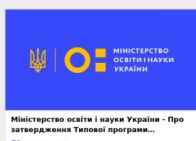
фізичні і юридичні
особи, що займаються
освітньою діяльністю

інформальна
(самоосвіта)

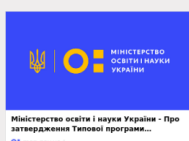

НОВІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗЗСО

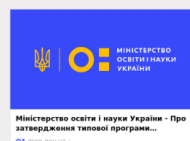
Міністерство освіти і науки України - Про затвердження Типової програми...

ПРОГРАМА 1
розвиток цифрової
компетентності.

Міністерство освіти і науки України - Про затвердження Типової програми...

ПРОГРАМА 2
впровадження
нового
Державного
стандарту базової
середньої освіти

Міністерство освіти і науки України - Про затвердження Типової програми...

ПРОГРАМА 3
управлінська
діяльність

Центр професійного розвитку педагогічних працівників"
Ужгородської міської ради

Правовий статус: юридична особа

Вид діяльності: за КВЕД - 2010 (класифікатор)

Код 85.59. Інші види освіти н.в.і.у.

Код 85.60. Допоміжна діяльність у сфері освіти

ВАЖЛИВО! ЦЕНТР є суб'єктом підвищення кваліфікації.

Підстави:

- "Порядок підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників" (пункт 9)
- наявність коду виду економічної діяльності 85.59 «Інші види освіти, н.в.і.у.»

Центр професійного розвитку
педагогічних працівників
Ужгородської міської ради

СЕРТИФІКАЦІЯ -- ІНСТРУМЕНТ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ПЕДАГОГА

Даньків Ірина, директор Центру

Нормативні документи, що регламентують діяльність учителя початкової школи

Закон України
"Про освіту"

Закон України
"Про середню
загальну
освіту"

Державний
стандарт
початкової
освіти

Професійний
стандарт
професії
"Вчитель
початкових
класів" ...

Типові освітні
програми 1-2,
3-4

Питання щодо знань змісту нормативних документів

СЕРТИФІКАЦІЯ
ПЕДАГОГІЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ 2021

Зошит
1

НЕЗАЛЕЖНЕ ТЕСТУВАННЯ ФАХОВИХ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Час виконання – 180 хвилин

Тест містить 100 завдань з вибором однієї правильної відповіді.
Відповіді до завдань Ви маєте позначити в бланку А.

Інструкція щодо роботи в зошиті

1. Правила виконання зазначено перед завданнями тесту.
2. Відповідайте лише після того, як Ви уважно прочитали та зрозуміли завдання.
3. За потреби використовуйте як чернетку вільні від тексту місця в зошиті.
4. Намагайтеся виконати всі завдання.

Інструкція щодо заповнення бланка відповідей А

1. У бланку А записуйте лише правильні, на Вашу думку, відповіді.
2. Відповіді вписуйте чітко згідно з вимогами інструкції до завдань.
3. Неправильно позначені, підписані відповіді буде зараховано як

трудові функції

(навчання предметів/
інтегрованих курсів

партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу

участь в організації безпечного та здорового освітнього середовища

управління освітнім процесом

Професійний стандарт

5

Загальні компетентності

→

- 01 громадянська
- 02 соціальна
- 03 культурна
- 04 лідерська
- 05 підприємницька

Професійний стандарт

15

Професійні компетентності

→

- 01 мовно-комунікативна
- 02 предметно-методична
- 03 інформаційно-цифрова
- 04 психологічна
- 05 емоційно-етична
- 06 педагогічне партнерство
- 07 інклюзивна
- 08 здоров'язбережувальна
- 09 проєктувальна
- 10 прогностична
- 11 організаційна
- 12 оцінювально-аналітична
- 13 інноваційна
- 14 рефлексивна
- 15 здатність до навчання впродовж життя

Державний стандарт

З
Д
О
Б
У
В
А
Ч
О
С
В
І
Т
И

Вимоги до обов'язкових результатів в основу яких покладено ключові компетентності:

вільне володіння державною мовою

математична компетентність

компетентність у галузі природничих наук

інноваційність

інформаційно-комунікаційна компетентність

екологічна компетентність

навчання впродовж життя

громадянська й соціальна компетентності

культурна компетентність

підприємливість та фінансова грамотність

Освітні галузі:

мовно-літературна галузь   математична
інформатична
природничча   технологічна
соціальна і   мистецька
здоров'язбережувальна   Фізкультурна
громадянська та історична

9

ЗРАЗОК

Який обов'язковий результат навчання здобувачів освіти з мистецької галузі, окреслений у чинному Державному стандарті початкової освіти, передбачає визначення комунікативно спрямованих цілей уроку?

- А спостерігає за навколишнім світом, фіксує в різний спосіб цікаві явища
- Б пояснює, що подобається у творі, а що ні, визначає відомі засоби художньої виразності
- В вибирає твори й види художньо-творчої діяльності відповідно до свого настрою
- Г вирізняє елементи художньої мови, характерні для різних видів мистецтва

ЗРАЗОК

У чинному Державному стандарті початкової освіти зазначено, що організація освітнього процесу має здійснюватися на засадах педагогіки партнерства, із застосуванням компетентнісного підходу на [...] основі та з переважанням [...] методів у першому циклі (1–2 класи). Які слова мають стояти на місці пропусків?

- А діяльнісно-предметній, інтерактивних
- Б проектно-предметній, дослідницьких
- В тематично-предметній, інноваційних
- Г інтегровано-предметній, ігрових

3. Фрагмент якого документа, що регламентує освітній процес, наведено?

ЗРАЗОК

ВИМОГИ до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти		
Загальні результати навчання здобувачів освіти	Обов'язкові результати навчання здобувачів освіти	
	1–2 класи	3–4 класи
I. Мовно-літературна освітня галузь Українська мова та література, мови та літератури відповідних корінних народів та національних меншин <i>Взаємодія з іншими особами усно, сприйняття і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях</i>		
Сприймає усну інформацію	Сприймає усну інформацію; перепитує, виявляючи увагу; доречно реагує	Критично сприймає інформацію для досягнення різних цілей; уточнює інформацію з огляду на ситуацію

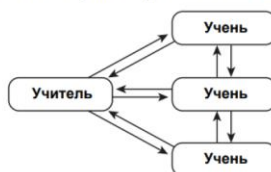
- А Державного стандарту початкової освіти
- Б Освітньої програми закладу освіти
- В Концепції «Нова українська школа»
- Г Типового навчального плану закладу освіти

*Сучасні технології навчання; методики навчання освітніх галузей,
визначених Державним стандартом початкової освіти*

ЗРАЗОК

48. Яку навчальну технологію проілюстровано на схемі?

- А активне навчання
- Б інтерактивне навчання
- В модульно-рейтингове навчання
- Г пояснювально-ілюстративне навчання

